สนทนาธรรมกับพระธรรมทูต และ พุทธปรัชญา แก้ปัญหาเศรษฐกิจ

อาจารย์วศิน อินทสระ

สนทนาธรรมกับพระธรรมทูต

และ พุทธปรัชญา แก้ปัญหาเศรษฐกิจ

อาจารย์วศิน อินทสระ

คำอนุโมทนา

ชมรมกัลยาณธรรมโดยทันตแพทย์หญิงอัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์ ผู้เป็นประธานชมรม ได้ขออนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง *"สนทนาธรรมกับพระธรรมทูตที่จะไปต่างประเทศ และ พุทธปรัชญาช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างไร"* ข้าพเจ้าอนุญาตด้วยความยินดียิ่ง คิดว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจทั่วไป

เรื่อง *"สนทนาธรรมกับพระธรรมทูต"* ได้บรรยายที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒ ส่วนเรื่อง "พุทธปรัชญาแก้ปัญหาเศรษฐกิจฯ" นั้น เดิมทีเดียวนักศึกษามหาวิทยาลัยหอการค้าไทยมาขอสัมภาษณ์ ที่ตึกคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งเวลานั้นข้าพเจ้าสอนอยู่ที่นั่น ข้าพเจ้าได้บันทึกคำถามไว้ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้นำมาออกอากาศทางวิทยุในรายการ *"ธรรมและทัศนะชีวิต"* ได้ขยายความให้ละเอียดออกไปบ้างเล็กน้อย

ขออนุโมทนาต่อกุศลเจตนาของชมรมกัลยาณธรรม ที่ได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ออกเผยแผ่ให้แพร่หลาย ขอให้ชมรมฯ และท่านผู้อ่านพึงมีความสุขและเจริญในธรรมยิ่งๆ ขึ้นไป

ด้วยความปรารถนาดีอย่างยิ่ง

วศิน อินทสระ

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

คำนำของชมรมกัลยาณธรรม

ผลงานธรรมอันทรงคุณค่าจากการบรรยายของท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ทั้งสองเรื่อง ได้แก่ *“สนทนาธรรมกับพระธรรมทูต”* และเรื่อง *“พุทธปรัชญาแก้ปัญหาเศรษกิจ”* ชมรมกัลยาณธรรมได้รับอนุญาตจากท่านอาจารย์ ให้จัดเรียบเรียงพิมพ์เป็นรูปเล่มเพื่อเผยแผ่เป็นธรรมทาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำบรรยายทางวิทยุเรื่อง *“พุทธปรัชญาแก้ปัญหาเศรษกิจ”* นั้น เป็นเรื่องหนึ่งที่ท่านอาจารย์วศินเองปรารภว่ามีความประทับใจเป็นพิเศษ มีคุณค่าแนวคิดนำเสนอทางออกของระบบเศรษฐกิจตามหลักพุทธ ส่วนเรื่องแรกคือ *“สนทนาธรรมกับพระธรรมทูต”* นั้น ข้าพเจ้าประทับใจเป็นพิเศษในลีลาธรรมที่อาจหาญมั่นใจ เฉียบขาดและชัดเจนตรงประเด็น มองเห็นความเคารพศรัทธาที่คณะศิษย์บรรพชิตมีต่อท่านอาจารย์ซึ่งเป็นฆราวาสผู้ทรงคุณธรรม เรื่องนี้ท่านอาจารย์ได้อบรมพระธรรมทูตที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยดังกล่าวแล้ว

ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ที่เมตตาชมรมกัลยาณธรรมในงานเผยแผ่ธรรมมาโดยตลอด และท่านอาจารย์ (กับคุณยุวดี อึ๊งศรีวงษ์) ยังกรุณาสละเวลาตรวจ

ทานต้นฉบับให้อย่างถูกต้อง ขอขอบคุณสำนักพิมพ์ก้อนเมฆที่เอื้อเฟื้อออกแบบและจัดพิมพ์ หวังอย่างยิ่งว่าธรรมทานสื่อปัญญานี้ จะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม และวิถีที่พอเพียงตามหลักชาวพุทธ เพื่อความสงบ ร่มเย็น เป็นสุขทั้งในส่วนตัวและสังคมโดยรวมยิ่งๆ ขึ้นไป ขอน้อมถวายอานิสงส์แห่งธรรมทานเป็นอาจริยบูชาแด่ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ให้ท่านอาจารย์มีความสุข สุขภาพแข็งแรง ปราศจากทุกข์ โศก โรค ภัย ตลอดกาลทุกเมื่อ

กราบขอบพระคุณและอนุโมทนาบุญทุกท่าน

ทพญ.อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์

ประธานชมรมกัลยาณธรรม

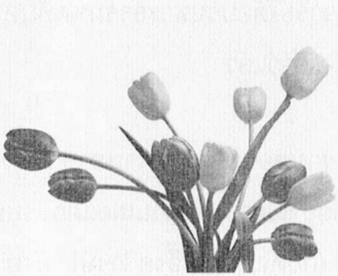

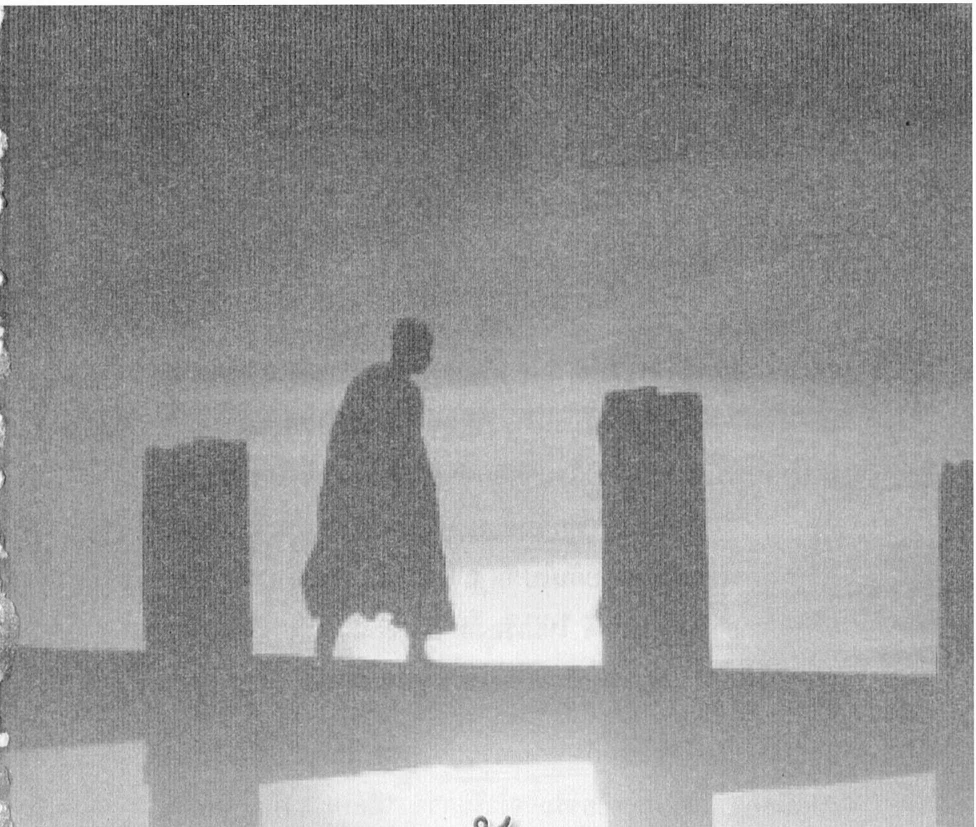

สนทนาธรรมกับพระธรรมทูต

โดย อาจารย์วศิน อินทสระ

....เรื่อง "สนทนาธรรมกับพระธรรมทูตที่จะไปต่างประเทศ" นี้

บรรยายที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตวังน้อย (มหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒.....

นมัสการพระคุณเจ้าที่เคารพทุกท่านครับ

ผมรู้สึกยินดีที่มีโอกาสได้มาคุยกับท่านที่จะเป็นพระธรรมทูตไปต่างประเทศนะครับ ก็คิดว่าท่านได้ฟังเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับพระธรรมทูตอะไรมาค่อนข้างจะเยอะนะครับ เพราะว่าคุยกันมาตั้งเดือนแล้ว ทุกวันด้วย ทีนี้ผมก็คงไม่มีอะไรใหม่นะครับ มีอะไรก็ค่อยๆ คุยกันไป ก็คุ้นๆ หน้ากับท่านหลายๆ ท่าน ท่านมหาธานีก็แนะนำดี ไม่มีเรื่องอะไรใหม่แล้วครับ เรื่องเก่าๆ มาเล่าใหม่ ทำนองนั้น เป็นทำนองปรึกษาหารือกัน

เรื่องที่จะคุยกับท่านพระธรรมทูตในวันนี้ ก็คือเรื่องเทคนิคการเผยแผ่พุทธธรรม จะเรียกว่า “ศิลปะ” ก็ได้ ในการเผยแผ่พุทธธรรม ที่จริงวิชาอันนี้ ผมไม่ค่อยกล้าพูดหรอกครับ ถ้าให้ผมทราบก่อนล่วงหน้าว่าจะต้องพูดวิชานี้ หรือเชิญมาพูดเรื่องนี้ โดยที่ไม่ได้เป็นตารางที่มีอยู่แล้ว ให้ผมมาช่วย ผมก็จะไม่ค่อยรับพูดวิชานี้ เพราะผมรู้ว่าผมไม่ค่อยมีศิลปะในการพูด ไม่มีเทคนิคในการพูด และมีข้อจำกัดเยอะแยะ ข้อบกพร่องก็มาก เสียงก็เบา กำลังก็น้อย คอก็ไม่ค่อยดี ก็ต้องขออภัยท่านไว้ด้วย แต่ถ้าต้องการเนื้อหาสาระอะไร ก็พอได้นะครับ ถ้าต้องการจะถามเอาเนื้อหาสาระอะไร อย่างนั้นได้ แต่ถ้าจะให้มีเทคนิควิธีการอะไรมากมาย คงไม่ได้

ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ **เขามีอบรมวิชาวาทศิลป์กันทุกปี เมื่อนักศึกษาท่านมาคุยกับผม มาถามผม ผมก็บอกว่า วาทศิลป์นั้นก็เป็นสิ่งที่จำเป็น เป็นสิ่งที่ดี แต่สิ่งที่จำเป็นกว่า คือความรู้ความเข้าใจในพุทธธรรม คือขอให้ท่านมีความรู้ความเข้าใจในพุทธธรรมจริงๆ แท้ๆ ให้ขวนขวายหาความรู้ ให้ได้ความรู้จริงๆ และสามารถที่จะถ่ายทอดได้ ก็พอแล้ว สำหรับเรื่องวาทศิลป์นั้นเป็นเรื่องทีหลังก็ได้ คือถ้ามัวไปฝึกวาทศิลป์แต่เนื้อหาไม่มี หมายความว่า ไม่มีความรู้ที่จะพูด ก็ไม่รู้จะไปพูดอะไร เพราะว่ามีแต่เปลือกหรือสิ่งที่จำเป็นน้อยกว่า** ทำนองนี้นะครับ ก็เลยไม่ค่อยจะได้สาระอะไรเท่าไร

ถ้าต้องการจะให้สำเร็จประโยชน์จริงๆ ประการที่ ๑ ก็ต้องมีความรู้จริงในพุทธธรรม คือคนที่มีความรู้จริงนั้น มันจะออกมาเอง สังเกตดูถ้ามีความรู้ในเรื่องอะไรจริง แม้ท่านจะพูดไม่เก่ง แต่ท่านพูดรู้เรื่อง สมมติว่าท่านมีความรู้เรื่องไฟฟ้า ถึงท่านจะพูดไม่เก่ง แต่ท่านสามารถจะบอกเขาได้ว่า ไฟฟ้าคืออะไร ไฟฟ้าเป็นอย่างไร ทำอย่างไรเรื่องไฟฟ้า แต่สมมติว่าผมเป็นคนพูดเก่งนะครับ แต่ไม่มีความรู้เรื่องไฟฟ้า ท่านมาถามผมนี่ ผมจะอธิบายได้ไหม ท่านจะได้อะไรเรื่องไฟฟ้าจากผมไปบ้างคงไม่ได้ นอกจากว่าผมใช้วาทศิลป์พูดโอ้ไปเอ้มา พูดอะไรไปเรื่อยๆ น้ำท่วมทุ่งไปเรื่อยๆ เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ก็เหมือนกันนะครับ เทคนิคหรือศิลปะหรือวิธีการในการเผยแผ่พุทธธรรม สิ่ง

สำคัญประการแรกที่สุด ก็คือความรู้ในเรื่องพุทธธรรมนั่นแหละ ถ้าท่านรู้จริง ท่านจะมีเทคนิคไปในตัว มีเทคนิค วิธีการ ศิลปะไปในตัว นอกจากว่าเรารู้น้อยเกินไป จึงต้องใช้อย่างอื่นเข้ามาประกอบ อันนี้ขอเรียนไว้เป็นประการแรกนะครับ

คราวนี้ท่านจะไปต่างประเทศ ท่านที่ติดตามข่าวสารอะไรต่างๆ ท่านคงระลึกได้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้มีกรณีพระไทยถูกฆ่าหมู่ที่รัฐอริโซนา ในสหรัฐอเมริกา ตอนนั้น หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับวันจันทร์ที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๓๔ ได้เขียนบทความเป็นบทบรรณาธิการไว้ว่า

"จากกรณีการสังหารหมู่พระสงฆ์ที่วัดไทยในอริโซนาคราวนั้น ได้ทำให้รู้ข้อเท็จจริงประการหนึ่งว่า พระสงฆ์ไทยที่เป็นธรรมทูต เดินทางไปเผยแผ่พุทธศาสนาในต่างประเทศ ไม่มีความชำนิชำนาญในการใช้ภาษาของประเทศที่ไปเผยแผ่ ถึงขั้นที่สามารถจะอธิบายหลักธรรมในพุทธศาสนาให้แก่เจ้าของประเทศที่มีความสนใจ ให้เกิดความเข้าใจได้ แต่การที่ได้ส่งไปนั้น เป็นเพราะเกิดจากความต้องการของชุมชนไทย หรือชุมชนชาวเอเชียที่นับถือศาสนาพุทธ เช่น ชุมชนลาวหรือชุมชนเขมร ดังนั้นพระสงฆ์ที่ออกไปอยู่ในสหรัฐอเมริกาจึงเป็นพระที่ทำหน้าที่ในด้านพิธีกรรม เช่น การทำบุญในโอกาสต่างๆ มากกว่าที่จะเป็นพระที่ออกไปเผยแผ่ธรรมะด้วย"

นี่ เขาเขียนเอาไว้ในตอนนั้นนะครับ ผมนำมาให้ท่านคิดอีกทีหนึ่ง ต่อนะครับ

“พระสงฆ์เรานั้น คงจะเปรียบเทียบความรู้ความสามารถเหมือนอย่างบาทหลวงของศาสนาคริสต์ในนิกายต่างๆ ที่ถูกส่งตัวออกไปเผยแผ่ศาสนาทั่วโลกไม่ได้ เท่าที่ปรากฏนั้น บาทหลวงเหล่านั้นมักจะศึกษาภาษาของท้องถิ่นที่จะไปเป็นอย่างดี ศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้สามารถเข้าใจกันได้กับคนท้องถิ่นอย่างผสมกลมกลืนกัน ผิดกับพระในพุทธศาสนาซึ่งส่วนใหญ่ที่ส่งออกไป ไม่ค่อยจะมีความรู้ความสามารถเทียบเท่ากับบาทหลวงทั่วๆ ไป จึงเป็นไปได้ว่า การที่พระสงฆ์ของเราไปเผยแผ่ศาสนาในประเทศอื่น จะทำให้คนในประเทศนั้น บังเกิดความเข้าใจผิดในจริยาวัตรของพระสงฆ์ไทย ยิ่งถ้าหากเป็นพระที่ไม่เคร่งครัดในวินัย แสดงพฤติกรรมต่างๆ อันไม่ใช่กิจของสงฆ์ เช่น การดูหมอ การรดน้ำมนต์ สะเดาะเคราะห์ด้วยแล้ว โอกาสที่คนชาติอื่นจะไม่เข้าใจ ก็จะมีมากขึ้น และอาจจะเกิดความรู้สึกเป็นอคติต่อพระสงฆ์ไทยได้”

ผมพูดไม่นานนะครับ ท่านครับ ผมจะใช้เวลาประมาณ ๓๐ นาทีกว่าๆ แล้วจะเปิดโอกาสให้ท่านถาม หมายความว่า ผมจะพูดไปแล้วสลับให้ท่านถาม เพื่อจะเปลี่ยนบรรยากาศไม่ให้เบื่อต่อนะครับ

"จากการสังหารหมู่พระสงฆ์คราวนี้ ทางกรมการศาสนาและมหาเถรสมาคม สมควรจะพิจารณาทบทวนว่า ในการส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พุทธศาสนานั้น สมควรจะกำหนดคุณสมบัติของพระที่จะได้รับการคัดเลือกไปอย่างไร สมควรจะทดสอบศรัทธาของพระนั้นว่าเหนียวแน่นในพุทธศาสนาแค่ไหน หรือควรจะเข้มงวดกวดขันการอบรมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของต่างชาติที่จะไปแค่ไหน และควรจะอบรมให้รู้จักใช้ภาษาในขั้นที่จะสามารถอธิบายหลักธรรมขั้นพื้นฐานของพุทธศาสนาให้ศาสนิกชนอื่นเข้าใจได้"

ทำนองนี้นะครับ จวนจบแล้วครับ

"การอบรมพระสงฆ์ไทยที่จะไปเผยแผ่ในประเทศอื่นนั้นจึงเป็นงานหนักที่ต้องเอาจริงเอาจัง ต้องใช้งบประมาณ ค่าใช้จ่าย และการคัดเลือกพระสงฆ์ที่เหมาะสม ก็เป็นเรื่องลำบากเพราะต้องไปทำงานหนัก อดทนสูง หากเลือกได้พระสงฆ์ที่มีจิตใจแอบแฝง เพียงอยากไปเที่ยวเมืองนอก มีประสบการณ์หน่อย เมื่อเจอสังคมที่ดีกว่าแล้วจะสึก อะไรทำนองนั้น หากได้อย่างนี้ไปทำงาน ความเสื่อมศรัทธาจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ถึงแม้คนไทยในสหรัฐฯ จะไม่ค่อยสนใจอะไรกับคุณสมบัติของพระสงฆ์ มากไปกว่าได้เห็นผ้าเหลืองแล้วอุ่นใจ ได้ทำบุญ ได้

ฟังเทศน์แล้วทำใจให้สงบ แต่สำหรับคนต่างชาติแล้ว เขาคงไม่เข้าใจความรู้สึกนี้ แต่เขาอยากรู้ว่า ศาสนาพุทธคืออะไร หลักธรรมอันวิเศษเป็นอย่างไร มากกว่า ดังนั้น จึงปรารถนาที่จะให้มีการทบทวนกระบวนการเลือกสรรพระสงฆ์ไปทำงานในต่างประเทศเสียใหม่ เพื่อว่าต่างชาติจะไม่ดูแคลนว่า คนไทยนับถือศาสนาป่าเถื่อน เต็มไปด้วยความเชื่ออันงมงาย ไร้แก่นสาร จนไม่น่าจะมีคุณค่าอยู่บนแผ่นดินของเขา”

เขาเขียนไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นเวลา ๘ ปีมาแล้ว จากข้อเขียนอันนี้นะครับ ผมก็ได้นำมาพิเคราะห์พิจารณ์ ว่า เพราะเหตุใดเราจึงขาดแคลนพระภิกษุที่มีความสามารถในการเผยแผ่ศาสนา จากบทบรรณาธิการของสยามรัฐนี้ ผมก็ได้นำมาวิจัยวิจารณ์ และได้พิมพ์เป็นหนังสือเล่มเล็กๆ ชื่อว่า การเผยแผ่ศาสนา ปกสีเขียวๆ มีดอกบัวสีขาวๆ บางท่านอาจเคยมีแล้ว เรามาคุยกัน มาวิเคราะห์กัน ที่ผมได้วิเคราะห์เอาไว้ก็มีอยู่ประมาณ ๔-๕ เรื่องนะครับ ผมจะลองเสนอท่านดู

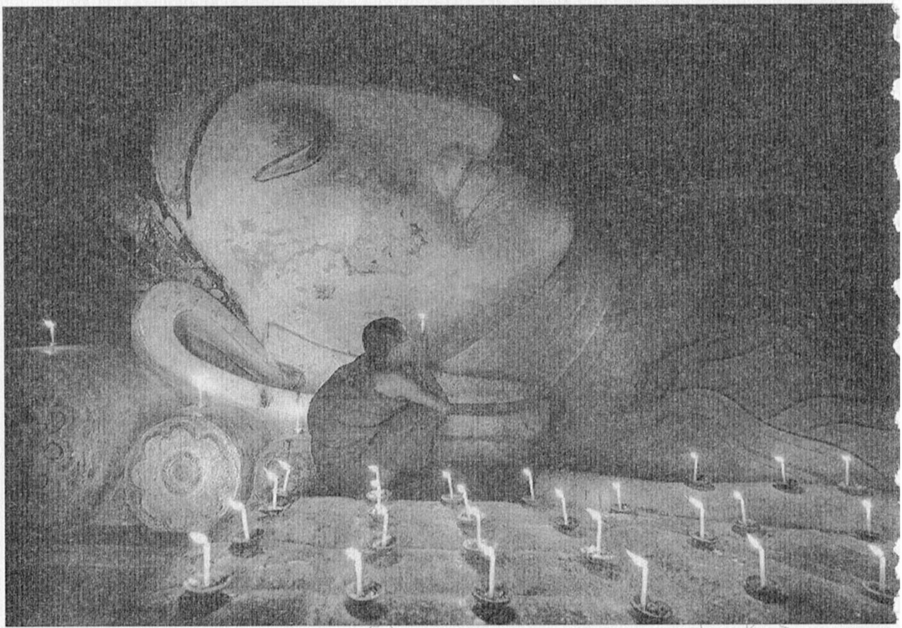

ประการที่ ๑ พระภิกษุสามเณรส่วนมากของเรา (รวมทั้งผมด้วย สมัยที่บวชอยู่) มีพื้นฐานความรู้เดิมไม่มาก มาเรียนนักธรรมและบาลีเลย จากพื้นฐานความรู้ที่ไม่มากนัก เวลาเขียนกระทู้เรียงความแก้กระทู้ธรรม ในวัดใหญ่ๆ เช่น วัดบวรนิเวศ มีผู้ที่จบปริญญามาบวช ก็เรียนร่วมกันกับภิกษุสามเณรที่บวชอยู่ก่อน เรียนนักธรรมตรี เวลาเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม สู้เขาไม่ได้ พระใหม่จะได้ที่ ๑ เสมอ พระเก่าจะไม่ได้ เพราะพื้นฐานความรู้เขามากกว่า พื้นฐานความรู้เราน้อย ในการตีความให้แตก “สติ โลกสฺมิ ชาคโร” สติเป็นธรรมเครื่องตื่นอยู่ในโลก เณรงงเป็นไก่ตาแตก พระบวชใหม่ที่มีวุฒิปริญญาตรีปริญญาโทมา เขาขบได้ เขาเข้าใจได้ เพียงได้ฟังคำบรรยายของอาจารย์สักครั้ง เขาก็ตีได้แตกมากกว่า พื้นฐานความรู้ของเรายังน้อยอยู่ เพราะฉะนั้น การที่จัดให้มีพื้นฐานความรู้ของพระสงฆ์ให้สูงเอาไว้ จะเป็นประโยชน์มากนะครับ จะได้กว้างออกไป ลึกลงไป สูงขึ้นไปก็ได้ ทั้งกว้าง ทั้งลึก ทั้งสูง

ประการที่ ๒ หลักสูตรความรู้ทางธรรมนี้สูงมาก และละเอียดอ่อน เหมาะสำหรับผู้ที่มีวัยสูง มีความรู้และประสบการณ์ทางโลกมาอย่างดี จึงจะขบแตก ผู้บวชเรียนตั้งแต่เยาว์วัย เมื่อจบประถม ๔ ประถม ๖ หรือมีพื้นความรู้ต่ำ บางคนก็ไม่ได้จบสักชั้น เพียงแต่อ่านออกเขียนได้ หรือว่าไปอ่านออกเขียนได้เอาในวัดก็มี ก็ยากที่จะทำได้ เพราะหลักสูตรของเราค่อนข้างสูงและ

ละเอียดอ่อน อย่างหนังสือบางเล่ม สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณฯ ท่านเขียนให้ราชวงศ์อ่าน ให้ผู้ใหญ่อ่าน อย่างพุทธประวัติ เล่ม ๑ นี่ครับ ไปอ่านดูจากคำนำ ท่านทรงนิพนธ์ให้เจ้านายชั้นผู้ใหญ่อ่าน...ผมจำไม่ได้...ใครก็ไม่ทราบ มันเหมาะสำหรับท่านผู้นั้น พอเราเอามาเรียน การวิจัยวิจารณ์ของเรายังไม่มี ต้องมารุ่นผู้ใหญ่ๆ อย่างท่านพระครูวิบูลย์ ท่านมหา...อะไรหลายๆ ท่าน พอได้วุฒิภาวะแล้ว ต่อมากลับไปอ่านพุทธประวัติ ถึงจะรู้สึกเข้าใจซาบซึ้ง ตอนที่เรียนครั้งแรก เรียนนักธรรมตรี พื้นฐานความรู้ยังไม่พอกับตำรา ตำราสูง ตำราดี แต่สูงเกินไปสำหรับเรา

ประการที่ ๓ อันนี้เป็นข้อวิจารณ์ของผมนะครับ **มีน้อยคนนักที่จะมีบุญบารมีมาแต่อดีต ทำให้สนใจในธรรม ดื่มด่ำในธรรม ค้นคว้าหาความรู้อย่างเพลิดเพลิน ไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอในการแสวงหาความรู้ทางธรรม ตั้งตนอยู่ในธรรมสม่ำเสมอ น่าเลื่อมใส จิตใจหนักแน่นมั่นคง ไม่ถูกกระแสโลกพัดไป เมื่อบวชอยู่ ก็เป็นพระที่ดี เป็นกำลังสำคัญของคณะสงฆ์ พระศาสนาและบ้านเมือง เมื่อสึกไป ก็เป็นฆราวาสที่ดี เป็นกำลังสำคัญของบ้านเมือง เป็นกำลังของศาสนาด้วย คนอย่างนี้มีจำนวนน้อย** คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ไม่ได้ หมื่นคนจะมีสัก ๑ คน หรืออาจหาไม่ได้เลย เรามีคนประเภทนี้นับตัวได้ นอกเหนือจากนี้ก็เป็นประเภทสามัญทั่วไป เรียนเพื่อสอบ เพื่อได้ชั้น เพื่อวัตถุประสงค์อื่น มิได้มีความดื่มด่ำจับจิตจับใจในรสพระธรรมแต่ประการใด เพียงแต่ผ่านไป

ในระบบนี้ ในวิถีนี้ ก็เรียกว่า เรียนไปอย่างนั้นเอง น้อยคนที่จะมีบุญ มีปุพเพกตปุญญตา บวชมาแล้วก็ชอบธรรมะ ดื่มด่ำในธรรมะ อ่านหนังสือธรรมะ ไม่เบื่อ เพลิดเพลิน มีน้อย นอกนั้นก็เรียนไปพอผ่าน พอสอบได้ อันนี้ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เราขาดบุคลากรที่จะเผยแผ่ธรรม เพราะว่าไม่ได้สนใจเรียนรู้จริงๆ ไม่ได้แตกฉาน

เราลองเทียบดู นักเรียนทางโลกเรียนวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษมาแล้วทุกคนในชั้นประถม–มัธยมในฐานะเป็นความรู้พื้นฐาน ถ้าเขาเรียนอุดมศึกษาในสายวิทยาศาสตร์หรือในสายภาษาอังกฤษ ก็ต้องเรียนเพิ่มเติมอีกมาก กว่าจะเป็นครูได้ กว่าจะสอนได้ ก็ลองถามดูนะครับว่า มีใครกี่คนที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ได้ หรือแม้แต่เพียงสอนวิทยาศาสตร์ได้ มีใครกี่คนที่เรียนวิทยาศาสตร์มาแล้วเป็นนักวิทยาศาสตร์และสอนวิทยาศาสตร์ได้ เราก็เรียนกันมาทุกคนนั่นแหละ ผ่านหลักสูตรประถม มัธยม แต่มีน้อยมาก ที่สอนวิทยาศาสตร์ได้ก็ยังพอหาได้ ไม่ยากเท่าไร แต่ที่จะเป็นนักวิทยาศาสตร์นั้นหายากมาก

ส่วนธรรมะนี้ ละเอียดอ่อน เป็นนามธรรมยิ่งกว่าวิทยาศาสตร์ ลึกซึ้งกว่ามากมาย สัมผัสได้ยาก รู้เห็นได้ยาก ผู้ที่รู้แล้วเห็นแล้ว ทำให้ผู้อื่นเห็นและรู้เช่นตัวเองก็ยาก เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านจะเห็นว่า การที่จะรู้ธรรมะแล้วสอนธรรมะนี้ มันยากแค่ไหน ความยากของพระธรรม โดยเฉพาะในส่วนละเอียด ที่ว่า *“อธิคโต โข มยายํ ธมฺโม”* ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ *“คมฺภีโร”* ลึก

ซึ่ง *"ทุทฺทโส"* เห็นได้ยาก *"ทุรานุโพโธ"* รู้ตามได้ยาก *"สนฺโต"* สงบ *"ปณีโต"* ประณีต *"อตกฺกาวจโร"* ไม่เป็นวิสัยของตรรกะ คือคิดเอาไม่ได้ beyond reasoning เหนือการคิดหาเหตุผล แต่ว่า *"ปณฺฑิตเวทนีโย"* บัณฑิตพอรู้ได้ นั่นคือธรรมะส่วนลึก เพราะฉะนั้น ท่านฟังการพูดธรรมะทางวิทยุ ทางอะไรต่ออะไร เราก็จะพบแต่ธรรมะพื้นๆ เรื่องบุญ เรื่องทาน เรื่องอะไรต่ออะไรทำนองนี้ก็หาได้ทั่วไป แต่ถ้าลงลึก อธิบายธรรมะลึกๆ ลงไป หาคนอธิบายได้ยาก ถ้าลึกก็ไปอภิธรรมไปเลย ซึ่งหาคนเข้าใจได้ยาก จะมีคนเข้าใจกี่คน ไปนั่งนับจิต–เจตสิก อะไรต่ออะไรไม่รู้เท่าไร คือมันไม่ร่วมสมัยแล้ว ทำนองนี้นะครับ เพราะฉะนั้น อันนี้ค่อนข้างจะเป็นเรื่องยาก ผมเห็นใจท่าน

ประการที่ ๕ หลักสูตรนักธรรมบาลีของคณะสงฆ์ มีมานานแล้ว และเราไม่ได้เปลี่ยนแปลงปรับปรุงแก้ไขอะไรเลย ก็คงไว้อย่างเดิม เรียนกันไป ทำกันไปอย่างเดิมมาเป็นร้อยปี อันนี้ก็เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้พระภิกษุสามเณรของเราไม่แตกฉาน ทำให้ขาดตัว *"มนสานุเปกฺขิตา"* คือขาดการใคร่ครวญ เพราะไม่มีแนวที่จะใคร่ครวญ อันนี้เราขาดมากเลย ขาดการถามว่า "ทำไม" ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น เราเรียนๆ ฟังๆ แล้วก็เชื่อๆ กันไปตามที่ตำราบอกเอาไว้ ไม่ตั้งคำถาม ไม่ตั้งปัญหาว่า ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น เช่นว่า เวลาสวดศพ ทำไมต้องสวดอภิธรรม ทำไมพระพุทธเจ้าจึงต้องทรงไปแสดงพระอภิธรรมบนชั้นดาวดึงส์ให้กับพระพุทธมารดา

แสดงธรรมอยู่นานเท่าไร พระอภิธรรมมีกี่ธรรมขันธ์ จำนวนเล่มอภิธรรมมีเท่าไร ทำไมจำนวนเล่มจึงน้อยกว่าพระสูตร แต่ว่าทำไมธรรมขันธ์จึงมากกว่าถึงเท่าตัว อะไรเหล่านี้นะครับ เป็นเรื่องที่น่าจะวิเคราะห์ว่าทำไม แต่เราก็ท่องจำกันมาว่าพระสูตรมีกี่ธรรมขันธ์ พระวินัยมีกี่ธรรมขันธ์ พระอภิธรรมมีกี่ธรรมขันธ์ แล้วไม่หาความรู้อะไรกันต่อไปอีก ว่าทำไมจึงเป็นอย่างนั้น อันนี้จึงเป็นเหตุทำให้ขาดการใคร่ครวญ พอขาดการใคร่ครวญ ก็ขาดไปหมด เราพูดไปๆ พอเขาถามว่า ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น เราก็เริ่มติดขัด บอกไม่ค่อยได้ ตอบไม่ค่อยได้ อันนี้เป็นปัญหาใหญ่ของเราในการเผยแผ่ศาสนา ในการเผยแผ่พุทธธรรม เราติดขัด **ถ้าเผื่อพระคุณเจ้าพระธรรมทูตมีคุณสมบัติอันหนึ่ง คือเป็นคนช่างสงสัย ชอบตั้งคำถามว่าทำไม ถ้าอย่างนี้แล้ว ท่านจะได้อะไรเยอะเลย แม้จะไม่ได้รับคำตอบจากใคร แต่ท่านก็ยังได้คิดของท่านเอง และอาจหาคำตอบจากพระไตรปิฎกบ้าง อรรถกถาบ้าง ก็ได้**

เมื่อ ๒-๓ วันนี้ ผมไปบรรยายเรื่อง **พุทธปฏิภาณ** ให้กับนักศึกษาในห้องเรียน ผมมีเอกสารให้ แต่หนังสือยังไม่ได้พิมพ์ เขาถามว่า มีหนังสืออะไรเป็นหนังสือประกอบบ้างไหม ผมตอบว่า พระไตรปิฎกและอรรถกถานั่นแหละคือหนังสือประกอบ ให้อ่านในนั้นให้เยอะๆ เข้า เป็นหนังสือประกอบอย่างดีในเรื่องพุทธปฏิภาณ จะได้เห็นพุทธปฏิภาณเยอะแยะ

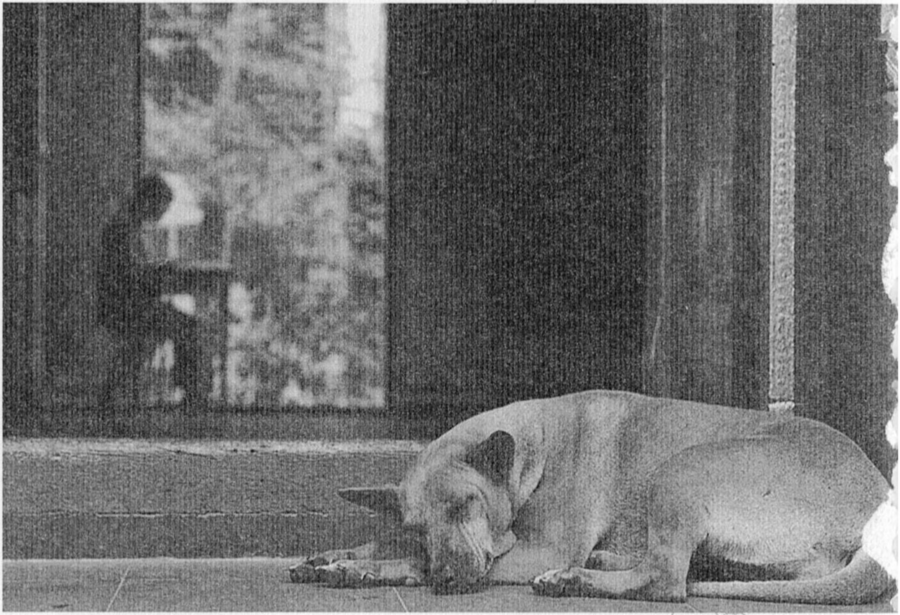

เอาล่ะครับ ผมเป็นคนไม่ค่อยมีศิลปะในการพูดให้ท่านเพลิดเพลิน ฉะนั้น ตอนนี้ผมจะหยุดพูด ให้ท่านตั้งคำถาม และเมื่อหมดคำถามสักระยะหนึ่ง แล้วก็ค่อยพูดต่อ พอช่วงที่ ๒ จึงค่อยพักนะครับ ตอนนี้ขอเปิดให้ท่านถามได้เลยครับ

คำถาม :

การเขียนหนังสือของอาจารย์ อ่านแล้วเหมือนกับอาจารย์เกิดทันในสมัยนั้นๆ ด้วย อาจารย์เห็นจริงหรือจินตนาการเอา หรือมีเทคนิคการเขียนอย่างไร เนื้อหาจึงน่าอ่านและชวนติดตามโดยไม่เบื่อ

อาจารย์ :

อันนี้ก็ถามดีนะครับ ถามเรื่องการเขียนหนังสือ ซึ่งผมก็มีเรื่องจะพูดต่อไปข้างหน้านะครับ การเผยแผ่ศาสนาโดยการเขียน แต่ท่านได้ถามล่วงหน้าไปก่อน ก็ดีแล้วครับ *"เหมือนกับเกิดทันในสมัยนั้นๆ"* มีหลายคนพูดอย่างนี้เหมือนกันนะครับ อ่านเรื่องพระอานนท์ เรื่องจอมจักรพรรดิอโศก ก็เหมือนกับว่าไปตามหลังอยู่ ก็เขียนไปตามที่เห็น อันนี้ก็ประกอบกับศรัทธาในสิ่งที่ทำ และได้อาศัยตำราบ้าง อาศัยจินตนาการบ้าง ความคิดคิดตามไปตามความน่าจะเป็นหรือความเป็นไปได้ ทำนองนั้นนะ

ครับ คิดตามไป **เวลาเขียนนิยายธรรมะนี่ ผมมีความสุขมากเลยครับ รื่นรมย์และมีความสุข เพราะว่าผมไปอยู่ในโลกอีกโลกหนึ่ง ไม่ใช่โลกธรรมดา เป็นอีกโลกหนึ่ง แม้แต่เวลาที่พูดถึงอยู่ตอนนี้ก็ยังเกิดปีติ เวลาพูดถึงเรื่องนี้ก็มีความสุขมาก และชอบเขียน มันมีอะไรแทรกซึมอยู่เยอะไปหมดเลยในนั้น**

เวลานี้ก็มีคนขอร้องให้เขียน แต่เวลาของผมถูกใช้ไปหมดกับวิชาการล้วนๆ เวลานี้สอนหนังสือสัปดาห์หนึ่งก็ประมาณ ๑๐ ชั่วโมงกว่าๆ รวมที่มาจากข้างนอกด้วย และต้องออกวิทยุทุกวัน วันละประมาณ ๔๐ นาทีบ้าง ๓๐ นาทีบ้าง ๒๐ นาทีบ้าง ทุกวันไม่เว้นวันหยุด และการออกวิทยุนั้นต้องเตรียมงาน ต้องเตรียมตัว ต้องเตรียมข้อมูล โชคดีว่าพูดที่บ้าน ไม่ต้องเดินทางไปสถานี แต่กระนั้นก็ต้องใช้เวลาไปกับการเตรียมข้อมูล เพื่อให้ผู้ฟังได้อะไรบ้างตามสมควร แต่ที่จริงแล้ว ใจจริงๆ ชอบเขียนนวนิยายอิงหลักธรรมและเขียนบทความ

ที่ท่านถามมานี้ บอกว่า *"อ่านแล้วเหมือนกับอาจารย์เกิดทันในสมัยนั้นๆ"* อันนี้ท่านหมายถึงนวนิยาย ต่อมาที่ถามว่า *"มีเทคนิคการเขียนอย่างไร เนื้อหาจึงน่าอ่านและชวนติดตามโดยไม่เบื่อ"* อันนี้หมายถึงบทความหรือข้อคิดอะไรต่างๆ คือ เราจะเขียนเรื่องอะไร **เราจะต้องมีความรู้สึกสอดคล้องกับสิ่งนั้น คือ มีความรู้สึกจริงๆ กับอันนั้น กับสิ่งที่เราเขียน ไม่มีความรู้สึกขัด**

แย้งในใจ มีความรู้สึกจริงๆ ถอดออกมาจากใจเลย แล้วตำราหรือวิชาอะไร ก็เป็นเพียงมาประกอบแวดล้อมให้ดีขึ้น แต่จะออกมาจากความรู้สึก ฉะนั้น ถ้าท่านไม่มีความรู้สึกอย่างนั้น ถ้าท่านไม่มีความรู้สึกคล้อยตามแล้ว ท่านจะเขียนให้ดีไม่ได้หรอก สมมติว่าให้ใครสักคนหนึ่งที่เป็นคนโหดร้ายทารุณ ไม่มีเมตตากรุณา บังคับให้เขาเขียนเรื่องเมตตากรุณา เขาเขียนให้ท่านซาบซึ้งไม่ได้หรอก เพราะเขาไม่มีความรู้สึกอันนั้นออกมา แต่ถ้าใครสักคนหนึ่งที่เป็นคนมีเมตตากรุณาแนบสนิทอยู่กับจิตใจ แล้วเขาเขียนเรื่องนั้น เขาจะเขียนได้ดี ถ้าเขามีศิลปะในการเขียน ภาษาสำคัญนะครับ การใช้ภาษาที่ทำให้ลื่นไหล ชวนอ่าน ไม่มาก ไม่น้อย ไม่ฟุ่มเฟือย และไม่ถึงกับสั้นเสียจนไม่รู้เรื่อง ข้อนี้ขอตอบเท่านี้ก่อนนะครับ

คำถาม :

ในฐานะที่ท่านอาจารย์เป็นผู้สอนพุทธปรัชญา มีพุทธปรัชญาบทไหนบ้างที่มีลักษณะเป็นสากล สามารถที่จะอนุวัติเข้ากับชาวโลก เป็นบทที่เป็นสากลจริงๆ ขอให้ท่านช่วยอธิบาย

อาจารย์ :

พุทธปรัชญาในหนังสือ **พุทธปรัชญาเถรวาท** ที่ผมเขียนเอาไว้ เล่มใหญ่ๆ อันนั้นเป็นสากลทั้งหมดเลยครับ เริ่มตั้งแต่อริยสัจ ๔ นั่นเป็นสากล เป็น universal and necessary truth

เป็นความจริงที่เป็นสากลและจำเป็น อริยสัจเป็นสากล *"ธัมมะจักกัง ปะวัตติตัง อัปปะฏิวัตติยัง* ธรรมจักรที่พระองค์ได้หมุนไปแล้วนั้น ใครจะหมุนกลับไม่ได้ *"อัปปะฏิวัตติยัง"* ใครจะหมุนกลับไม่ได้ *"อัปปะฏิวัตติยัง สะมะเณนะ วา พราหมะเณนะ วา เทเวนะ วา มาเรนะ วา พรหมุนา วา เกนะจิ วา โลกัสมินติ"* ถ้าใครหมุนกลับ คนนั้นผิดเสียเอง คนนั้นเป็นผู้ผิด เพราะของท่านถูกแล้ว ท่านหมุนไปถูกแล้ว อริยสัจ ๔ นี่ค้านไม่ได้ เป็นจริงสากล เป็นจริงกับคนทุกคน ทั่วโลก อันนี้เป็นสากล นอกจากนี้ก็มีหลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด นี่ก็เป็นสากล ปฏิจจสมุปบาทก็สากล ไตรลักษณ์ก็สากล พุทธปรัชญาเถรวาทที่ท่านถามมา ที่ผมยกตัวอย่างมา ๔ หัวเรื่องนี้ ก็น่าจะเพียงพอให้เห็นว่าเป็นสากลแก่คนทั้งปวงนะครับ

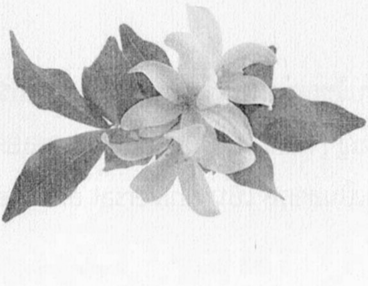

คำถาม :

ข้อที่ ๑ อยากขอถามความเห็นเกี่ยวกับเรื่องของพระธรรมทูต เขาว่ารุ่นต่อๆ ไปนี้ จะกำหนดเอาวุฒิตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป อาจารย์มีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร

ข้อที่ ๒ อาจารย์มีความคิดเห็นอย่างไรกับพระธรรมทูตที่ไปทำงานในต่างประเทศแล้วเรียนต่อด้วย

อาจารย์ :

ปัญหาของท่านยากๆ ทั้งนั้นเลย ข้อแรก ควรได้ปริญญาตรีก่อนใช่หรือไม่ ในข้อแรกนะครับ อันนี้ต้องพิจารณาหลายเรื่องเลยครับ สำหรับพระไทยเวลานี้ ถ้าพิจารณาในด้านพื้นฐานการศึกษา ผมคิดว่าดี แต่ว่าน่าจะพิจารณาอะไรหลายๆ อย่างเข้ามาด้วย ว่าถ้าเราจำกัดไว้อย่างนี้ เราจะได้พระธรรมทูตสักกี่รูป เราจะขาดแคลนไหม เพียงพอแก่ความต้องการหรือไม่ ต้องคิดถึงเรื่องนี้ด้วย แต่ถ้าคิดว่าต่อไปภายหน้าจะเพียงพอ ก็ทำได้ หรือชะลอไว้ก่อนจนกว่าจะคิดว่าเพียงพอ อันนี้ประการหนึ่งนะครับ

อีกข้อหนึ่งที่ท่านถาม ก็คือ พระที่ไปเป็นธรรมทูต แล้วไปเรียนต่อ อันนี้ผมคิดไม่ทัน คิดไม่ทันที่จะตอบครับ ข้อมูลก็ไม่พอ ฉะนั้น ขอไม่ตอบนะครับ ขอบคุณครับ

คำถาม :

ขอถามปัญหาท่านอาจารย์ข้อหนึ่ง มีอาจารย์คนหนึ่งที่ได้มาอบรมพระธรรมทูตรุ่นนี้ ได้เคยพูดเปรียบเทียบระหว่างศาสนาต่างๆ กับศาสนาพุทธเรา มีตอนหนึ่งว่า พุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายสูงสุดอยู่ที่การบรรลุนิพพาน การห้ามไม่ให้นักเผยแผ่พูดเรื่องนิพพาน เป็นการไม่ถูกต้อง อาจารย์ที่มาอบรมที่ผ่านมา ไม่มีใครกล้าอธิบายนิพพานให้แจ่มแจ้งพอ ฉะนั้น อาตมาจึงอยากขอให้อาจารย์วศินโปรดกรุณาช่วยอธิบายนิพพานให้พระธรรมทูตฟัง ณ โอกาสนี้ด้วย

อาจารย์ :

แหม ดีจังเลย ขอบคุณนะครับ คือเรื่องนิพพานนี้ ก็ต้องพูดกันอยู่เสมอนะครับ ไม่ว่าในที่ไหนหรือในโอกาสอย่างไร เพราะว่านิพพานนี้ก็คือการสงบจิตได้ ก็เป็นนิพพานในระดับหนึ่ง ท่านจำในศราทธพรตได้ไหมครับ ในบทสวดมนต์ ที่ท่านเขียนไว้ว่า ความสงบใจนั้นแลคือนิพพาน *"เจตโส โหติ สา สนฺติ นิพฺพานมีติ วุจฺจติ"* ความสงบใจนั้นแลคือนิพพาน ก็เป็นนิพพานในระดับหนึ่งแล้ว ตทังควิมุตติ หลุดพ้นชั่วคราว ก็เป็นนิพพานในระดับหนึ่ง และเรื่อยไปจนถึง วิกขัมภนวิมุตติ "วิมุตติ" กับ "นิพพาน" นี่ใช้แทนกันได้ "ปหานะ" "วิมุตติ" "นิพพาน" "นิโรธ" ใช้แทน

กันได้ เพียงแต่ *ตทังคะ* ก็เป็นนิพพานได้แล้ว *วิกขัมภนะ* ก็เป็นนิพพานระดับหนึ่ง *สมุทเฉทะ* ก็เป็นนิพพานระดับหนึ่ง

เพราะฉะนั้น ก็ไม่มีปัญหาในเรื่องที่จะพูดเรื่องนิพพาน นิพพานเป็นเรื่องธรรมดา ชีวิตต้องการนิพพานอยู่เป็นปกติ นิพพานนั้นเป็นความต้องการโดยธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนต้องการนิพพาน นิพพานคือความดับทุกข์ ใครบ้างที่ไม่ต้องการดับทุกข์ ต้องการดับทุกข์กันทุกคน แม้แต่เสี้ยนตำเล็บหน่อยหนึ่ง เราก็รู้สึกรำคาญ ต้องการจะถอนเสี้ยนออก ให้มันออกไป ให้ปราศจากสิ่งเสียบแทง มันมีสิ่งเสียดแทง มันเป็นทุกข์ เราก็ต้องการจะดึงหนามตรงนั้นออก เป็น *"นิรวาณะ"* คือปราศจากสิ่งเสียบแทง ก็สบาย แม้แต่เสี้ยนตำนิ้ว เรายังต้องการถอนออกเพื่อให้เป็นสุข เพราะฉะนั้น ถ้าอะไรมันค้างอยู่ที่ใจ แล้วเรากำจัดมันออกไปได้ ทำให้เราสงบใจได้ นิพพานเป็นความดับทุกข์ ทุกขนิโรธนั่นเอง ดับทุกข์ได้ระยะหนึ่งๆ ก็จะนิพพานระยะหนึ่งๆ ก็ควรจะต้องสอนกันหรือพูดกัน เราก็พูดไปเรื่อยๆ อย่างนี้นะครับ ท่านบอกว่าอยากให้ผมอธิบายนิพพานให้พระธรรมทูตฟัง ก็อธิบายอย่างนี้ ง่ายนะครับ

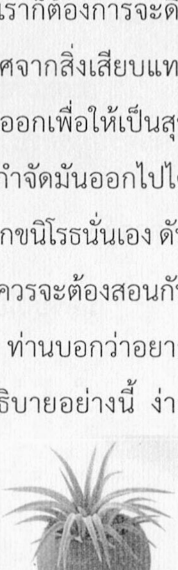

คำถาม :

แต่เป็นโลกียนิพพานใช่ไหมครับ

อาจารย์ :

โลกียะก็มีอยู่ ๒ ส่วนไงครับ คือส่วนที่เป็นตทังคะ กับส่วนที่เป็นวิกขัมภนะ ส่วนที่เป็นสมุทเฉทะก็เป็นโลกุตตระ

คำถาม :

สมุทเฉทนิพพานนี้ เป็นสิ่งที่เราคิดกันเอง หรือว่ามีอยู่ในพระไตรปิฎกครับ

อาจารย์ :

มีครับ มีอยู่ในพระไตรปิฎก

คำถาม :

ถ้าอย่างนั้น อาตมาขอเสริมนิดหนึ่ง บทความของอาจารย์ท่านหนึ่ง ท่านบอกว่าเรื่องนิพพานนี้ เกี่ยวกับที่ว่าเป็นอัตตาหรืออนัตตา ที่มีหลักฐานชัดเจนเลยจริงๆ ว่านิพพานเป็นอนัตตา มันมีอยู่ที่เดียว เขียนไว้ในบทความ หนังสือพุทธศาสน์ศึกษา

อาจารย์ :

ท่านบอกไหมครับว่าที่เดียวนั้นคือที่ไหน

คำถาม :

ไม่ได้บอกครับ ท่านว่าอย่างนั้น

ผู้เสริม :

ในคัมภีร์บริวารครับ

อาจารย์ :

คัมภีร์บริวาร พระไตรปิฎก เล่ม ๘ ใช่ไหมครับ *"อนิจจา สัพพะสังขารา ทุกขานัตตา จะ สังขตา นิพพานัญเจวะ ปัณณัตติ อนัตตา อิติ นิจฉยา"* นิพพานัญจะ อันนี้วินิจฉัยกันแล้วว่าเป็น

อนัตตา *"อนิจจา สัพพะสังขารา"* สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง *"ทุกขานัตตา จะ สังขตา"* สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งทั้งหลาย เป็นทุกข์และเป็นอนัตตา *"นิพพานัญเจวะ ปัณณัตติ"* นิพพานและบัญญัติท่านก็วินิจฉัยกันแล้วว่าเป็นอนัตตา ทีนี้ จากพระไตรปิฎก เล่ม ๘ คัมภีร์บริวารนี้ ก็แสดงว่า สมัยก่อนที่พระคันธรจนาจารย์จะรจนาคัมภีร์นี้ ก็มีผู้เข้าใจนิพพานว่าเป็นอัตตาแล้วเหมือนกัน เพราะฉะนั้น ท่านจึงเอามาวินิจฉัยกัน ในนั้นท่านจะวินิจฉัยเรื่องอะไรเยอะแยะเลย และท่านจะจบลงว่า เรื่องนี้นักปราชญ์ทั้งหลายได้วินิจฉัยกันแล้ว ผู้ฉลาดทั้งหลายคิดกันแล้วว่าเป็นอย่างนี้ ที่อื่นก็มีครับ แต่ว่าแสดงโดยปริยายหรือโดยนัยยะ ก็คงจะตอบแค่นี้นะครับ

ผู้ฟัง :

ยังไม่ชัดเจนครับ

อาจารย์ :

ยังไม่ชัดเจน หมายความว่าอย่างไรครับ หมายถึงอะไรครับที่ว่ายังไม่ชัดเจน คือที่ว่านิพพานเป็นอนัตตา นี่ใช่ไหมครับที่ว่ายังไม่ชัดเจน แต่คิดว่าไม่ต้องชัดเจนก็ได้นะครับ

ผู้ฟัง :

ไม่ได้ครับ ต้องชัดเจน เดี๋ยวมีปัญหา

อาจารย์ :

คิดว่าไม่ต้องชัดเจนก็ได้ครับ

ผู้ฟัง :

ไม่ได้ครับ เพราะมีปัญหามาหลายรอบแล้ว

ผู้เสริม :

ถ้าพูดภาษาสมัยใหม่ว่า ขอให้อาจารย์ฟันธงลงไปว่ามีที่ไหนหรือไม่ ที่จะบอกว่านิพพานเป็นอัตตา

อาจารย์ :

ที่ว่านิพพานเป็นอัตตานั้น ไม่มีเลย แต่ว่าคำถามของท่านมหาธานีทำให้ชัดเจนขึ้น

อาจารย์ :

คงจะเป็นอย่างนี้ก็ได้นะครับ ท่านครับ ที่ว่า *"อตกฺกาวจโร"* คือเรื่องนิพพานนี้เป็น *"อตกฺกาวจโร"* ไม่เป็นวิสัยของ

ตรรกะ คือไม่ใช่วิสัยที่จะคิดเอาได้ ต้องเข้าถึงโดยตรง ตามที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสเอาไว้ว่าลึกซึ้งยิ่งนัก ในระดับนิพพานนี้ คิดเอาไม่ได้ ต้องเข้าถึงโดยตรง

อาจารย์ :

คือบางอย่างเราเชื่อท่านผู้รู้บ้าง เช่นว่า เราอยากรู้ว่าติดคุกเป็นอย่างไร เราไม่ต้องลงทุนไปติดเองหรอก หรือว่าขาขาดนี่มันเป็นอย่างไร ก็ไม่ต้องไปทดลองเองหรอก เห็นคนเขาเดินขาขาด เราก็พอรู้แล้วว่า มีสองขานี้มันดีกว่า ไม่จำเป็นต้องทดสอบทุกอย่าง บางอย่างเราก็เชื่อท่านผู้รู้ได้ อย่างปริยัติของเรา เช่น พระไตรปิฎกนี่ถือเป็นปฏิเวธของพระอรหันต์ ของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าท่านสอนเอาไว้จากประสบการณ์ของท่าน และพระอรหันต์ก็นำสืบๆ กันมา พระอรหันต์ท่านก็มีปฏิเวธของท่านอย่างนั้นเหมือนกัน และผู้ที่มีใจกรุณาก็ได้ทำเอาไว้ ส่งทอดกันมาถึงพวกเรา นั่นก็คือปฏิเวธของท่าน ไม่ใช่ปริยัติ ปริยัติของเราทั้งหมด แต่เท่าที่เราได้เข้าถึงแล้วบางอย่าง มันก็เป็นความจริง เช่น ธรรมะตื้นๆ อย่างพรหมวิหาร ๔ อบรมให้ดีแล้วเป็นอย่างไร เราก็ได้ลิ้มรสด้วยตัวเอง หรือสังคหวัตถุ ได้ลองปฏิบัติดูแล้ว ก็เป็นจริงดังที่ท่านพูดเอาไว้ อันนี้ก็เป็นสิ่งที่เราจะเข้าถึงได้โดยง่าย แต่สำหรับเรื่องนิพพาน หรือเรื่องสมาบัติ นิโรธ อะไรเหล่านี้ เราเข้าไม่ถึงได้ด้วยตนเองเวลานี้ เราก็ต้องเชื่อท่านผู้รู้เอาไว้

ผู้ฟัง :

ก็อยากจะฟังท่านผู้รู้

อาจารย์ :

ก็ท่านผู้รู้ท่านก็ว่าอย่างนี้ ท่านบอกว่านิพพานเป็นอนัตตา ท่านไม่เคยพูดว่านิพพานเป็นอัตตา

ผู้ฟัง :

แต่ยังไม่พิสดาร อยากจะให้พิสดาร

อาจารย์ :

นี้ก็พอแล้วครับ เดี๋ยวจะได้ไปประเด็นอื่นบ้างนะครับ ก็มีคำถามเข้ามานะครับ

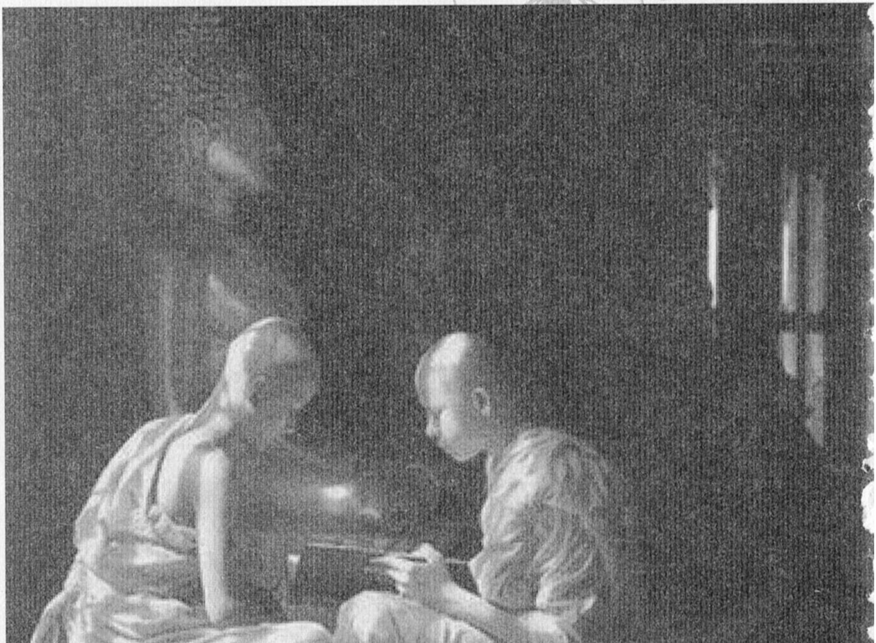

คำถาม :

พระอภิธรรมปิฎกนั้น ทำสังคายนาครั้งแรกไม่เห็นปรากฏ แต่มาปรากฏภายหลัง และมีคำสอนมากกว่าปิฎกอื่น เพราะเหตุใด

อาจารย์ :

ที่ว่ามากกว่านี้ คือมากกว่าในธรรมขันธ์ ธรรมขันธ์มีเท่ากับพระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎกรวมกัน แต่ว่าเนื้อหาไม่มากกว่า เนื้อหาน้อยกว่า นำมาทำเป็นเล่มสมุดแล้ว อภิธรรมมี ๑๒ เล่ม พระสุตตันตปิฎกมีตั้ง ๒๕ เล่ม ผมเข้าใจว่าอย่างนี้นะครับ ว่าตอนที่รจนาคัมภีร์นี้ เราต้องเข้าใจก่อนว่า อภิธรรมนี้เป็นคำอธิบายพระสูตร อธิบายอย่างละเอียดมากเหลือเกิน พระคันธรจนาจารย์ท่านจึงเห็นว่า จะนำไปรวมเป็นอรรถกถาก็ไม่ได้ มันเยอะ จะนำไปเป็นพระสุตตันตปิฎกส่วนใดส่วนหนึ่งก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้น จึงแยกออกไว้ต่างหาก ให้เรียกว่า อภิธรรม เดิมทีคำอภิธรรมท่านมีในพระไตรปิฎก แต่ท่านหมายถึงคำอธิบายธรรมะ *"อภิธมฺเม อภิวินเย"* มีปราโมทย์อย่างยิ่งในอภิธรรมอภิวินัย อภิวินัยก็มีนะครับ ไม่ใช่มีเฉพาะอภิธรรม วินัยคือพระวินัย อภิวินัยคือคำอธิบายพระวินัย เพราะฉะนั้น อภิธรรมก็คือคำอธิบายพระธรรม มันเยอะเหลือเกิน และละเอียดถึงขั้นเป็นการผ่าเส้นผม ท่านลองไปอ่าน

ดูในพระไตรปิฎก เล่ม ๓๕ ก็ได้ครับ ท่านจะบอกเอาไว้ว่า ขึ้นต้นเป็นอุทเทส จากนั้นเป็นบทสุตตันตภาชนีย์ คือแจกอย่างพระสูตร แล้วต่อมาก็จะเป็นอภิธรรมภาชนีย์ แจกอย่างอภิธรรม สมมติว่าแจกอย่างพระสูตรไป ๑๐ หน้า แจกอย่างอภิธรรมจะได้ ๕๐ หน้าเลย ทั้งที่เป็นเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องขันธ์ ๕ สุตตันตภาชนีย์ อภิธรรมภาชนีย์ เป็นในแนวแบบนั้น ฉะนั้น ถ้าไม่ต้องการรายละเอียดมากนัก ไม่ต้องผ่าเส้นผม ไม่ต้องทำอะไรมาก เพียงแต่อธิบายตามแนวพระสูตรก็เพียงพอแล้ว ไม่ทำให้เฝือด้วย ไม่ทำให้หลงประเด็น

คำถาม :

ขอให้อาจารย์อธิบายคำว่า "ชมพูทวีป" หมายถึงประเทศอินเดียหรืออย่างไร เพราะบางอาจารย์อธิบายว่า หมายเอาโลกมนุษย์

อาจารย์ :

อันนี้ ตามพุทธประวัติท่านก็เขียนเอาไว้อย่างนั้น ใช่ไหมครับ หมายถึงประเทศอินเดีย ทีนี้ยังมีทวีปอื่นอีกเยอะ ปุพพวิเทหทวีป อุตตรกุรุทวีป อยู่ที่ไหนก็ไม่ทราบเหมือนกัน เป็นทวีปที่มีเรื่องแปลกๆ ท่านลองไปอ่านสิครับ อุตตรกุรุทวีปนี้น่ะ มีอะไร

แปลกๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ธรรมดา เป็นมนุษย์พิเศษ เขามีเตาไฟฟ้าตั้งแต่สมัยนั้นแล้ว ในอุตตรกุรุทวีป

มีอะไรแปลกๆ กว่านี้เยอะเลยครับ ลองอ่านดูครับ ผมอาจจะไม่มีเวลาพอที่จะคุยกับท่านในเรื่องนี้ในตอนนี้ เพราะฉะนั้น ชมพูทวีปจะเป็นอินเดีย หรือจะเป็นโลกทั้งโลก ก็ช่างเถอะครับ ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยให้เด็ดขาดลงไปว่าคืออะไรแน่ เป็นแต่เพียงว่าสงสัยอยู่ ก็ไม่รู้ว่าโลกทั้งโลกหรือเฉพาะประเทศอินเดีย เรื่องจำพวกนี้ไม่จำเป็นต้องรู้จริงก็ได้ โลกจินตา อันนี้เป็นอจินไตยอย่างหนึ่ง ใช่ไหมครับ ไม่ต้องไปรู้ก็ได้

คำถาม :

อยากทราบมุมมองของอาจารย์เกี่ยวกับสถานการณ์ของบ้านเมือง เศรษฐกิจ และพุทธศาสนา ในภาวะปัจจุบันและอนาคตด้วย

อาจารย์ :

อันนี้เยอะและยาว ขอผ่านไปนะครับ เศรษฐกิจ บ้านเมืองทีนี้ พระพุทธศาสนานี่ค่อนข้างน่าเป็นห่วง เพราะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นที่ยังสรุปไม่ลง ว่าจะเป็นอย่างไร หรือจะเอาอย่างไรกันต่อไปในเรื่องที่กำลังเกิดขึ้นใหญ่โตอยู่เวลานี้

คำถาม :

ขอเรียนถามอาจารย์ว่า ชื่อว่า "วศิน" ความหมายที่อาจารย์พึงพอใจนั้น เป็นอย่างไร และความหมายที่แท้จริงเป็นอย่างไร รวมทั้งนามสกุลด้วย

อาจารย์ :

มีหลายความหมายนะครับ ความหมายหนึ่งแปลว่า "สำรวมอินทรีย์" อันนี้ก็รู้สึกพอใจครับ ความหมายอื่นก็มี นามสกุลนั้นแปลว่า "เสียงเพียงดังพระอินทร์" ได้ไหม มีเสียงเพียงดังพระอินทร์ อินทสโร มีเสียงเพียงดังอินทร์ ถ้าไม่ "เสียง" ก็เป็น "สระ" ก็ได้ "สระพระอินทร์" หรือเป็น "ลูกศร" ก็ได้ "สโร" แปลได้หลายอย่าง "ศรพระอินทร์" เอานะครับ ผ่านไป นี่ไม่สำคัญเท่าไร

คำถาม :

สำนวนโวหารช่างสละสลวย มีความไพเราะจับใจ ตรงตามธรรมยิ่งนัก อาจารย์ทำได้อย่างไร ถ้าจะเลียนแบบ อาจารย์จะแนะนำอย่างไรบ้าง

อาจารย์ :

ผมไม่ทราบว่าท่านหมายถึงการพูดหรือการเขียนนะครับ ที่ว่า "สำนวนโวหารช่างสละสลวย มีความไพเราะจับใจ ตรงตามธรรมยิ่งนัก" **ต้องมีความจริงใจครับ จริงใจในการจะพูดหรือจะเขียนอะไรๆ คือแน่ใจว่าเราจะหลอกใครไม่ได้ เราต้องจริงใจเสมอ และคิดว่าเราเป็นนักศึกษาด้วยกัน หรืออย่างมากก็เป็นกัลยาณมิตร ไม่ตั้งตัวเป็นครูบาอาจารย์ ไม่ทะนงตนว่าเรามีความรู้เยอะ ต้องนึกอยู่เสมอว่าเรายังมีความรู้บกพร่อง ทำให้รู้จักเจียมเนื้อเจียมตัว** ก็อาจจะมีส่วนจะทำให้เป็นอย่างที่ท่านว่าก็ได้ อันนี้ผมเรียนท่านแล้วว่า ต้องถามตัวเองก่อนเสมอว่า "ทำไม" ทำไมอันนั้นจึงเป็นอย่างนั้น ถามตัวเองก่อนเสมอ แล้วจึงจะเอาไปอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้เวลาที่เขาถามมา อะไรที่ไม่รู้ไม่เข้าใจ ก็บอกว่าไม่รู้ ไม่เข้าใจ ยังค้นไปไม่ถึง เรื่องนี้ยังไม่รู้ บอกตรงๆ ไม่ต้องไม่รู้แล้วทำเป็นรู้ หรือว่าพอขึ้นธรรมาสน์ อยู่บนเวทีแล้วต้องรู้ทุกอย่าง เป็นสัพพัญญู ไม่ใช่อย่างนั้น **การไม่รู้บ้างนี่เป็นเสน่ห์ ทำให้สิ่งที่เรารู้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ไม่ใช่ว่าจะรู้ไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง มีพระพุทธเจ้าเท่านั้นที่รู้เรื่องพระพุทธศาสนาทุกอย่าง คนอื่นนอกนั้นก็รู้บ้างไม่รู้บ้าง**

อีกอย่างหนึ่งคือ อาศัยความเอ็นดู หวังประโยชน์แก่ผู้ฟัง *"อนุทฺทยตํ ปฏิจฺจ"* แก่ผู้ฟัง ลีลา ท่าทาง น้ำเสียง ปฏิปทา มันจะ

ออกมาให้ปรากฏกับผู้ฟังว่า ผู้พูดมีความปรารถนาดีจริงๆ มีความเอ็นดู ต้องการให้เขารู้จริงๆ ให้เขาเข้าใจถูกต้องจริงๆ ไม่เห็นแก่อามิส ไม่เห็นแก่ลาภ เห็นแก่ธรรม และไม่กระทบตนหรือผู้อื่นไม่เสียดสี อันนี้เราท่องกันมาตั้งแต่เรียนนักธรรมตรีแล้ว แต่ว่าในภาคปฏิบัติต้องนำมาใช้ ต้องใช้อันนี้เป็นหลัก เป็นเทคนิคในการเผยแผ่ธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานไว้เอง ก็ผมเรียนท่านแล้วว่าไม่มีอะไรมากแล้ว นอกจากว่าจะมาคุยกัน

การเผยแผ่ธรรมด้วยการเขียน อันนี้ก็ได้ทยอยพูดกับท่านไปบ้างแล้ว เพราะท่านได้เขียนคำถามมาถามอยู่เรื่อยๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ แล้วอีกอันหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่ธรรมนอกจากการพูดก็ยังมีการเขียน **เวลานี้นักเขียนเราน้อยเหลือเกิน ถ้าเผื่อท่านจะช่วยด้วยการหัดเขียนหนังสือ ก็จะเป็นประโยชน์มาก เพราะว่าพระที่เป็นนักพูดค่อนข้างจะมีเยอะพอควร แต่ว่าที่เป็นนักเขียน เป็นผู้เขียนหนังสือเผยแพร่ มีน้อย น่าจะมาเพิ่มตรงนี้นะครับ** น่าจะชวนกันมาหัดเขียนหนังสือออกมาเผยแพร่บ้าง ก็เขียนแบบที่ท่านเขียนกระทู้นั่นแหละครับ แบบที่ท่านเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม แต่ว่าให้ประณีตหรือดีขึ้นกว่านั้นตามวุฒิภาวะของท่าน เวลานี้ท่านมีวุฒิภาวะสูงแล้ว อย่างที่ผมถวายความรู้แก่พระปริญญาโท เวลาออกข้อสอบให้ท่านตอบ บอกว่าให้ท่านตอบได้ตามความสามารถของท่าน ให้นำปัญหากลับไปเขียนตอบ

ที่วัดได้ด้วย แต่ท่านจะตอบแบบนักธรรมโทไม่ได้ เพราะว่าตอนนี้ปริญญาโทแล้ว แม้ปัญหาจะคล้ายกัน แต่ท่านตอบแบบนักธรรมโทไม่ได้ ต้องตอบแบบปริญญาโท จึงจะผ่านไปได้ ซึ่งท่านก็ทำมาจนได้ ใช่ไหมครับ หรือถ้าท่านทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ท่านจะทำแบบสอบนักธรรมเอกไม่ได้ เหตุเหมือนกัน แต่มันคนละอย่าง ฝีมือจึงต้องคนละอย่าง ใช่ไหมครับ

เพราะฉะนั้น ถ้าหากพระคุณเจ้าช่วยกันเผยแผ่ศาสนาโดยการเขียน ก็มีเวทีเยอะครับท่าน หนังสือ นิตยสารทางพุทธศาสนา เวลานี้เราก็เปิดขึ้นใหม่อีกเล่มหนึ่งคือ **ปัญญาจักษุ** ของมหามกุฏฯ ท่านก็ส่งไปได้ อ่านนิตยสารฉบับไหนแล้ว ลองดูว่าเขามีแนวอย่างไร มีลีลาอย่างไร ท่านถนัดเรื่องอะไร ท่านก็เขียนไป เขายินดีจะลงให้เพราะว่าขาดแคลนบทความจากภายนอก ส่วนมากจะมีนักเขียนประจำ การมีนักเขียนประจำนั้นไม่ใช่ว่าจะกีดกันคนภายนอกไม่ให้เขียน เพราะว่าผู้เขียนประจำก็ไม่ใช่ว่าจะได้อะไร คือไม่มีค่าเขียน เพราะฉะนั้น เขาพร้อมจะรับจากภายนอก ผมเป็นบรรณาธิการ**นิตยสารศุภมิตร**มาเกือบ ๑๐ ปีแล้ว ก็หายากเต็มทีครับ บทความที่เขียนมาจากข้างนอก ไม่ค่อยมี โชคดีว่าผมเขียนหนังสือได้ ถ้าขาดแคลนต้นฉบับ ผมก็เอาของผมเองลงไป ใช้นามแฝงบ้าง นามจริงบ้าง ลงไป แล้วก็หาบทความดีๆ ของท่านผู้รู้ลงไปบ้าง ทำนองนี้ ท่านเขียนไป ถ้าเขาเห็นว่า ท่านผู้นี้เขียน

หนังสือพอเผยแพร่ได้ เขาก็ลงให้ จะเขียนไปลงหนังสือพิมพ์ก็ได้ แสดงความคิดเห็น มีอะไรออกมา มีบทบาทในสังคม ทำได้นะครับ เพราะฉะนั้น ขอเรียนท่านว่า ในด้านนี้เรายังขาดอยู่มาก ยังต้องการบุคคลในด้านการเผยแผ่ศาสนาโดยการเขียนอีกมาก

และอีกวิธีหนึ่งซึ่งค่อนข้างจะสำคัญไม่น้อยเหมือนกัน นั่นคือ **การทำตัวอย่างให้ดู พูดให้ฟัง ทำตัวอย่างให้ดู เป็นอยู่ให้เห็น ท่านเป็นอย่างนี้ ท่านเป็นเหมือนกับที่ท่านพูด เหมือนกับที่ท่านสอน จะทำให้คำสอนต่างๆ มีความหมายมากขึ้น ทำตัวอย่างให้ดู วิธีสอนให้คนมีเมตตา ก็ไม่มีอะไรดีเท่ากับมีเมตตาให้เขาดู วิธีสอนให้คนเสียสละ ก็ไม่มีอะไรดีเท่ากับการเสียสละให้ดู เป็นคนเสียสละให้ดู อดทนให้ดู ทำให้ดู**

อันนี้ผมขอถวายเนื้อหาคร่าวๆ เท่านี้ก่อนนะครับ มีรายละเอียดเยอะนะครับถ้าจะพูด แต่ว่าอยากคุยกับท่านด้วย ค่อยคุยกับท่านไปด้วย ตอนนี้ก็ขอตอบคำถามนะครับ

เรื่องนิพพานก็ผ่านไปแล้วนะครับ เรื่องศาลพระภูมิ... เรื่องการสร้างศาลพระภูมิก็ไม่จำเป็น ใครจะสร้างก็สร้างไป แต่เราไม่สนับสนุนให้สร้าง แต่ว่าไม่ไปหักด้ามพร้าด้วยเข่า คือว่า ไม่ไปรื้อศาลพระภูมิเขา เดี๋ยวเขาจะโกรธเอา

คำถาม :

เมื่อมีคนเห็นว่า สวรรค์ในอก นรกในใจ เท่านั้น สวรรค์จริงๆ นรกจริงๆ ไม่มี พระธรรมทูตจะอธิบายให้เขาฟังอย่างไร

อาจารย์ :

ดีครับ คำถามนี้ดี ผมเคยอธิบายไว้ว่าสวรรค์มีอยู่ ๓ ประเภท หนึ่ง สวรรค์ในอก นรกในใจ คือเมื่อใดรู้สึกเป็นสุข เมื่อนั้นก็เป็นสวรรค์ เมื่อใดรู้สึกเป็นทุกข์ ก็เป็นนรก เมื่อใดรู้สึกสงบ ก็เป็นนิพพาน ทุกข์ใจ ร้อนใจ ไปนรก สบายใจ สุขใจ ไปสวรรค์ สงบใจ ไปนิพพาน อันนี้พระพุทธเจ้าท่านใช้คำว่า *"ฉผัสสายตนิกะ นรก"* หรือ *"ฉผัสสายตนิกะ สัคคะ (สวรรค์)"* สวรรค์–นรกที่เกี่ยวกับอายตนะ ๖ นี่ประเภทหนึ่ง

อีกประเภทหนึ่งเกี่ยวกับสภาพชีวิต คือว่า มีความเป็นอยู่ที่เป็นทุกข์หรือเป็นสุข ถ้ามีความเป็นอยู่ที่เป็นทุกข์ สภาพชีวิตที่เป็นทุกข์ ก็เป็นนรก สภาพชีวิตที่เป็นสุข ก็เป็นสวรรค์

และอีกอันหนึ่งคือ *"กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา"* หลังจากตายแล้ว ไปสวรรค์หรือไปนรก อันนี้มีปรากฏในคัมภีร์ทั่วไปครับ ในพระไตรปิฎกทั่วไป พระธรรมทูตสามารถบอกเขาได้ว่าตามที่พระพุทธเจ้าท่านสอนเอาไว้เป็นอย่างนี้ อาตมาเชื่อตามพระ

พุทธเจ้า ส่วนโยมจะเชื่อหรือไม่เชื่อ ย่อมแล้วแต่โยม อาตมาเชื่อพระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้อย่างนี้ ก็จบ เขาไม่เชื่อ ก็แล้วไป

ผู้ฟัง :

ก็ไปด้วยกันไม่ได้

อาจารย์ :

ก็ไม่เป็นไรครับ เขาไม่เชื่อก็แล้วไป เราไม่บังคับความเชื่อ เราพูดความจริงให้เขาฟัง ความจริงเป็นอย่างนี้ เขาจะเชื่อหรือไม่เชื่อ ก็ตามใจ ก็แล้วแต่

ผู้ฟัง :

แต่ไม่มีเหตุผลอะไรที่ดีกว่านี้ที่จะให้เขาเชื่อ

อาจารย์ :

อันนี้เป็นเหตุผลประกอบของท่าน ก็แล้วแต่ท่านจะหามา แต่ยึดหลักนี้เอาไว้ ว่าพระผู้มีพระภาคตรัสไว้อย่างนี้ พระอานนท์ท่านก็เคยทำอย่างนี้ครับ พอใครถามท่าน ท่านไม่ตอบ ท่านบอกว่า ข้อนี้พระผู้มีพระภาคตรัสไว้อย่างนี้ ท่านไม่อธิบาย แล้วท่านก็กลับ กลับแล้วไปทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้า

ท่านกล่าวว่า โอ้...อุบาสิกาคนนั้นจะรู้อะไร ท่านไปดูที่มิคสาลาสูตร อุบาสิกาชื่อ มิคสาลา ถามพระอานนท์ พระอานนท์ตอบว่าเรื่องนี้พระผู้มีพระภาคตรัสไว้อย่างนี้ แล้วท่านไม่พูดอะไรต่อ ท่านก็กลับ พระพุทธเจ้าบอกว่า อุบาสิกาจะรู้อะไร เหตุใดอุบาสิกาจึงนำความรู้ของตัวมาเทียบกับพระสัพพัญญุตญาณ แต่พระอานนท์ท่านไม่อธิบาย

พระสารีบุตรเองยังไม่พูดเลยครับ ท่านไปคุยกับเดียรถีย์ปริพพาชก ไปดูสอุปาทิเสสสูตร นวกนิบาต อังคุตตรนิกาย พวกปริพพาชกเขาบอกว่า สอุปาทิเสสบุคคลที่ยังมีกิเลสอยู่ ต้องไปนรกหมด พระสารีบุตรฟังแล้วก็ไม่ตอบ ไม่อนุโมทนา และไม่คัดค้าน กลับไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ทูลพระพุทธเจ้าว่า เมื่อเช้าไปคุยกับปริพพาชก เขาพูดอย่างนี้ พระพุทธเจ้าท่านบอกว่า คนพวกนี้ไม่รู้ สอุปาทิเสสบุคคลที่ไม่ต้องไปนรกมีเยอะแยะไป แล้วตรัสถึงสอุปาทิเสสบุคคล ๙ จำพวก อยู่ในสอุปาทิเสสสูตร หมวด ๙ ที่ว่า ๙ จำพวกคือใครบ้าง พระโสดาบัน ๓ พระสกทาคามี ๑ พระอนาคามี ๕ รวมเป็น ๙ แต่ถ้าจะพูดย่อๆ ก็คือ ๓ นั่นเอง โสดาบัน สกทาคามี อนาคามี แต่ท่านแยกออกมา พวกนี้แม้จะมีอุปาทิอยู่แต่ไม่ไปอบาย ส่วนอนุปาทิเสสบุคคล ๑ ก็คือพระอรหันต์ พระสารีบุตรท่านไม่พูด พระสารีบุตรไม่รู้เรื่องนี้หรือ ท่านรู้ แต่ไม่พูด เพราะฉะนั้น เรื่องสวรรค์ นรก อะไรต่ออะไร เราไม่พูดก็ได้ บอก

แต่ว่า พระศาสดา พระผู้มีพระภาคตรัสไว้อย่างนี้ แล้วเราก็กลับวัด เท่านั้น ดำเนินตามปฏิปทาของพระอริยสาวก

คำถาม :

พระพุทธเจ้าประสูติแล้วเดินได้ ๗ ก้าว จริงหรือ เคยได้ฟังหลายครั้งว่าเป็นปาฏิหาริย์ แต่ยังไม่ยอมรับ อยากฟังเหตุผลของอาจารย์

อาจารย์ :

อันนี้คือไม่ต้องรู้ก็ได้ครับ ว่าท่านเดินได้ ๗ ก้าว จริงหรือไม่จริง คือจริงก็ได้ ไม่จริงก็ได้ ไม่ต้องไปสนใจรู้ ใครจะเชื่อว่าจริงก็ตามใจ ใครจะเชื่อว่าไม่จริงก็ได้ ไม่ใช่เรื่องสำคัญสำหรับเรา ให้เราถืออย่างนี้นะครับ ท่านไม่เดือดร้อน
กับเรื่องที่ว่าเขาเชื่อหรือไม่เชื่อ

คำถาม :

เพราะเหตุใด พระธรรมทูตสายธรรมยุตจึงมีน้อยกว่าพระมหานิกาย มองตามความเห็น รู้สึกว่ากีดกันอยู่ หรืออย่างไร

อาจารย์ :

ก็พระธรรมยุตน้อยกว่าพระมหานิกายอยู่แล้ว โดยจำนวนก็น้อยกว่าเยอะอยู่แล้ว ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ได้ไหมครับ วัดมหานิกายมี ๓๐,๐๐๐ วัดธรรมยุตมี ๓,๐๐๐ ได้ไหม ประมาณนั้น ใช่ไหมครับ ประมาณนั้น ก็เท่ากับ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ เมื่อเป็นอย่างนั้น พระธรรมทูตมหานิกาย ๑๐๐ รูป พระธรรมยุตก็ ๑๐ รูป ก็ได้เท่านั้น เพราะจำนวนน้อยกว่าอยู่แล้ว

ผู้เสริม :

น้อยกว่านั้นอีกครับอาจารย์

อาจารย์ :

อาจจะน้อยกว่าอีกใช่ไหมครับ ก็ที่รับปริญญาคราวนี้ของทางมหาจุฬาฯ ดูเหมือนจะ ๗๐๐ ใช่ไหมครับ ... ๗๐๐ กว่าทางมหามกุฏฯ เท่าไรครับ ... ๒๐๐ กว่า ก็กว่าสามเท่าตัว

คำถาม :

การสะเดาะเคราะห์เริ่มมีเจือปนในพุทธศาสนิกเมื่อใด ทำไมคนจึงพากันลุ่มหลงอยู่เป็นจำนวนมาก

อาจารย์ :

ที่ลุ่มหลงนี้ก็เพราะไม่รู้ครับ ถ้ารู้แล้วจะไม่หลง การสะเดาะเคราะห์นี่ไม่ทราบว่าเจือปนเข้ามาเมื่อไรแต่ว่าการสะเดาะเคราะห์ที่ดีที่สุด คือการทำความดี ทำความดีเอาไว้ เคราะห์มันก็หายไป ถ้ารู้สึกมีเคราะห์ ก็ทำความดีให้มากขึ้น สะเดาะเคราะห์ด้วยการทำความดีนั้นดีที่สุด ถ้าพระทั้งหลายแนะนำญาติโยมอย่างนี้นะครับ คิดว่าจะได้ประโยชน์มาก และเสียเงินน้อย ไม่ทำให้เขาเสียเงินมาก เพราะเขามีเคราะห์อยู่แล้ว มีความเดือดร้อนเรื่องความเป็นอยู่อยู่แล้ว แล้วต้องมาเสียเงินเรื่องสะเดาะเคราะห์อีก มันก็คล้ายเป็นการซ้ำเติม แนะนำเขาในทางที่ดีดีกว่า

"นตฺถิ โทสสโม คโห" ไม่มีเคราะห์ใดเสมอด้วยโทสะ ฉะนั้น *ถ้าเขามีเคราะห์เพราะมีโทสะ ก็บอกให้เขาลดโทสะลง ให้มีเมตตาให้มากขึ้น คราวใดที่มีโทสะ นั่นคือเคราะห์มาแล้ว เกิดโทสะขึ้นมา นั่นเคราะห์มาแล้ว รีบสะเดาะเสีย* คนขับรถนี่นะครับที่ชนกันมีเหตุมากที่สุดคือ ๒ พวก พวกหนึ่งคือเมา พวกที่ ๒ คือโทสะ พอเกิดโทสะ ขับรถ มันจะใจหยาบแล้ว ชน ไม่คิดถึงอะไร

คำถาม :

เรื่องโลก จักรวาล ตำราทางพุทธศาสนามีความเหมือนกันหรือต่างกันกับวิชาการทางดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ควรอธิบายให้ผู้ถามอย่างไร

อาจารย์ :

ไปดูในจูฬสหัสสีโลกธาตุ มหาสหัสสีโลกธาตุ จะมีรายละเอียด ท่านจะให้ไว้ว่า ในจักรวาลนี้มีโลกเยอะแยะ มีโลกธาตุตั้งหมื่นโลกธาตุ มากกว่านั้นก็มี มีดวงดาว ดวงอาทิตย์อะไรเยอะแยะ อันนี้ก็คล้ายๆ กันกับทางดาราศาสตร์ ทางวิทยาศาสตร์ อันนี้เอง ผมจึงเน้นท่านว่า ขอให้อ่านพระไตรปิฎกบ้าง แล้วจะได้พบของพวกนี้เยอะ ซึ่งพระพุทธเจ้าท่านตรัสเอาไว้ ต่อไปภายหน้าพระอาทิตย์ขึ้น ๗ ดวง ดวงที่ ๑ ดวงที่ ๒ ดวงที่ ๓ ... โลกจะเป็นอย่างไรต่อไป ลองไปดูในสัตตกนิบาต อังคุตตรนิกาย เรื่องพระอาทิตย์ขึ้น ๗ ดวง โลกจะเปลี่ยนไปอย่างไร ตั้งแต่ดวงที่ ๒ แล้ว ลองศึกษาความรู้ทางวิทยาศาสตร์นะครับ ผมขอพูดสั้นๆ ย่อๆ พูดละเอียดคงไม่ได้

คำถาม :

อาตมาได้อ่านหนังสือของหลวงปู่ดูลย์ อตุโล พบบทหนึ่งว่า "คิดเท่าไรๆ ก็ไม่รู้ หยุดคิดให้ได้ จึงจะรู้ แต่ต้องอาศัยความคิดนั้นแหละ จึงจะรู้" หมายความว่าอย่างไร

อาจารย์ :

คำถามนี้ดีครับ คืออย่างนี้ครับ ท่านครับ ความรู้บางอย่าง เราได้จากความคิด เราคิดแล้วก็รู้ได้ แต่ความรู้บางอย่างคิดเอาไม่ได้ ท่านที่เรียน Empirical knowledge ความรู้ที่ได้จากประสาทสัมผัส คือใช้ตาดู หูฟัง แล้วก็ rational knowledge ความรู้ที่ได้จากเหตุผล อันนี้คิดเอาได้ แต่ intuitive knowledge ความรู้จากญาณ ต้องรู้ด้วยญาณ คิดเอาไม่ได้ ทีนี้ที่หลวงปู่ดูลย์หมายถึงนี้ "คิดเท่าไรๆ ก็ไม่รู้ หยุดคิดให้ได้จึงรู้" คือความรู้ที่ได้ด้วยญาณ คิดเอาไม่ได้ *อตกฺกาวจโร* "แต่ต้องอาศัยความคิดนั้นแหละ จึงจะรู้" อันนี้หมายความว่า มีความคิดเป็นพื้นฐานอยู่ ที่จะรู้ต่อไปมันจากญาณพิเศษ เช่นว่า ทิพพจักขุญาณนี่ คิดเอาไม่ได้ ต้องรู้ด้วยญาณนั้นๆ จุตูปปาตญาณ คิดเอาไม่ได้ มันต้องรู้ด้วยญาณนั้นๆ ใช่ไหมครับ อันนี้ก็คิดว่าแจ่มแจ้งแล้ว ความรู้แต่ละอย่างต้องใช้เครื่องมือแต่ละอย่างซึ่งไม่เหมือนกัน

คำถาม :

เจริญพร โยมอาจารย์ อาตมามีความประสงค์จะเดินทางไปทำหน้าที่พระธรรมทูตที่ประเทศอินเดีย ไม่ทราบว่าอาจารย์มีอะไรเสนอแนะ เพราะอาตมาไม่เก่งด้านภาษาอังกฤษ

อาจารย์ :

ต้องให้เก่งขึ้นหน่อยนะครับ จึงจะทำงานได้ เป็นข้อที่ต้องปรับปรุงภาษา ท่านเองก็รู้ข้อบกพร่องของท่านเองอยู่แล้ว ต้องปรับปรุงภาษาให้ดีขึ้นครับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไปทำงานเป็นธรรมทูตเสียด้วย ไม่เช่นนั้นก็ต้องใช้วิธีสอนแบบไม่พูด

ก็มีนิทานอยู่เรื่องหนึ่ง ตอบปัญหาแบบไม่พูด มีพระพี่ชายกับพระน้องชาย พระพี่ชายเป็นคนฉลาด แหลมลึก พระน้องชายเป็นคนโง่ทึบ วันหนึ่งมีพระอาคันตุกะมา ตามธรรมเนียมของที่นั่น เมื่อมีพระอาคันตุกะมา ก็ต้องถาม–ตอบปัญหากัน เมื่อพระอาคันตุกะมา ปรากฏว่าพระพี่ชายเหนื่อยแล้ว เหนื่อยจากงานการอะไรต่างๆ จึงบอกน้องชายว่า วันนี้ให้น้องชายโต้ตอบปัญหากับพระอาคันตุกะ แต่เนื่องจากพระน้องชายเป็นคนโง่ทึบ พระพี่ชายจึงบอกให้ตอบปัญหาแบบเงียบ ก็เลยใช้ภาษาใบ้ พระอาคันตุกะเริ่มก่อน ท่านยกนิ้วขึ้น ๑ นิ้ว พระน้องชายยกตอบ ๒

นิ้ว พระอาคันตุกะยก ๓ นิ้ว พระน้องชายยกกำปั้น สักครู่หนึ่ง พระอาคันตุกะก็รีบตะลีตะลานออกไปบอกพระพี่ชายซึ่งอยู่ข้างนอก บอกว่า พระน้องชายท่านฉลาดมาก ผมยอมแพ้ พระพี่ชายถามว่าตอบปัญหาอะไรกัน พระอาคันตุกะอธิบายว่า ทีแรกผมยกนิ้วนิ้วเดียว หมายความว่า พระพุทธ พระน้องชายท่านยก ๒ นิ้ว หมายความว่า ต้องมีพระธรรมด้วย ผมจึงยก ๓ นิ้ว หมายความว่า ต้องมีพระสงฆ์ด้วย พระน้องชายท่านยกกำปั้น หมายความว่า พระรัตนตรัยต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผมสู้ไม่ได้ ยอมแพ้แล้วลาไป สักครู่หนึ่ง พระน้องชายรีบวิ่งออกไป ถามพระพี่ชาย "มันไปไหนแล้ว" พระพี่ชายตอบว่า เขายอมแพ้แล้ว เขาไปแล้ว พระน้องชายเล่าว่า พอเริ่มถามปัญหา มันยกนิ้วเดียว ด่าผมว่าตาบอด (พระน้องชายนี้มีตาข้างเดียว ตาบอดข้างหนึ่ง) ยกนิ้วเดียวนี้หมายความว่า ผมมีตาข้างเดียว ผมเห็นว่ามันเป็นอาคันตุกะ ผมเกรงใจ จึงยก ๒ นิ้ว บอกว่า มันมี ๒ ตา แล้วมันยก ๓ นิ้ว หมายความว่า เราสองคนรวมกันมี ๓ ตา ผมจึงยกกำปั้น ผมจะกระแทกหน้ามัน มันก็เลยหนีออกมา

นี่...ตอบแบบเงียบ พอตอบแบบเงียบ มันก็คิดคนละอย่าง เข้าใจไปคนละอย่าง พระอาคันตุกะนั้นตีปัญหาเป็นธรรมะหมด พระน้องชายนี่ เนื่องจากมีปมด้อย จึงตีปัญหาไปในทางร้ายเสียหมด ภาษาตอบเงียบนี่ก็อันตรายนะครับ

คำถาม :

ขอฟังอธิบายเรื่องภวังคจิต ในพระไตรปิฎกมีอธิบายทั่วไปหรือไม่

อาจารย์ :

เคยเห็นมีบาลี บอกว่า *ปกติมโน หิ ภวงฺคจิตฺตํ นาม* จิตหรือใจตามปกตินั่นแหละคือภวังคจิต ทีนี้ก็ขอคำอธิบาย ก็อธิบายเพิ่มเติมว่า จิตนี้มันจะอยู่ในภวังค์ อยู่กับภวังค์ ตลอดเวลา และจะออกจากภวังค์เพื่อเสพอารมณ์ หรือขึ้นมารับอารมณ์ เมื่อกระทบสิ่งที่เกี่ยวข้อง เหมือนแมงมุมที่ชักใยเอาไว้ แล้วมันก็ไปอยู่ในหลุมดำ ถ้ามีเหยื่อมากระทบใยมัน มันจะขึ้นมาจากหลุม พอมันจับตัวได้ ก็ลงไปอยู่ในรังตามเดิม อันนี้คือ ภวังคะ ภวังคจิต หรืออยู่ในภวังค์ คือว่าเวลานี้ได้รับอารมณ์ทางตา ทางหู จมูก ลิ้น กาย แต่ว่าธรรมชาติของจิต สะสมอารมณ์ เก็บอารมณ์

ทีนี้ก็มีคำอธิบายอีกอันหนึ่งก็คือ ภวังคจิต หรือภวังควิญญาณ มีหน้าที่ในการดูดเก็บอารมณ์ สะสมอารมณ์ เก็บกรรมสะสมกรรม จิตออกไปรับอารมณ์ข้างนอกก็เป็นวิถีจิต หรือวิถีวิญญาณ คล้ายๆ กับผิวน้ำกับส่วนลึกของน้ำ ภวังคจิตนี่เป็นส่วนลึกของน้ำ วิถีจิตก็เหมือนกับผิวน้ำ มีอะไรตกลงไปก็กระทบผิวน้ำ

ก่อน กระทบผิวน้ำแล้วค่อยๆ ลงไปอยู่ในส่วนลึกของน้ำ ภวังคจิตนี่ก็เป็น unconscious วิถีจิตก็ conscious

ตามปกติ จิตจะอยู่ในภวังค์ตลอดเวลาอยู่แล้ว จะออกมารับอารมณ์เฉพาะเวลาที่กระทบเท่านั้นเอง แต่ถ้าไม่กระทบ มันก็จะอยู่ในภวังค์ตลอด ไม่เกิดอารมณ์ ไม่ขึ้นมาเสพอารมณ์ ไม่รับอารมณ์ *ปกติมโน หิ ภวงฺคจิตฺตํ นาม* จิตตามปกตินั่นแหละเป็นภวังคจิต

คำถาม :

ถ้าตอนหลับ?

อาจารย์ :

ตอนหลับก็ถือเป็นภวังค์ได้ แต่ว่าเวลาหลับนั้น หลับสนิทไหม จิตยังทำงานอยู่ไหม รับอารมณ์ทางมโนทวารหรือไม่ เช่น ฝันอะไรไปเรื่อยๆ

คำถาม :

ชอบถวายข้าวพระพุทธก่อน แล้วจึงใส่บาตร อย่างนี้สมควรหรือไม่ อย่างไร

อาจารย์ :

ถวายข้าวพระพุทธนี่ ถ้าว่าด้วยเหตุผลแล้วก็ไม่จำเป็นนะครับ เมื่อเห็นว่าไม่จำเป็นแล้วก็ไม่ต้องทำ ท่านถามว่าสมควรหรือไม่ อย่างไร ผมตอบว่าไม่สมควร ไม่ต้องทำ แล้วก็มาใส่บาตรพระสงฆ์ได้เลย ไม่ต้องถวายข้าวพระพุทธ แต่ถ้าชาวบ้านเขาทำแล้ว ท่านก็ไม่ต้องไปห้ามเขา ก็ปล่อยเขาไป แต่ถ้าเขาถามว่าพระอาจารย์ มีข้าวพระพุทธไหม ก็ตอบว่า ไม่ต้อง

คำถาม :

การถวายข้าวพระพุทธ มีมาตั้งแต่เมื่อไร

อาจารย์ :

ถวายข้าวพระพุทธหรือครับ อาจจะเป็นว่า เมื่อก่อนนี้เขานิมนต์พระไปฉัน แล้วก็มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ตอนนี้เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ก็มีพระพุทธรูปขึ้นมา ก็เลยนึกว่าเลี้ยงพระพุทธเจ้าเสียด้วย พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ก็เลยให้ถวายข้าวพระพุทธ ที่จริงไม่จำเป็น

คงไม่มีปัญหาแล้วนะครับ น่าจะพอ เดี๋ยวนิมนต์ท่านมหาประชุมพูดอะไรเสียหน่อย

ท่านมหาประชุม :

ขอโอกาสพระธรรมทูตทุกท่าน และขอเจริญพรอาจารย์ สิ่งที่เราได้ฟังจากอาจารย์วศิน อินทสระ ในวันนี้ ต้องบอกก่อนว่า ลีลาของอาจารย์วศิน อินทสระเป็นแบบนี้ ที่ท่านเสนอ ที่ท่านแสดงความคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนา จะตรงไปตรงมา บางทีบางครั้งที่ท่านพูดในวันนี้ ๓ ปียังเพิ่งคิดได้ เรื่องจริงครับ เรื่องจริง เพราะว่าถ้าจะบอกว่า ***บารมีธรรม*** *หรือถ้าจะบอกว่า* ***ความแก่รอบแห่งญาณ****เกี่ยวกับความรู้ทางพุทธศาสนาของเราในขณะนี้ กับสิ่งที่ท่านพูดนี่ บางทีมันจะไปปะติดปะต่อกันในอีก ๓ ปีข้างหน้า อันนี้ผมขอยืนยันได้เลยว่า ตอนที่ผมเรียนปริญญาตรีอยู่ที่วังน้อย ปี ๑ ปี ๒ ก่อนที่จะเข้ามาเรียนที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ ส่วนกลางปี ๓ ปี ๔ ท่านพูดถึงเรื่องของนามเรื่องของกรรม เหมือนกับที่พวกเราฟัง เรื่องศีล ๕ ให้นักศึกษาปี ๑ ปี ๒ ฟังดูแล้วแปร่งๆ แล้วก็ไม่เข้าใจ หรือเข้าใจก็แบบว่ามันยังคลางแคลงใจ คาราคาซังอยู่ในใจ เช่น เรื่องการถวายข้าวพระพุทธเจ้าก็ดี การตอบปัญหาบางเรื่องที่เราอยู่ในภาวะหมิ่นๆ อยากเห็นมันเด็ดขาดเลยว่า ตอบหน่อยว่าอะไรกันแน่ ให้มันชัดเจนลงไป จะได้ไม่ต้องไปคาราคาซัง หรือว่าเรื่องอะไรต่างๆ หลายเรื่องหลายราววันนี้ ทำให้ผมย้อนนึกถึงตอนที่เป็นนักศึกษาปี ๑ อยู่ เพราะว่าความคิดตอนนั้นนี่ กับที่ท่านพูดบางทีมันไปเจอกันในอีก ๓-๔ ปีข้างหน้า*

อันนี้ ขอโอกาสตรงนี้เสริมเพิ่มเติมเอาไว้ อย่างน้อยๆ ก็เก็บภาพ เก็บความรู้สึก เก็บข้อคิดปัญหาที่ท่านอาจารย์ได้เสนอ ได้ชี้แจงอะไรบางเรื่อง ซึ่งอันที่จริงท่านสามารถอธิบายยาวๆ ได้ชัดเจน แต่ท่านขมวดสั้นๆ เท่านั้นเอง **เราอย่าลืมว่า ท่านอาจารย์เป็นนักวิชาการด้านศาสนา ไม่ใช่เป็นนักปรัชญาที่พูดทุกวิถีทางที่พูด หนทางที่พูด ทุกรูปแบบ เพื่อที่จะน้อม เพื่อที่จะดึง เพื่อจะเกี่ยว เพื่อที่จะรั้งให้ผู้ฟังเป็นอย่างนี้ๆก็ต้องแสดง แต่บางทีอย่างที่เราได้ฟังมาแล้ว บางเรื่องบางตอน ขมวดตุบ ตุบ ตุบ เลย ฟังแล้วชัดใส ชัดใสมาก อันนี้ก็ขอฝากไว้**

ผมนึกถึงปลากระป๋องยี่ห้อหนึ่ง ปลากระป๋องที่โฆษณามากๆ ดูเหมือนจะไม่มีใครเกิน สามแม่ครัว แต่ไม่ว่าจะสามแม่ครัวก็ดี หรืออะไรก็ดีที่โฆษณาเยอะๆ รสชาติมันก็อย่างนั้นๆ แหละ ไม่อร่อย แต่ปลากระป๋องสามแม่ครัว ที่ขอบกระป๋องจะเป็นกระดาษ เมื่อถูกน้ำจะแกะลอกได้ แต่มีปลากระป๋องอยู่ยี่ห้อหนึ่ง ที่ขอบมันจะแกะไม่ได้ มันเป็นสีติดอยู่เลย ไม่มีกระดาษแกะไม่ได้ โฆษณาก็ไม่โฆษณา ไม่มีการโฆษณา แต่ว่ารสชาติของมัน เป็นปลาตัวเดียวข้างใน ปลาแท้ ปลาดีอย่างดี เนื้อนุ่ม เวลาจะต้มยำหรือทำอะไร จะมีรสชาติกลมกล่อมไปหมด โฆษณาก็ไม่โฆษณา เป็นสินค้าที่อาศัยคุณภาพ ไม่มาโฆษณาตามทีวีตาม

อะไร ไม่มี ฉะนั้น ผมก็นึกถึงว่า ที่เราได้พบของดีในวันนี้ เราจึงต้องบอกเสมอว่า พยายามตักตวงโอกาสอันนี้ไว้ เพราะว่าอย่างที่บอกเมื่อสักครู่นี้ ท่านเป็นนักวิชาการศาสนา ไม่ใช่นักปรัชญาที่จะมาพูดอะไรบางเรื่องบางราว หลายเรื่องหลายราวที่ท่านฝากไว้ก็ดี ที่ท่านตอบลีลาแบบนี้ ก็จะเป็นสื่อที่ทำให้เราไปขบคิดในโอกาสต่อไปในภายภาคหน้า ก็ขอฝากประเด็นตรงนี้เอาไว้

ก็คิดว่า ในเรื่องของประเด็นตรงนี้ ก็เอาไว้เท่านี้นะครับ ส่วนปัญหาอะไรเพิ่มเติมที่ใครจะมีฝากของให้ท่านอาจารย์ หรือขอให้ท่านตอบเป็นกรณีพิเศษก็ได้ **เวลาผมติดปัญหาอะไรแต่ละครั้งนี่คิดถึงอาจารย์วศินก่อน กริ๊งทันที จะไปบรรยายที่ไหนอธิบายเรื่องอะไรคิดถึงอาจารย์วศินก่อน เวลาไปเทศน์ไปพูด มันอาจหาญ คล้ายๆ ว่าศิษย์มีครูนี่มันอาจหาญ ไปพูดที่ไหนอะไรเรื่องในพระสูตร ในพระวินัยอะไร ท่านพูดเสร็จ บรรยายให้เราเสร็จแล้วเราไปพูดที่ไหนนี่ มันมีแบ็คอยู่ข้างหลังว่าเราพูดไม่ผิดนะ เรามีครูอยู่ข้างหลังบอกทางว่า นี้ใช่ นี้ไม่ถูก** อะไรทำนองนี้

ผู้พูดรูปต่อไป :

ผมคิดว่าวันนี้ถึงจะไม่ค่อยมีเวลา แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ได้รับความรู้หลายๆ สิ่ง หลายๆ อย่างจากท่านอาจารย์วศิน

อินทสระ สิ่งที่ผมได้ความคิดจากอาจารย์วศินก็คือ เรื่องของการเป็นนักปราชญ์หรือการเป็นนักวิชาการนี่ อาจารย์วศินเป็นแบบอย่างอีกแบบอย่างหนึ่ง ก็คือ ตอบเท่าที่รู้ และตอบในสิ่งที่จบก็ไม่จบ เป็นแบบฉบับหนึ่งที่เราจะไม่ค่อยเห็นมากนัก ที่เราเห็นแบบฉบับเดียวก็คือ ถ้าถามเรื่องนิพพานก็คือรู้ว่าวันนั้นจะคุยเรื่องอะไร แต่อาจารย์วศินนี่จบไปเลย ก็เป็นอีกแบบฉบับหนึ่งที่คิดว่าเราทั้งหลายคงจะได้นำไปเป็นแนวทางอีกแนวทางหนึ่ง ถ้าใครยังไม่มีแนวทาง ก็ขอนิมนต์นำไป

ในท้ายที่สุดนี้ ก็ขอพวกเราทั้งหลายจงตั้งจิต รวมเอาบุญกุศล สิ่งที่เราทั้งหลายได้ร่วมกันกระทำบำเพ็ญมา ตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคตที่จะทำต่อไป จงมารวมกันเป็นตบะ เป็นพลวปัจจัย อำนวยอวยชัยตามส่งให้อาจารย์วศิน อินทสระพร้อมทั้งครอบครัว จงมีความสุข มีความเจริญ คิดสิ่งหนึ่งประการใดอันเป็นไปด้วยชอบและประกอบด้วยธรรม ก็ขอสิ่งนั้น จงพลันสำเร็จในกาลทุกเมื่อ เทอญ

สาธุ

ลำดับต่อไปนี้ ขอนิมนต์อาจารย์ทองใบ ซึ่งวันนี้เป็นผู้อาวุโส เพราะว่าผู้อาวุโสที่สุดไม่อยู่ เป็นตัวแทนของพระธรรมทูต มอบพระที่ระลึกแด่อาจารย์วศิน ก็คงจะเสร็จพิธีครับ พวกเราครับ

อาจารย์ :

อันนี้จะสอนวิธีให้คิด เร้าให้คิด นอกจากคิดพระพุทธพจน์ให้แตกแล้ว ให้ตามดูอรรถกถา อรรถกถาว่าอย่างไร เมื่อดูอรรถกถาแล้ว ให้ลองมาคิดเองบ้าง ว่าความคิดของเราเป็นอย่างไร เห็นด้วยไหม อรรถกถานั้นถือเป็นยุติไม่ได้เสมอไปนะครับ ไม่ใช่ว่าอรรถกถาท่านว่าอย่างนี้แล้ว จะยุติ conclusion ได้เลยว่าถูกต้องทั้งหมด เราเพียงแต่เรียนอรรถกถากัน สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณฯ ปรมาจารย์ของพวกเรา ท่านแย้งอรรถกถาบ่อย ถ้าท่านอ่านคำนำ มังคลัตถทีปนี ท่านพบที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าท่านทรงเอาไว้ ท่านบอกว่า อรรถกถานั้นเป็นมติของปัจเจกชน คือเป็นมติของพระอรรถกถาจารย์ผู้แต่งอรรถกถานั้นเอง เพราะฉะนั้น ถ้าเผื่อหัวหน้าคณบดี คณะศาสนาหรือปรัชญาแต่งตำราขึ้น เวลานี้แต่งตำราเป็นภาษาบาลีอธิบายพระพุทธพจน์ นั้นก็คืออรรถกถา ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องนี้ๆ ท่านเป็นอรรถกถารุ่นใหม่ยุคใหม่ ท่านสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา

วชิรญาณฯ ท่านจึงไม่ได้ถือเอาความเห็นของพระอรรถกถาจารย์ในอรรถกถาเป็นอันยุติ สามารถจะเลี่ยงได้ ท่านสามารถจะคิดเองได้ว่าควรจะเป็นอย่างไร

ทีนี้ยิ่งมาพูดถึงปรัชญาแล้ว มันก็ยิ่งคิดได้ใหญ่ ว่า Philosophy or the thought คือความคิด Philosopher หรือ thinker นักคิด ท่านต้องคิดเองเป็น ถ้าคิดเองไม่เป็นบ้างก็เรียนปรัชญาไม่ค่อยได้ผลหรือได้ผลน้อย ต้องคิดเองบ้าง อันนี้คือยั่วยุให้คิด ให้ท่านคิด มีวิธีสอนที่ยั่วยุให้คิดอย่างมีหลักเกณฑ์ เขี่ยให้ดู ไม่ต้องอธิบายให้มากเกินไป แต่ว่าเขี่ยให้ดู เหมือนแม่ไก่ แม่ไก่ไปคุ้ยเขี่ยหาอาหาร พอเขี่ยเจอเหยื่อแล้ว ก็ให้ลูกมันกิน กินเองอย่างนั้นใช่ไหมครับ แม่ไก่เป็นอย่างนั้น ก็สอนแบบแม่ไก่ เขี่ยๆ ให้ดู แล้วให้ท่านจิก บางอย่างนี่เหมือนเส้นผมบังภูเขานะท่าน หรือว่า เหมือนเพชรเม็ดงามส่องแสงแวววาว แต่มีใบไม้นิดเดียวปิดอยู่ ใบไม้ปิดอยู่ก็มองไม่เห็น พอเราเอาไม้เขี่ยเอาใบไม้ออก แสงแวววาวของเพชรก็ขึ้นมา ตอนนี้ท่านเรียนๆ ไป ไม่ได้คิด สวดไป ท่องไป ไม่ได้คิด พอมีคนมาเขี่ยให้ดู แซะนิดแซะหน่อย ท่านต้องใช้ความคิด เอ๊ะ จริงนะ เราสวดมาตั้งนาน ไม่เคยคิด เขี่ยให้คิด แล้วท่านก็ได้ความคิดขึ้นมา บางทีก็เป็นความคิดที่ยิ่งใหญ่ไม่ใช่เล็กน้อย

อีกเรื่องหนึ่งนะครับ **ผู้สอนต้องพยายามปฏิบัติเองด้วย สอนในเรื่องใดก็พยายามปฏิบัติในเรื่องนั้น คือให้ได้รสของ**

ธรรมะ สอนไปด้วย ปฏิบัติไปด้วย เหมือนแม่โคที่และเล็มหญ้าไปด้วย มองดูลูกไปด้วย ปากก็และเล็มหญ้าไป สายตาก็เหลียวดูลูกไป เพื่อระวังภัยแก่ลูก สอนไปด้วย ปฏิบัติไปด้วย จะได้รสของธรรมะ พอได้รสของธรรมะ ทีนี้ก็สอนได้สบาย เหมือนได้กระจก ได้มีประสบการณ์จริง มี self evidence มีตนเป็นพยานได้ว่าเรื่องนี้ได้ทำมาแล้ว ได้เคยปฏิบัติมาแล้ว ได้ผลอย่างนี้ ยืนยันได้มั่นคง ถ้าครูมั่นคง ลูกศิษย์ก็มั่นใจ เรามั่นคง เขาก็มั่นใจ เราได้ผ่านการทดสอบได้ผ่านการปฏิบัติ ทำไปด้วย สอนไปด้วย ไม่ใช่สอนอย่างเดียว หรือว่าทำอย่างเดียว ถ้าไม่สอนบ้างมันก็ขาดประโยชน์ไป

ชีวิตที่ดีต้องเป็น Peaceful and useful life ชีวิตที่ดีต้องเป็นชีวิตที่สงบ แล้วก็มีประโยชน์ ถ้าจะสอนเรื่องสงบ ก็ไม่มีอะไรดีเท่าสงบให้ดู *“สนฺโต โส ภควา สมถาย ธมฺมํ เทเสติ”* พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรงสงบแล้ว ทรงแสดงธรรมเพื่อความสงบ ถ้าจะสอนให้คนฝึกตน ก็ไม่มีอะไรดีเท่ากับฝึกให้ดู ฝึกตัวให้ดู *“ทนฺโต โส ภควา ทมถาย ธมฺมํ เทเสติ”* พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรงฝึกพระองค์แล้ว ทรงแสดงธรรมเพื่อการฝึก *“ปรินิพฺพุโต โส ภควา ปรินิพฺพานาย ธมฺมํ เทเสติ”* พระผู้มีพระภาคทรงดับสนิทแล้ว ทรงแสดงธรรมเพื่อความดับเย็น คือเย็นให้ดู สอนให้คนเย็น แล้วก็เย็นให้ดู อันนี้ก็ได้ผล ความรอบรู้นั้นแหละเป็นตัวจริยธรรม ปัญญาอยู่ในตัว

พุทธปรัชญา แก้ปัญหาเศรษฐกิจ

โดย อาจารย์วศิน อินทสระ

เรื่อง "พุทธปรัญญาแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างไร" นี้

บรรยายทางรายการวิทยุในรายการธรรมและทัศนะชีวิต เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒

สวัสดีครับท่านผู้ฟังที่เคารพทุกท่านครับ

นี่คือรายการ ธรรมและทัศนะชีวิตนะครับ ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ผม-วศิน อินทสระ จะได้มาพบกันท่านผู้ฟังในรายการนี้ เรื่องที่จะนำมาสนทนากับท่านผู้ฟังในวันนี้ก็คือ เรื่องพุทธปรัชญาจะนำไปใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างไร

อันนี้ก็จากคำถามของนักศึกษามหาวิทยาลัยหอการค้าไทยหลายปีมาแล้วนะครับ ก็ได้คุยกันที่ตึกคณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง หลายปีมาแล้ว ตอนที่ยังสอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะมนุษยศาสตร์ ก็ที่คุยกันก็ประมาณสองชั่วโมง ก็จะนำเรื่องนี้มาเล่าให้ท่านผู้ฟังทั้งหลายได้ร่วมฟังด้วย แล้วก็ประจวบกับเวลานี้ เป็นเวลาที่เศรษฐกิจกำลังตกต่ำค่อนข้างมาก บ่นกันทั่วเมืองไปหมด ว่าการทำมาหากินลำบาก และเราจะ

อยู่กันได้อย่างไรต่อไป ก็ช่วยๆ กันไปนะครับ ก็ช่วยกันทางไหนได้ก็ช่วยกันไป ช่วยกันทางงานได้ก็ช่วยทางงาน ช่วยกันทางคำแนะนำได้ก็ช่วยทางคำแนะนำ จนกว่าจะพ้นวิกฤติอีกระลอกนึง ก็คงจะเป็นอย่างนั้น ก็คงจะเป็นวิกฤติเป็นพักๆ ขอให้ช่วยกันทุกๆด้าน

หัวข้อเรื่อง คือ **พุทธปรัชญาจะนำไปใช้กับเศรษฐกิจอย่างไร** คำถามแรกที่นักศึกษาได้ถามก็คือ **"พุทธปรัชญา" หมายความว่าอย่างไร** คำตอบก็คือว่าพุทธปรัชญาก็เป็นปรัชญาทางพุทธศาสนา หรือ ปรัชญาที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา หรือถ้าจะพูดให้ชัด ก็เป็นปรัชญาที่เกี่ยวกับคำสอนของพุทธศาสนา เรียกว่าเป็นปัญญาของพระพุทธเจ้าก็ได้ **ปรัชญาก็คือปัญญา** นั่นเอง เป็นภาษาสันสกฤต ถ้าภาษาบาลีก็คือปัญญา ถ้าจะให้อธิบายให้ชัดเจนขึ้นก็คือ ในพุทธศาสนามีคำสอนที่เป็นของพระพุทธเจ้าบ้าง เป็นของสาวกบ้าง เป็นของภิกษุบ้าง ภิกษุณีบ้าง จนมาถึงเวลานี้เราได้ตีความพระพุทธพจน์ไปได้หลายกระแส ยิ่งทางฝ่ายมหายานก็จะตีความไปได้มากมาย แล้วก็ได้มีท่านผู้รู้จำนวนไม่น้อยที่ได้ตีความพระพุทธพจน์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น อันนี้ก็เป็นพุทธปรัชญา

ทีนี้คำว่าปรัชญาในความหมายตะวันออกกับตะวันตกไม่เหมือนกัน ในความหมายตะวันตก ปรัชญา หมายถึงการแสวงหาความรู้ เรียกว่า searching for wisdom แต่ความหมายทาง

ตะวันออก ปรัชญา หมายถึง ความรู้ที่ประเสริฐ ตามความหมายทางตะวันออกที่รวมเอาพุทธปรัชญาเอาไว้ด้วย พุทธปรัชญาเป็นความรู้ที่ประเสริฐของพุทธศาสนา ก็มีคำสอนของพระพุทธเจ้าและของพระสาวก สาวกนี่รวมทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ เทวตาภาษิตก็มี บางคนบอกว่าพุทธศาสนาอยู่เหนือปรัชญา นั่นก็ตีความคำว่า philosophy ของตะวันตก ที่หมายถึง love of wisdom ความรักในความรู้ การแสวงหาความรู้ ในความหมายตะวันออก ปัญญาที่ประเสริฐ คือ ความรู้ที่รู้แล้วทำให้เรามีความทุกข์น้อยลง นี่แหละคือความรู้ที่ประเสริฐ ความรู้ที่รู้แล้วทำให้ทุกข์น้อยลง ทุกข์น้อยลงจนกระทั่งถึงที่สุดแห่งทุกข์ แล้วก็ไม่มีความทุกข์เลย ที่ท่านเรียกว่า ที่สุดแห่งทุกข์

ที่สุดของความทุกข์ คือไม่มีทุกข์เลย *เอเสวนฺโต ทุกฺขสฺส* นั่นแหละเป็นที่สุดแห่งทุกข์ ก็หมายถึงนิพพาน ทีนี้ถ้าทุกข์ไปรู้ไป ความทุกข์ก็ยิ่งมากขึ้น ยิ่งรู้ ความทุกข์ก็ยิ่งมากขึ้น อันนั้นไม่ใช่ความรู้ที่ประเสริฐ ไม่เป็นปรัชญา ไม่ใช่ความรู้ที่ประเสริฐ บางทีท่านก็บอกว่า วัตถุประสงค์ของปรัชญา ก็คือการค้นให้พบสิ่งหนึ่งซึ่งเมื่อรู้แล้วก็จะรู้สิ่งทั้งปวงได้ด้วย อันนี้ก็เป็นจุดมุ่งหมายระดับสูง ว่า objective of philosophy จุดมุ่งหมายของปรัชญาคือ

การค้นให้พบสิ่งหนึ่ง ซึ่งเมื่อรู้แล้วก็จะรู้สิ่งทั้งปวงได้ด้วย อันนี้ปรากฏอยู่ในจุดมุ่งหมายของปรัชญาที่มีอยู่ในตำราหลายแห่งที่บอกไว้ อย่างที่พระพุทธเจ้าได้ทรงเป็นสัพพัญญู เพราะว่าได้ทรงบรรลุสัพพัญญุตญาณทราบสิ่งทั้งปวง ก็เพราะว่าได้ไปรู้ต้นตอของความรู้ แล้วก็ทำให้รู้สิ่งทั้งปวงได้ด้วย น้อมจิตไปเพื่อจะรู้สิ่งใดก็รู้สิ่งนั้น เหมือนกับท่านชำนาญในหนังสือ ท่านอ่านหนังสือมาทุกเล่มๆ ในห้องของท่าน ท่านจำได้แม้แต่รูปเล่มลักษณะของเล่มหนังสือ ข้อความในหนังสือเล่มนั้นว่าอย่างไร พอน้อมจิตไปเพื่อจะเอาหนังสือเล่มใด ก็ไปหยิบเอามาได้ ทำนองนี้นะครับ

ทีนี้ก็นักศึกษาถามต่อไปว่า **ปรัชญานี้นำมาใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างไร** คำตอบก็คือว่า ปรัชญานี้นำมาใช้กับชีวิตประจำวันอย่างไร ก็ทุกคนมีปรัชญา แต่จะเป็นปรัชญาที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง คือว่าเอาสุภาษิตต่อไปนี้ไปใช้ก็ได้ คือว่า **ไม่มีความรู้ใดที่อยู่นอกขอบเขตของความคิด และก็ไม่มีความคิดใดที่อยู่นอกขอบเขตของปรัชญา** ความคิดเป็นปรัชญา philosophy ก็คือ thought ความคิด philosopher ก็คือ thinker นักคิด นั่นเองคนที่มาเรียนปรัชญาต้องเป็นนักคิด ถ้าไม่เป็นนักคิด ทื่มๆ ก็ไม่ต้องมาเรียน มาเรียนก็คิดอะไรไม่เป็น คือว่ายังไง เรียนเพื่อให้คิดเป็น อย่างนั้นก็ได้ ความคิดเป็นปรัชญา อยู่ที่ว่าความคิดจะเป็น

ปรัชญาที่ดีหรือว่าไม่ดี อย่างเวลานี้คำว่าปรัชญาก็เอาไปใช้กันทั่วไป เช่น ปรัชญาการศึกษา ปรัชญาการเมือง ปรัชญาชีวิต ก็คือหลัก หลักของการดำเนินชีวิต ว่าชีวิตจะดำเนินได้ดีต้องมีหลัก ปรัชญาชีวิตที่ดีคือ ต้องมีหลักในการดำเนินชีวิต ทีนี้มารู้ว่า ชีวิตจะดำเนินไปด้วยดีก็ต้องมีหลักคือปรัชญาของชีวิต พอมาถึงตรงนี้ก็จะตอบได้ว่า ปรัชญาจะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร ปรัชญาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตอย่างไร ในการดำเนินชีวิตเราใช้ปรัชญาแล้ว จะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ปรัชญาก็คือหลัก แม้โจรก็มีปรัชญาของโจร

ปรัชญาก็คือหลักสำหรับที่จะดำเนินว่าจะใช้หลักอะไร พวกวัตถุนิยม ก็ใช้ปรัชญาวัตถุนิยม พวกที่เน้นไปทางจิต ก็ใช้ปรัชญาในทางจิต พวกการค้า เขาก็มีหลักของการค้าว่าจะดำเนินการค้าอย่างไร มองเห็นหรือไม่ครับว่า เราต้องใช้ปรัชญาทุกอย่าง พระพุทธเจ้าทรงสอน แม้แต่หลักของโจร เมื่อวานนี้ก็ยังคุยกับพระอยู่ ท่านถามว่า ถ้าโจรที่ทำหน้าที่ของโจรมันก็ถือว่าทำดี เราพูดกันถึงว่าอุปนิสัยแสดงออกถึงการทำหน้าที่ คนที่มีอุปนิสัยดีย่อมจะทำหน้าที่ดี ท่านก็ถามว่า ถ้างั้นโจรมันทำหน้าที่ของโจร มันก็เป็นโจรที่ดี ก็ตอบเป็นสองท่อนว่า หน้าที่ของโจรเป็นหน้าที่โดยไม่ชอบธรรมอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น เมื่อมันไม่ชอบธรรม

ถึงจะทำหน้าที่ของมันดีมันก็ไม่ดี เพราะว่ามันไม่ชอบธรรม มันไม่ถูกต้อง

แต่ว่าพระพุทธเจ้าท่านยังสอนว่า ถ้าจะเป็นโจรให้ยืนนานจะทำอย่างไร ตอนนี้ท่านผู้ศึกษาก็สนใจกันมากว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนโจรว่า ถ้าจะเป็นโจรให้ยืนนานจะทำอย่างไร ก็เล่าให้ฟังแต่โดยย่อว่า ท่านตรัสไว้เหมือนกันว่า แม้แต่โจร ก็ต้องมีคุณธรรมของโจรอย่างเช่นว่าไม่ขโมย ไม่ปล้นในหมู่บ้านของตน อันนี้ก็ได้ยินมาตั้งแต่เด็ก ผู้ใหญ่เขาพูดกันว่าโจรที่ดีจะไม่ปล้นไม่ลักในหมู่บ้านของตัว ไม่ลักใกล้บ้าน ถ้าจะปล้น จะขโมย จะทำอะไร ก็ต้องไปทำไกลบ้าน เหตุผลก็มีอยู่ว่า ถ้าเกิดปัญหาขึ้นมา หรือถูกไล่จับขึ้นมา เดือดร้อนขึ้นมา ก็หลบมาอยู่ที่บ้านได้ หลบมาอยู่ในหมู่บ้านของตัว และก็ถ้ามีคุณธรรมดี ชาวบ้านหมู่บ้านของตัวรัก เขาก็ปกป้อง แม้จะเป็นการปกป้องโจร แต่ว่าโดยธรรมชาติโดยธรรมดาก็เป็นอย่างนั้น เขาก็ปกป้อง ก็อยู่ได้ ประการที่สองก็คือไม่ขโมยจนหมด เว้นทรัพย์สินไว้ให้เจ้าของเขาบ้าง ไม่ปล้นจนหมด นี่เป็นหลักอีกอันหนึ่งที่ทำให้เป็นโจรยั่งยืน ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้โดยย่อๆ พูดโดยย่อก่อนเพียงแค่นี้

โจรเวลานี้มันไม่มีอย่างนั้น โจรเวลานี้อะไรที่พอเอาได้มันเอาหมด แม้จะในหมู่บ้านเดียวกันในบ้านเดียวกัน บางทีก็เด็กคนใช้นั่นแหละ มันก็ปล้นขโมยของนายหรือพาพรรคพวกมา

ยกของนายไปก็มี โจรแต่โบราณเขาพูดกันว่า ได้อาศัยร่มไม้ชายคาของผู้ใดแล้ว แม้มาพักร้อน พักฝน ก็ไม่เอาแล้ว ตั้งใจจะมาขโมยบ้านนั้นแต่ว่าฝนตก ได้มาอาศัยร่มไม้ชายคาของบ้านนั้นก็เดินเลยไป ไม่เอาแล้ว อย่างนี้ก็เรียกว่ามีคุณธรรมของโจร แม้โจรก็มีคุณธรรม คือมีคุณธรรมข้ออื่น นี่พูดถึงว่าหลักในการดำเนินชีวิต คนทุกจำพวกต้องมีหลักในการดำเนินชีวิต พวกวัตถุนิยมก็ใช้ปรัชญาวัตถุนิยม พวกที่เน้นไปทางจิตก็ใช้ปรัชญาทางจิต พวกการค้าก็มีหลักของการค้า ว่าจะดำเนินการค้าอย่างไร เราต้องใช้ปรัชญาทุกอย่าง

ท้าวความไปอีกนิดนึงว่าเมื่อก่อนนี้มีวิชาอยู่วิชาเดียวคือ วิชาปรัชญา คล้ายๆ กับต้นไม้ที่มีลำต้นแผ่ออกไป คือ มีอยู่ลำต้นเดียวและนอกนั้นเป็นกิ่งแผ่ออกไป เมื่อค้นคว้าถึงที่สุดแล้วก็แยกแขนงออกไปเป็นจิตวิทยา ว่านักปรัชญาค้นคว้าเรื่องจิต พอรู้เรื่องจิตพอสมควรแล้ว เขาก็แยกแขนงออกไปเป็นจิตวิทยา แต่ถ้าค้นคว้าศึกษาทางการศึกษาก็เป็นปรัชญาการศึกษา ถ้าค้นคว้าทางสรีรวิทยาก็เป็นสรีรวิทยา หรือว่าไปในทางธรรมชาติวิทยา ก็เรียกว่าวิทยาศาสตร์ หรือว่าหาความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติต่างๆ เมื่อก่อนนี้หลักสูตรมัธยมเขาเรียกวิทยาศาสตร์ว่า ธรรมชาติวิทยา ต่อมาก็เปลี่ยนชื่อเป็นวิทยาศาสตร์ หรือว่าเป็น

Natural philosophy คือหลักที่ว่าด้วยธรรมชาติ แล้วก็มากลายเป็นวิทยาศาสตร์ อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นในชีวิตประจำวันเราก็ต้องใช้ปรัชญา คนที่มีปรัชญาอย่างไร ก็ดำเนินชีวิตไปอย่างนั้น

ได้พูดถึง**พุทธปรัชญาว่าหมายความว่าอย่างไร** และ**ก็คำถามที่สองปรัชญานำมาใช้กับชีวิตประจำวันอย่างไร** ก็ได้พูดมาแล้วนะครับ สรุปว่าคนมีปรัชญาอย่างไรก็ดำเนินชีวิตอย่างนั้น ทีนี้ก็นักศึกษาถามว่า ถ้าอย่างนี้ลักษณะความเป็นอยู่ของคนก็ย่อมแสดงถึงว่าเขามีปรัชญาอย่างไร หรือว่าถ้าเขามีความเป็นอยู่อย่างไร ก็แสดงว่า เขามีปรัชญาชีวิตอย่างนั้น อันนี้คำตอบก็คือว่าเขาได้รับการปลูกฝังมาอย่างไร คล้ายๆ ว่ามีโปรแกรมอยู่ในสมองว่า ถ้าเกิดท่ามกลางศาสนาคริสต์ เราก็จะเชื่อในเรื่องพระเจ้า เรามีปรัชญาเกี่ยวกับพระเจ้า แม้แต่เวลานี้ก็ยังมีคำถามอยู่เสมอที่ว่าความมีอยู่ของพระเจ้าเป็นจริงหรือไม่ หรือว่าเป็นเพียงแต่ความคิดคำนึง ทีนี้ว่าถ้าเราเกิดที่อาหรับ เราก็นับถือพระอัลเลาะห์ เราก็จะมีปรัชญาเกี่ยวกับเรื่องพระอัลเลาะห์ ถ้าเราเกิดในท่ามกลางคนที่นับถือศาสนาพุทธ เราก็มีปรัชญาในการดำเนินชีวิตแบบพุทธ ถ้าเราเกิดสมัยสุโขทัย เราก็ต้องยึดสุภาษิตพระร่วง ก็แล้วแต่การปลูกฝัง เราได้รับการปลูกฝังมาอย่างไร ได้รับการตอกย้ำมาอย่างไร

ลองดูใกล้ๆ ตัวเราก็ได้ เรื่อง ลอยกระทง ก็เลิกไม่ได้จนบัดนี้ เพราะว่าเราได้รับการปลูกฝัง ได้รับการตอกย้ำกันมา ว่าเป็นประเพณีที่ดีงาม และก็ให้ช่วยกันรักษาไว้ เด็กๆ ก็ทำกันไปตามที่ผู้ใหญ่เขาปลูกฝัง แม้จะมีคนที่แสดงความเห็นต่างไปบ้าง หรือว่าเดินสวนทางกันบ้าง ก็มีจำนวนน้อย ไม่พอที่จะเปลี่ยนความคิดเห็นของคนส่วนมากได้ แต่ก็ยังดี ถือว่ามีความคิด ความรู้สึกอย่างไรก็พูดไว้บ้าง ให้คนได้ยินได้ฟัง หรือว่า บางคนก็ได้ประโยชน์ บางคนก็ไม่ได้ ก็แล้วไป แต่ว่าต้องพูดให้เขาได้ยิน คือว่าเราตีกลองให้เขาได้ยิน ทีนี้คนที่ได้ยินแล้วจะคิดอย่างไร ก็อีกเรื่องหนึ่ง สำหรับคนมีโสตก็ย่อมจะได้ยินเสียงกลองบ้าง

เหมือนกับวัดต่างจังหวัด พอถึงเวลาใกล้เพลเขาจะตีกลองเพล บางคนก็ลืมไปพอได้ยินเสียงกลองก็นึกถึงว่า เออ พระมีอะไรฉันรึเปล่า เรามีอะไรพอจะแบ่งไปถวายพระบ้างได้มั้ย หรือว่า ถ้าจะมีการแสดงธรรมก็จะมีการตีระฆัง ตีระฆังหรือกลองก็แล้วแต่จะตกลงกันในหมู่บ้านนั้น คนได้ยินก็นึกออกว่าจะมีการแสดงธรรม ผู้ที่อยากฟังธรรมก็ไป ผู้ที่ไม่อยากฟังก็ไม่ต้องไป ทำอะไรของตัวไป อย่างนี้เป็นต้น คือ เราต้องพูดให้เขาได้ยิน ถ้าได้ยินแล้ว เขาจะคิดอย่างไรก็เรื่องของเขา เขาจะคิดอย่างไร เขาจะมาหรือไม่มา เขาจะทำอย่างไรต่อไป ก็อีกเรื่องนึง เขาต้องรับผิดชอบตัวเขาเอง

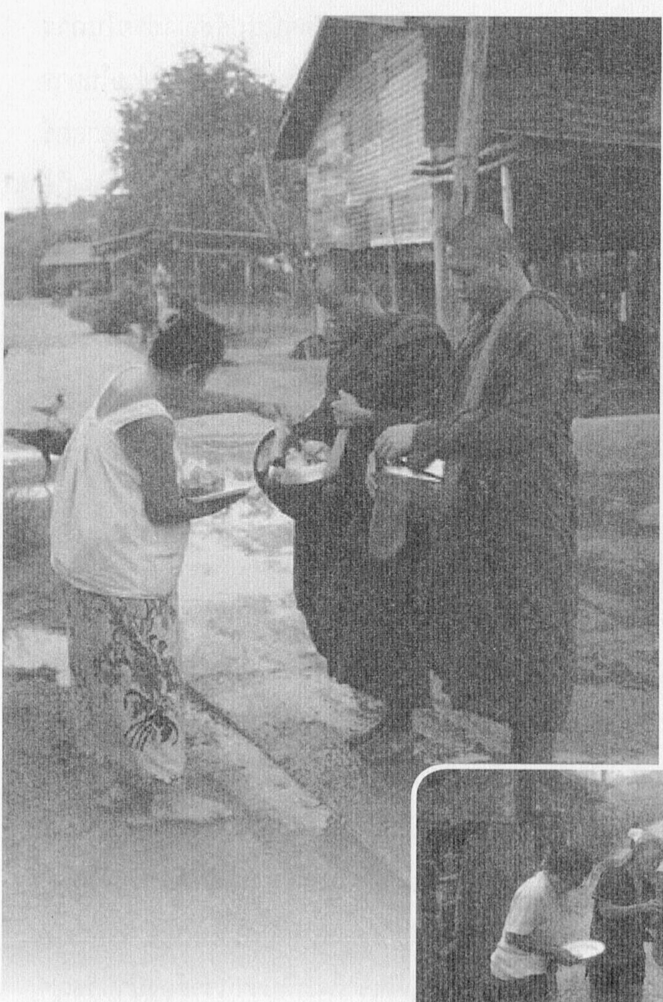

ทีนี้นักศึกษาถามต่อไปว่า **ปัจจุบันปรัชญาช่วยในการประกอบอาชีพอย่างไร** ใกล้อาชีพเข้ามาทุกที ปรัชญาช่วยในการประกอบอาชีพแน่นอน เพราะถึงเราจะมีความรู้ทางคณิตศาสตร์แล้ว เราไปประกอบอาชีพสอนคณิตศาสตร์ ถึงกระนั้นเราก็ต้องใช้ปรัชญาที่จะทำให้เราเป็นคนดี ให้เป็นนักคณิตศาสตร์ที่ดี เป็นครูที่ดี ไม่ใช่ความรู้ทางคณิตศาสตร์อย่างเดียว การเป็นครูที่ดีเราต้องใช้หลัก และต้องใช้คุณสมบัติต่างๆ มากมาย เราจึงจะเป็นครูที่ดีได้ ไม่ใช่ว่ามีแต่ความรู้และก็ถ่ายทอดความรู้ออกไป มันต้องมีอะไรอีกหลายอย่างที่เป็นคุณสมบัติของครู เราจึงจะเป็นครูที่ดีได้ คือนำปรัชญาชีวิตไปใช้ และจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม เช่นว่า เขาเป็นคนสุภาพอ่อนโยน เป็นคนขยันขันแข็ง เป็นครูที่ลูกศิษย์รัก เป็นอะไรต่ออะไรต่างๆ ไม่ใช่ความรู้ในทางคณิตศาสตร์อย่างเดียว ก็ต้องมีคุณสมบัติอื่นๆ ประกอบเข้าไป และบางทีก็สำคัญกว่าความรู้ในทางคณิตศาสตร์เสียอีก อย่างนี้พอมองเห็นได้ไหม คือว่ามีความรู้ทางคณิตศาสตร์พอเพียงแก่ชั้นเรียนของเด็ก แต่ว่ามีคุณสมบัติอื่นๆ มากมายที่จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกประทับใจในตัวครู ถ้ามองไม่เห็นก็ต้องถาม ก็ต้องย้ำกันๆ มองไม่เห็น ไม่เข้าใจ ก็ต้องย้ำกัน ให้เห็นให้เข้าใจ เท่าที่เขาจะรับได้ และถ้าพิจารณาให้ดีเราก็จะเห็นว่า เราต้องนำปรัชญาไปใช้ในการประกอบอาชีพทุกอาชีพ

ปรัชญาทางจริยศาสตร์ จริยธรรม ศีลธรรม หรือที่เรียกรวมว่า moral philosophy เป็นปรัชญาศีลธรรม เป็นจริยศาสตร์ ถ้าคนที่เป็นช่างมีความรู้ทางช่าง แต่ถ้าไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีความซื่อตรง เป็นคนโกหกหลอกลวง ไม่ตรงเวลา และจะมีคนที่ไหนไปจ้างเขาไปทำงานช่าง มีคนที่ไหนจะไปจ้างเขาทำงาน ความประพฤติที่ดีงามที่ต้องคิดถึง นั่นเป็น moral philosophy เป็นปรัชญาทั้งหมด นำไปใช้ได้ทั้งหมด

นักศึกษาของเราที่เรียนอยู่ทั้งหมดนี่ ต้องใช้ความรู้ ใช้ความขยันหมั่นเพียร ต้องใช้การประพฤติตนเป็นคนดีมากมายประกอบ ซึ่งเป็น moral philosophy ถ้าเราขาด moral philosophy พอไปสอบ ทุจริตในการสอบ ก็เกิดผลร้ายทันที พอขาดจริยธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญา เราก็ลำบากทันที ก็มีตัวอย่างตั้งเยอะแยะ มีความรู้แต่ว่าไม่มีความดี เป็นคนเก่งแต่ไม่เป็นคนดี อย่างนี้บางทีก็เอาตัวไม่รอด ก็ต้องควบคู่กันไป คือ มีความรู้ในทางวิชาชีพ แต่ก็เป็นคนดี เพื่อสนับสนุนวิชาชีพนั่นเอง และถ้าเกิดมีรายได้มาในการประกอบอาชีพ ก็นำมาส่งเสริมอาชีพ เช่นว่า ซื้อตำรับตำรา ซื้อเครื่องไม้เครื่องมือในการที่จะทำงานนั้น ให้มีคุณภาพดียิ่งๆ ขึ้นไป อันนี้แหละครับ ที่เรียกว่าเราจะต้องนำปรัชญามาช่วยในการประกอบอาชีพให้เป็นอาชีพที่ดีและสุจริต

ทีนี้นักศึกษาถามต่อไปว่า **ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย** เอาศาสนาเข้าไปได้หรือไม่ ปัจจุบันนี้เขาเอาปรัชญาเข้าไปเกี่ยวข้องหรือไม่ กับการตราตัวบทกฎหมายในประเทศไทย เมื่อคืนนี้ก็ยังพูดอยู่ในธรรมะร่วมสมัยตอนตีหนึ่งว่า เราจะต้องสถาปนาศาสนาขึ้นในวงการเมือง และแม้ในระบบเศรษฐกิจ ในวงการเศรษฐกิจ หรือในทุกวงการ **จะต้องเอาศาสนาเข้าไป มิฉะนั้นแล้ว มันจะเป็นของที่เรียกว่าอะไร คือว่ามันไม่ตรง มันจะมีอะไรที่เอาเปรียบคนอื่น เห็นแก่ตัว ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย หรือว่าจะเป็นเศรษฐกิจหรืออะไร มันก็ต้องเอาศาสนา แต่ว่าคำว่าศาสนาต้องเข้าใจให้ดี ไม่ใช่ศาสนาที่ไม่ถูกต้องหรือศาสนาตามที่เขาเข้าใจ อันนั้นเป็นพิธีรีตอง มันเป็นแต่เพียงลัทธิธรรมเนียมพิธีรีตอง มันไม่ใช่ตัวศาสนา ต้องจับให้ได้ตัวของศาสนา แล้วก็จะทำให้สิ่งนั้น จะเป็นเศรษฐกิจ จะเป็นการเมือง หรือกฎหมาย มันก็จะดีขึ้นอย่างแน่นอน**

ทีนี้ ต่อคำถามนี้ก็ขอบอกว่า **หัวเรื่องที่จะคุยกันก็คือพุทธปรัชญานำไปใช้กับเศรษฐกิจอย่างไร** ทีนี้ถ้าเราใช้พุทธปรัชญาไปจัดการกับเศรษฐกิจ เราก็จะประสบความสำเร็จเรื่องของเศรษฐกิจเป็นอย่างดี ใช้ธรรมะของพระพุทธเจ้าเพียงไม่กี่ข้อ เศรษฐกิจก็

จะดีขึ้นทันที การเมือง การศึกษา จะดีขึ้นหมดเลย เช่นว่า หลักความเพียร สัมมาวายามะ สันโดษ โภชเนมัตตัญญุตา กินอยู่แต่พอประมาณ ประกอบความเพียร ไม่เห็นแก่หลับนอนหรือความเกียจคร้าน ไม่เกียจคร้าน เว้นอบายมุขทุกประการ เพียงไม่กี่ข้อครับ สังคมจะดีขึ้นมาทันที ทีนี้ไม่ได้ใช้ เรียนรู้แต่ไม่ได้ใช้ เรียกว่าทฤษฎีร้อย แต่ว่าการปฏิบัติเป็นศูนย์ หรือการปฏิบัติมีแค่สิบ ทฤษฎีร้อย อย่างนี้มันไปไม่รอด

ต้องเอาตัวเข้าไปทดสอบ และก็ไปทำจริงจัง ว่าหลักคำสอนเขามีไว้อย่างนี้ๆ ลองเอาตัวเข้าไปทดสอบ ว่าทำอย่างนี้ปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ผลออกมาจะมีอย่างไร ไม่ใช่ยุให้คนอื่นปฏิบัติให้พระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ แต่ฆราวาสจะเหลวอย่างไรก็ได้ อย่างนั้นมันไปไม่ได้ เพราะว่าพระเป็นพลเมืองส่วนหนึ่งของประเทศไทยสมมติว่าพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบกันหมดเลยทั้งสามแสนรูป ไม่มีที่ตำหนิติเตียน สมมตินะครับ แต่ว่าถ้าชาวบ้านไม่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ลองนึกดู จำนวนมันท่วมท้นเท่าไหร่ สามแสน หรือสองแสนครึ่ง กับอีกหกสิบล้าน หกสิบเอ็ดล้าน หกสิบสองล้าน สู้ไหวเหรอครับ มันไม่ไหวหรอก มันหายเข้าไปหมดเลย จำนวนสามแสน ถูกกลืนเข้าไปหมดเลย แต่ว่าถ้าสมมติว่าชาวบ้านปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนสำหรับคฤหัสถ์ ถึงพระจะ

ประพฤติเหลวไหลบ้าง ไม่ทั้งหมด ประพฤติเหลวไหลซักครึ่งนึง ดีครึ่งเสียครึ่ง แต่ถ้าชาวบ้านส่วนใหญ่ดี อย่างนี้ย่อมไปได้ เพราะว่าจำนวนมหึมา จำนวนมาก สักหกสิบล้านต่อสองสามแสน มันผิดกันตั้งเยอะ ไม่รู้กี่เท่าตัว

เพราะฉะนั้น อย่ามัวไปเกณฑ์ให้พระต้องปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอยู่เลย เราต้องทำเอง ชาวบ้านต้องทำเอง ผมเคยพูดแต่ก่อนนี่ตรงไหนก็ไม่ทราบว่า การกิน การนอน อะไรหลายๆ อย่างเราต้องทำเอง คนอื่นทำให้ไม่ได้ ถ้าเราปฏิบัติตามหลักของพุทธปรัชญา สมมติว่า เรื่องธรรมที่เป็นเหตุให้ได้รับประโยชน์ในปัจจุบัน ที่เรียกว่า *ทิฏฐธัมมิกัตถะ* หรือว่า ปฏิบัติอยู่ในอิทธิบาทสี่ หรือว่า ธรรมที่เป็นของคฤหัสถ์ที่ปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติให้ครบถ้วนบริบูรณ์ตามหลักธรรมเศรษฐกิจของไทยก็จะดีมาก ทั้งส่วนตัวและส่วนสังคม เพราะในการปฏิบัตินั้นท่านสอนให้เว้นอบายมุขด้วยประการทั้งปวง ไม่กินเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่เที่ยวกลางคืน ไม่เล่นการพนัน ไม่เกียจคร้านทำการงาน ไม่คบคนชั่ว ไม่เป็นนักเลงทุกชนิด ดังนี้

ทีนี้ก็ลองนึกเทียบดูว่าในบ้านเมืองเรา ในสังคมเรา มันมีอบายมุขท่วมท้นมากมาย เศรษฐกิจมันถึงเสื่อมโทรม และก็ทำให้คนไทยเสื่อมเสียอีกด้วย ยาบ้า ยาบ้านี่ปราบกันเท่าไหร่ก็ปราบไม่หมด

เราก็รู้ ใครๆก็รู้ว่าทำไมถึงปราบไม่หมด จนถึงกับว่า มีข่าวออกมาว่าจะให้องค์การเภสัชกรรมผลิตซะเอง เคยมีข่าวออกมา ผมไม่ทราบว่าจริงเท็จอย่างไร องค์การเภสัชกรรมรู้แล้วหรือยังก็ไม่ทราบ ให้ผลิตเองแต่ให้ได้ขนาดพอดี เพราะว่าควบคุมไม่ได้แล้ว ปราบเท่าไหร่ก็ไม่อยู่ ผลิตซะเอง ข่าวออกมาทางทีวีหรือวิทยุก็ไม่ทราบจำไม่ได้ ว่าอย่างนั้น เพื่อต้องการให้ควบคุมได้ ให้เป็นยาสามัญประจำบ้านไปเลย ไม่รู้ ต้องถามองค์การเภสัชฯ ว่าเท็จจริงอย่างไร

ถ้าเว้นอบายมุขได้ในสังคมไทยนี่ และปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า อย่างน้อยที่สุดก็กระเตื้องขึ้นมาครึ่งหนึ่งแล้ว เพราะว่าได้เว้นในสิ่งที่ควรเว้นได้ แล้วก็ทำสิ่งที่ควรทำ เพราะว่าพระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า อบายมุขหก นี่เป็นรูรั่วของชีวิต มันตั้งหกรู ไม่ใช่รูเดียว เหมือนเรานั่งเรือไปแล้วรูรั่วทั้งหกรูก็วิดกันตายเลย ไม่ต้องทำอะไรกันเลย วิดน้ำก็เหนื่อยแล้ว มีคนไปด้วยกันสองสามคน นั่งวิดน้ำคนหนึ่ง อีกคนก็แจว ก็เหนื่อยตาย ถ้าไม่มีน้ำเข้าเรือเราก็ช่วยกันแจว ช่วยกันพาย มันก็ไปได้ไกล มันมองเห็นชัดๆ อยู่นี่ ว่าอะไรมันเป็นต้นเหตุ แต่ว่าเราทำลายมันไม่ได้ เพราะว่าคนเห็นแก่ตัว ไม่นึกถึงคนอื่น ไม่นึกถึงความพินาศล่มจมของบ้านเมือง ของสังคม ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เห็นแก่ได้ฉันได้ก็แล้วกัน ผมก็เชื่อว่า คนที่ทำอยู่อย่างนี้ไม่ฟังหรอก รายการ

อย่างนี้ คนที่ฟังก็คือคนที่ดีอยู่แล้ว คนที่ไม่ทำ ก็เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องสั่งสอนประชาชน แต่ว่าก็ไม่รู้รัฐบาลคิดอย่างไร ผมก็ไม่รู้เหมือนกัน

ทีนี้พอเว้นสิ่งที่ควรเว้นได้แล้ว ก็ทำสิ่งที่ควรทำ ก็ขยันหมั่นเพียรประกอบสัมมาอาชีพ ไม่ต้องห่วงเรื่องโจรเรื่องขโมย ไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องเมาสุราอาละวาด ไม่ต้องห่วงเรื่องพวกเรา ผู้หญิงของเราที่จะไปไหนมาไหนในเมืองไทยได้ ไม่ต้องเป็นห่วง ไม่ต้องมีผู้คุ้มกัน ไม่ต้องมีผู้คุ้มครอง ไม่มีใครมาทำร้าย ลองนึกภาพดู การที่จะทำความดี ขยันหมั่นเพียร ประกอบสัมมาอาชีพ รู้จักรักษาสัตย์ รู้จักคบคนดี ให้เหมาะแก่สภาพของตน ถ้าทำได้เศรษฐกิจมันจะดีขึ้นมาทันที

ขอเชื่อมความนิดหนึ่งนะครับ ได้พูดถึงว่า ถ้าเราเว้นอบายมุขได้ แล้วก็ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า อย่างน้อยที่สุดเศรษฐกิจที่กำลังย่ำแย่อยู่ก็จะกระเตื้องขึ้นมา แล้วถ้าเราสามารถจะทำสิ่งที่ควรทำ เว้นสิ่งที่ควรเว้นได้ ขยันหมั่นเพียรประกอบสัมมาชีพ รู้จักหาทรัพย์ รู้จักรักษาทรัพย์ รู้จักคบคนดี ครองชีวิตตามความเหมาะสมแก่สภาพของตน ถ้าทำได้อย่างนี้เศรษฐกิจจะดีขึ้นมาทันที กระเตื้องขึ้นมาทันที แม้เราจะไม่ต้องเอา

ทฤษฎีไหนๆ ของเมืองนอกมาก็ได้ ทฤษฎีเศรษฐกิจต่างๆที่ใช้กันอยู่ ที่เอามาจากต่างประเทศ เราไม่ต้องใช้ก็ได้ แต่ที่เราใช้กันอยู่มากๆ ในเวลานี้มันคล้ายๆ กับว่าเราเอาปุ๋ยมาทั่วโลก มาใส่นาข้าว หรือ มาใส่ในแปลงเพาะ แต่ว่าศัตรูพืชเราไม่ได้กำจัด หญ้ามันขึ้นในนา ข้าว ศัตรูพืชมากมายเราไม่ได้กำจัด หญ้าที่ไม่ต้องการขึ้นเราก็ไม่ ได้ถอนทิ้ง เราก็หว่านข้าวลงไป หญ้ามันก็ขึ้นมาแซมต้นข้าวทุกแห่ง ไม่ได้กำจัดสิ่งที่เป็นข้าศึกศัตรูของความเจริญ ทีนี้เศรษฐกิจไทยจะ เป็นอย่างไร คล้ายๆ กับว่า กินของแสลงมากกว่ากินยา มันก็แย่ แต่ว่าถ้าเรากินยาให้มันถูกต้อง แล้วก็กินของแสลง ถ้าเผลอไปบ้าง ก็รู้ เราก็กินแต่น้อย สุขภาพมันก็ทรงตัวอยู่ได้ ถ้าไม่มี accident จริงๆ เศรษฐกิจไทยก็จะดีขึ้น คือว่ามันจะเป็นอย่างไรก็อยู่ที่บุคคล ผู้ที่จะปฏิบัติ

คนที่เป็นคนดีในสังคมไทย เงินเหลือใช้ทุกคนน่ะครับ เงินเหลือใช้ทุกคน นอกจาก มีข้อยกเว้นนะครับ นอกจากคนที่เขา จนจริงๆ โดยที่เขาไม่มีโอกาส เช่นว่า สถานที่ที่อยู่เป็นที่แร้นแค้น ฝนไม่ตก น้ำท่วม ทำนาไม่ได้ ประกอบอาชีพไม่ได้ หรือว่าทำนา ไม่ได้ผล ทำพืชไร่ไม่ได้ผล เขาขยันแล้ว ก็ไม่มีสตางค์ แต่ถ้าเขา ได้ที่ที่เหมาะสมแล้วในการทำงาน งานก็มีทำ มีรายได้พอสมควร ถ้าเขาเป็นคนดี เงินเหลือทุกคน ไม่จนหรอกครับ มันต้องมีข้อแม้

นะครับ มีคำพังเพยอยู่คำหนึ่ง ไม่ทราบใครเป็นคนพูดขึ้นมาว่า ไม่มีความยากจนในหมู่คนที่ขยัน และทีนี้ถ้าพิจารณากันดูให้ดี มันก็ถูกครึ่งเดียว แต่ก็เป็นกำลังใจให้คนขยัน แต่มันก็ถูกครึ่งเดียวไม่ถูกทั้งหมด ที่ว่าถูกครึ่งเดียวนั้นเป็นอย่างไร ที่ว่าถูกครึ่งเดียวก็เพราะว่า ถ้าเหตุปัจจัยภายนอกไม่เอื้ออำนวย เช่นว่า เขาไม่มีงานทำ เขาถูกเอารัดเอาเปรียบในทางสังคม ระบบมันไม่เอื้ออำนวยที่จะทำให้เขามีสตางค์ มีกินมีใช้ อย่างนี้ถึงเขาขยัน เขาก็จน คนจนมันมีหลายสาเหตุ จนเพราะขี้เกียจ หรือเพราะฝักใฝ่อบายมุข ขี้เกียจมันก็เป็นอบายมุขข้อหนึ่งเหมือนกัน

นอกจากนี้ก็ระบบต่างๆ ของสังคมที่ไม่เปิดโอกาส ไม่เอื้ออำนวยให้คนบางจำพวกสามารถที่จะสร้างเนื้อสร้างตัวได้ คือเขาถูกระบบของสังคมเอาเปรียบ เขาเกิดอยู่ในสังคม ถ้าเผื่อว่าสังคมส่วนรวม หรือสังคมที่อยู่ในระดับสูงไม่เปิดโอกาสให้เขาบ้างอยู่กันแบบใครมือยาวสาวได้สาวเอา เขาเป็นคนโอกาสน้อย ด้อยโอกาส มือสั้น แล้วเขาจะไปสาวอะไรได้สักเท่าไร ถ้าคนมือยาวไม่สาวมากเกินไป ไอ้คนมือสั้นก็พอมีให้สาวบ้าง

วันก่อนนี้ก็พูดเรื่องยาเสพติดให้โทษ ซึ่งปราบกันไม่รู้จักหมด ทำไมจึงปราบกันไม่รู้จักหมด นี่ถ้าคนที่มีหน้าที่ปราบไม่เอาจริง หรือว่ามีผลประโยชน์เสียเองในเรื่องยาเสพติดอันนั้น มันก็ไม่หมด ไม่มีทางหมด แล้วก็บางพวกก็ลำบากแย่ คล้ายๆ กับว่าถ้าอุปมาให้ดู เมื่อไฟมันไหม้ เราก็ใช้น้ำดับไฟ ถ้าน้ำน้อยก็แพ้ไฟ น้ำมันต้องมากกว่าไฟอันนั้นอย่างหนึ่งแล้ว ทีนี้อีกอย่างหนึ่งถ้าไฟมันเกิดจากน้ำเสียเอง อย่างนี้จะเอาน้ำที่ไหนไปดับ อันนี้ก็มีเรื่องในชาดก ผู้ใหญ่ซึ่งมีหน้าที่ปกป้องผู้น้อย คุ้มครองผู้น้อย แต่ก็ไปเป็นภัยต่อผู้น้อยเสียเอง อย่างนี้มันก็เหมือนกับไฟที่มันเกิดจากน้ำ แล้วจะเอาน้ำที่ไหนไปดับ ถ้าไฟมันเกิดขึ้นจากเชื้อ จากไม้ เราก็เอาน้ำไปดับได้ ถ้าไฟมันมาจากที่อื่น มันไม่มาจากผู้คุ้มครอง ก็เอาผู้คุ้มครองนั่นแหละไปป้องกัน ไปดับความเดือดร้อนได้ แต่ถ้าผู้คุ้มครองซึ่งมีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขไปให้ทุกข์กับผู้อยู่ใต้ปกครองเสียเอง แล้วจะเอาใครมาดับความเดือดร้อนอันนั้น อันนี้เป็นเรื่องที่น่าคิดอยู่ไม่ใช่น้อย เราก็ต้องช่วยกัน

อันนี้ผมขอพูดซ้ำอีกทีนะครับ ว่าคนจน ถ้าเขาจนเพราะไม่มีโอกาส เช่นว่าเป็นชาวนา ฝนแล้ง ทำนาไม่ได้ผล น้ำที่ควรจะเอาไปทำนาก็เอาไปทำอย่างอื่นหมด มีลูกมาก เขาไม่มีการศึกษา

เพียงพอที่จะคุมกำเนิดได้ แล้วก็ความขาดแคลนหลายอย่าง ทำให้เขาขาดโอกาสที่จะตั้งเนื้อตั้งตัว แต่ถ้ามีโอกาสในการตั้งเนื้อตั้งตัว และก็ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจละก็ได้ดีทุกคน แล้วก็ผมเชื่อว่าจะใช้ได้ดีกว่าหลักอื่นๆ ที่ผมเคยอ่านเคยศึกษามา เช่นว่าหลักคหเศรษฐศาสตร์ที่เขาแบ่งว่า จะต้องใช้อะไรเท่าไหร่เมื่อได้เงินมา ทีนี้ถ้าเราใช้หลักของพระพุทธเจ้าตามที่ผมได้เล่าเรียนมา ถ้าทำตามพระพุทธเจ้าจะทำได้ดีกว่าด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้นก็ถ้าเราหมั่นขยันในการที่จะดู หรือศึกษา ทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นพุทธปรัชญา ก็จะได้ประโยชน์ในการมาจับเศรษฐกิจแนวพุทธ หรือ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ก็ลองศึกษา ลองทำดู มันจะสบายกันไปโดยทั่วถึงนะครับ เพราะว่าเกลี่ยหรือเฉลี่ยความสุข รายได้ออกไปให้ทั่วถึง ไม่มีลักษณะที่ว่า ใครมือยาวสาวได้สาวเอา หรือวัดความสำเร็จกันที่เงินที่ได้มากเท่าไหร่ ไม่ใช่อย่างนั้น

ทีนี้นักศึกษาได้ถามว่า **มีความเห็นว่ามีแนวโน้มจะเป็นไปได้หรือไม่ที่รัฐบาลจะเอาพุทธปรัชญาที่อาจารย์กล่าวถึงมาใช้แก้ไขในด้านอบายมุข** อันนี้ผมตอบว่าผมไม่กล้ารับรอง ไม่กล้าตอบแทนรัฐบาล ตอบแทนไม่ได้ รัฐบาลจะเอาหรือไม่เอา ก็แล้วแต่ผู้ใหญ่จะเอาหรือไม่เอา ทีนี้เขาก็ถามว่าแล้วตามความเห็นของ

อาจารย์จะเป็นอย่างไร ผมก็คงยืนยันว่าตอบไม่ได้ คือไม่รู้ว่าเขาจะเอาหรือไม่เอา ถ้าเขาเอา เราก็พยายามให้สังคมลดละอบายมุขเป็นประการแรก อนุญาตมาได้อย่างไร สถานอบายมุขมากมายเหล่านั้น อนุญาตให้มีมาได้อย่างไร ถ้าไม่อนุญาตให้มีสถานอบายมุขมากมายเหล่านั้น แล้วเพิ่มคุณภาพของคนขึ้นมา คือว่ารายได้เล็กๆน้อยๆ ที่ใครต่อใครจะพึงได้ กับการสูญเสียคุณภาพของคน กับการสูญเสียคน สูญเสียความเป็นคน ลองนึกดูว่าเราสูญเสียมากกว่าได้ตั้งเยอะแยะไม่รู้เท่าไหร่ แล้วก็พยายามหนุนให้เขาอยู่ในศีลในธรรม ไม่ส่งเสริมสิ่งที่เรียกว่าอบายมุขต่างๆ แต่ที่ทำอยู่ในเมืองไทยเรา อบายมุขมันมากเกินไป เมื่อวันอาทิตย์ เมื่อวานนี้เอง มีป้ายใหญ่ติดอยู่ที่ถนนวิภาวดีรังสิต ถ้าจำไม่ผิด บอกว่าใครค้นพระไตรปิฎกได้ว่านิพพานเป็นอนัตตา จะให้หนึ่งล้านบาท พูดตามข่าวนะครับ ตำรวจเห็นว่าเป็นการพนันจึงให้รื้อเสีย ยังไม่รู้แม้แต่ในเรื่องของศาสนา ในเรื่องของนิพพาน ก็ยังเอามาเป็นการพนัน ตามสายตาของตำรวจนะครับ ตำรวจเห็นว่ามันเป็นการพนันจึงให้รื้อเสีย ทีนี้ยังมีการพนันอะไรอีกล่ะครับที่มันยิ่งกว่านี้ เช่นว่า การพนันบอล การพนันมวย แม้สิ่งที่เป็นกีฬา ก็พนันกันอย่างเต็มบ้านเต็มเมืองล้นหลาม มันสนุกสนานเพราะว่าได้เล่นการพนัน มันไม่ได้สนุกเพื่อการกีฬา แล้วก็มันจะเสียหายสักเท่าไหร่ ทั้งด้านทรัพย์สิน ทั้ง

ด้านสุขภาพ ทั้งด้านความเป็นศัตรู ทั้งด้านอะไรก็แล้วแต่ มันเสียหมด มันไม่มีอะไรดี แต่ว่า คนก็ยังทำกันอยู่

ทีนี้ใจคนเราโดยปกติ ใจก็มักจะไหลไปตามอบายมุขอยู่แล้ว มันมีปกติไหลไปในทางต่ำอยู่แล้ว ถ้าเราไม่มีเครื่องมือในการที่จะดันมันขึ้นไป หรือไขมันขึ้นไป เหมือนเราใช้เครื่องมือที่จะไขน้ำขึ้นไปข้างบน ธรรมดาน้ำปกติจะไหลลงต่ำอยู่แล้ว มันจะไหลขึ้นบนได้ ไขขึ้นที่สูงได้ก็ต่อเมื่อมีเครื่องมือที่จะทดน้ำ ไขน้ำขึ้นไป **คุณธรรมนั่นแหละคือตัวเครื่องมือที่จะพยุงจิต ดึงจิตขึ้นไป ไม่ให้มันไหลไปในทางอบายมุข** ทีนี้ก็พอมีสิ่งชักจูงมันก็ดึงไป ดึงไป แต่ถ้าเราไม่มีสิ่งเหล่านั้นเราก็มีสิ่งดึงขึ้นไปข้างบนไม่ได้ มันก็จะมีแต่ลงต่ำๆ ดึงเหมือนกัน แต่ดึงลงต่ำ เหมือนกับคนที่ไปบนบานศาลกล่าว มีอะไรนิดหน่อยก็บนบานศาลกล่าว ไปบนนั่นบนนี่อะไรแล้วก็บอกว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คนไทยไม่มีที่พึ่งสิ่งเหล่านั้นเป็นที่พึ่งทางใจ ก็เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ พูดกันอยู่อย่างนั้นน่ะ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มันเหนี่ยวจริงแต่เหนี่ยวลงต่ำ ไม่ได้เหนี่ยวขึ้นสูง ทำไมสิ่งที่เหนี่ยวขึ้นสูงก็มีอยู่ ทำไมเราไม่เอา พระธรรมนั่นยังไง พระธรรมของพระพุทธเจ้านั้นยังไงเป็นสิ่งที่เหนี่ยวขึ้นสูง เหนี่ยวให้สูงขึ้นไป ทำไมเราไม่เอา แล้วก็มาบ่นอยู่ได้ว่าไม่มีที่พึ่งทางใจ ไม่มีเครื่องยึดเหนี่ยว แล้วก็ไปทำสิ่ง

เหล่านั้น เสียเงินเสียทอง เสียอะไรมากมาย การศึกษาพระธรรมให้เข้าใจและนำมาปฏิบัติเสียเงินน้อยที่สุด แล้วก็ได้มากที่สุด และทำให้เศรษฐกิจดีที่สุด นี่ละครับ มัน simple life อยู่อย่างธรรมดา ไม่เป็น complex existence ไม่เป็นชีวิตเชิงซ้อน เป็นชีวิตเชิงเดี่ยว อยู่แบบง่ายๆ เรียบง่าย

เพราะฉะนั้นพุทธปรัชญากับเศรษฐกิจไทย ถ้าเราสามารถปฏิบัติได้ตามพุทธปรัชญา ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนเอาไว้ ก็จะให้ทุกคนรู้ข้อปฏิบัติว่าตัวควรจะปฏิบัติ อย่างไร ผิดพลาดอย่างไรต้องเช็คได้ เรียกว่าเช็คตัวเองได้ เราต้องหมั่นศึกษาธรรม จึงจะเช็คตัวเองได้ เราเดือดร้อนเรื่องนี้เพราะว่าผิดธรรมข้อไหน เราประสบความสำเร็จเรื่องนี้เพราะว่าเราปฏิบัติธรรมข้อไหน เช็คตัวเองได้ แล้วก็เช็คอยู่ตลอดเวลาว่าเรามีอะไรอยู่ ขาดอะไรไป เช่นว่า **พรหมวิหาร ๔** เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เรามีข้อไหน เราขาดข้อไหนไป เราเป็นผู้ใหญ่ ต้องเอาธรรมสำหรับผู้ใหญ่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ต้องทำให้ครบชุด มีแต่เมตตา กรุณานี่คือรักษาคน มุทิตา คือพลอยยินดี แต่อุเบกขานี่เป็นธรรมรักษาธรรม ถ้าไม่มีอุเบกขาซะบ้าง มันเสียความยุติธรรม ทำให้เสียธรรมคือความยุติธรรมไป และต้องลำเอียง เพราะฉันทาคติบ้าง โทสาคติบ้าง โมหาคติบ้าง เพราะเรา

ขาดอุเบกขานั่นเอง ให้เราบำเพ็ญให้บริบูรณ์ เข้าใจความหมายของธรรมแต่ละข้อ ทั้งหัวข้อและความหมาย ก็จะเช็คได้ว่าธรรมข้อนี้มีขอบเขตอย่างไร แค่ไหน ปฏิบัติอย่างไร ไม่เข้าใจสงสัยก็ถามท่านผู้รู้ได้

บาทแห่งความสำเร็จ อิทธิบาท ๔ ต้องการความสำเร็จก็ต้องเอาอิทธิบาทมาใช้ มีความพอใจในการงาน ในการเรียน จะทำอะไรก็ต้องมีความพอใจ มีความพากเพียรในการนั้น มีจิตตะเอาใจใส่ เอาใจฝักใฝ่ ไม่ทอดธุระ มีจิตใจฝักใฝ่อยู่กับสิ่งนั้น กล้าที่จะเผชิญอุปสรรค และปัญหา ไม่ใช่พบปัญหากันนิดหน่อยก็ไม่เอาแล้ว ทิ้งแล้ว อย่างนี้มันยังไม่พร้อม ต้องฝักใฝ่ในสิ่งนั้น มีอุปสรรคขึ้นมาก็สามารถจะฝ่าฟันได้ อุปสรรคเป็นเครื่องทดสอบกำลังใจของคน ผมเคยพูดอยู่เสมอว่า อุปสรรคนั้นมันเป็นเทพธิดาที่มาในรูปของมารร้าย พอเราสู้จริงๆ มันก็จะแปลง มันก็กลับร่างเป็นเทพธิดา ให้เราเห็นว่าที่แท้มันเป็นเทพธิดา แต่ว่ามาในรูปของมารร้าย ให้เราตกใจ ถ้าเราไม่ตกใจ เราต่อสู้ มีกำลังใจในการต่อสู้ แม้ในคราววิบัติก็มีกำลังใจในการต่อสู้ แล้วมารร้ายมันจะหายไป มันจะกลายเป็นเทพธิดาให้เราดู อย่างเช่นเรื่องของพระมหาชนกที่พูดถึงกันอยู่ นางเมขลามาปรากฏตัวและก็ช่วยเหลือเราพูดกันอย่างธรรมาธิษฐาน ก็คือว่า **เมื่อท่านไม่ละความเพียร**

ความสำเร็จก็ปรากฏให้เห็น เริ่มต้นด้วยการไม่เห็นฝั่ง ไม่รู้ฝั่งอยู่ที่ไหน ก็ยังว่ายไป ก็คือว่า เราเริ่มทำงาน มันยังไม่เห็นฝั่งของความสำเร็จ ว่าจะสำเร็จได้อย่างไร แต่ว่าไม่ทอดทิ้ง ทำต่อไป สำเร็จเมื่อไหร่ก็ช่างมัน ทำต่อไป

อย่างที่เคยเล่านิทานเรื่องคนแก่ย้ายภูเขา ใช้ความเพียรย้ายภูเขา แกเอาจริง แกย้ายภูเขาจริงๆ ชวนพรรคพวกเพื่อนพ้องย้ายภูเขากันเลย แล้วแกก็ยังทำไม่ได้เท่าไหร่ เทวดาที่อยู่ที่ภูเขาก็บอกว่าพวกนี้เอาจริง ก็เลยมาช่วยใช้ฤทธิ์ย้ายภูเขาให้ได้ ให้ชาวบ้านแถวนั้นไม่ต้องปีนภูเขา เรื่องจริงไม่จริงไม่ต้องพูด เรื่องนี้มันอุดมคติ สอนให้รู้ว่า ถ้าเราทำอะไรแล้ว เราทำจริง แม้เราจะไม่สามารถทำให้สำเร็จด้วยตัวเอง แต่ผู้ที่มีกำลังพอที่จะช่วยเรา เขาจะยื่นมือเข้ามาช่วย เพราะเห็นว่าเราทำจริง แต่ถ้าเราทำไม่จริง เขาก็ไม่ช่วย นี่มันถอดออกมาเป็นธรรมาธิษฐาน ไอ้เรื่องเทวดาย้ายภูเขาไม่ต้องพูดหรอก มันยังไม่เคยมีมาแม้แต่สมัยไหน แต่ท่านเล่าเอาไว้เพื่อให้เป็นคติ ว่าเทวดาก็คือ ผู้หลักผู้ใหญ่ที่มีกำลัง มีกำลังเงิน มีกำลังอำนาจ มีกำลังอะไรที่จะช่วยเราได้ เขาก็จะมาช่วยเรา ถ้าเราเอาจริง ผมเองเมื่อดูหนัง ดูละคร แม้แต่อ่านนิทานชาดก ถ้าเห็นชีวิตการต่อสู้แล้วก็รู้สึกสะเทือนใจทุกครั้งไป ได้เห็นชีวิตการต่อสู้ของ

ใครสักคนหนึ่งมันรู้สึกสะเทือนใจ แต่ว่ามันสะเทือนใจไปในทางที่ดี ทำให้ได้เห็นตัวอย่าง

ก็พูดถึงพุทธปรัชญาที่ควรจะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ อย่างเช่นว่า เราเช็คดูให้ดีว่าเรามีธรรมอะไรอยู่บ้าง ขาดธรรมอะไรไป เช่นว่า **อิทธิบาท ๔** ว่าคือความพอใจในการงาน ความพากเพียรในการงาน เอาใจใส่ในการงาน ก็พูดมาถึงข้อนี้ อีกข้อหนึ่งที่ค้างอยู่ก็คือ การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองดูเหตุ ดูผล คือว่าดูทั้งเหตุและผล ใช้ปัญญาในการทำงาน ไม่ใช่ดุ่ยๆ ทำไปเรื่อย ไม่ได้ใช้ปัญญา คนที่ใช้ปัญญามากจะใช้เวลาน้อย แต่ได้งานมาก ประสบความสำเร็จได้มากกว่า หรืออย่างที่เขาใช้คำว่า ใช้ความพยายามน้อย แต่ว่าได้ผลมาก อันนี้ก็ต้องเอาปัญญามาช่วย แต่ถ้าคนไม่มีปัญญา มันก็ใช้ความพยายามมาก แต่ได้ผลน้อย เพราะขาดปัญญา

ฉะนั้นในการทำงานมันต้องมีตัว**วิมังสา** แปลว่า ปัญญา ใช้ปัญญา เช่นถ้าเราจะขนข้าวสารทีละกระสอบไปลงเรือ แบกทีละกระสอบไปลงเรือมันก็ได้ แต่ว่าต้องใช้แรงงานมาก แต่ว่าถ้าต่อสะพานไปจากโกดังแล้วก็ไปลงเรือ ก็เพียงแต่เอากระสอบข้าวสารวางไว้บนสะพาน แล้วก็ทำสะพานลาดลงไปในเรือ เพียงแค่นี้ก็จะได้งานเยอะ และก็มีคนอยู่ที่โกดังคนหนึ่ง หรือสองสามคนก็ได้ แล้วก็มีคนอยู่ในเรือ จะได้งานเร็วกว่า อันนี้เรียกว่าใช้ปัญญา ก็

เรียกได้ว่าแล้วแต่ เรื่องอะไรควรทำอย่างไรก็ทำไปอย่างนั้น แล้วก็ให้สำรวจดูว่าเราขาดข้อไหน เราก็พยายามทำให้บริบูรณ์ในข้อที่ยังขาดอยู่ แต่ข้อไหนดีแล้วก็รักษาไว้ ข้อไหนขาดอยู่ก็เพิ่มให้เต็ม ต้องศึกษาศาสนาพุทธให้เข้าใจเสียตั้งแต่ต้น จึงจะเอาศาสนาพุทธในด้านที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจมาใช้ได้ มงคล ๓๘ นี่ก็ต้องพยายามเช็คดูทุกวัน ควรจะจำให้ได้ ตรวจให้ได้ยิ่งดี ว่าเราปฏิบัติอยู่ในข้อไหน เราบกพร่องข้อไหนไปบ้าง ต้องเช็คได้ สามารถยืนยันตัวเองได้ว่าเราปฏิบัติธรรมข้อนั้นบริบูรณ์ และก็สามารถท้าทาย เราสามารถจะยืนหยัดอยู่ได้อย่าง มั่นคง และสง่าผ่าเผย

ทีนี้ถ้าสังคมของเราโดยมากปฏิบัติตามหลักพุทธและเว้นสิ่งที่ควรเว้นตามที่กล่าวมาแล้วคือ อบายมุข โดยเฉพาะอย่างคอรัปชั่นต้องเว้นให้ได้ขาด ถ้าไม่มีคอรัปชั่นในวงการต่างๆ การพัฒนาสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจอะไรๆ มันจะไปได้รวดเร็ว เพราะไม่มีตัวถ่วง ไม่มีตัวถ่วงอย่างที่พูดแล้ว เราเว้นของแสลงให้ได้มากที่สุด แล้วก็กินยาตามสมควร บริหารร่างกายพอสมควร อย่างนี้ร่างกายมันก็ไปได้ การคอรัปชั่นมันเป็นเนื้อร้ายของสังคม แล้วที่พูดกันอยู่เสมอว่า มันมีกันอยู่ทั่วไปหมด อย่างนี้ก็แย่หน่อย ก็พัฒนาเศรษฐกิจได้ยาก พัฒนาสังคมได้ยาก แม้ในวงการศึกษาก็มีคอรัปชั่น ในวงการมหาวิทยาลัยก็มีคอรัปชั่น อย่างนี้มันก็แย่เต็มที

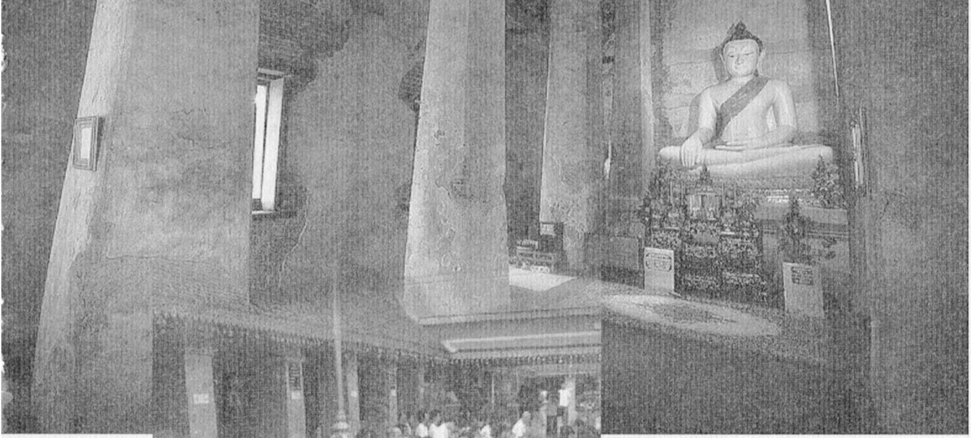

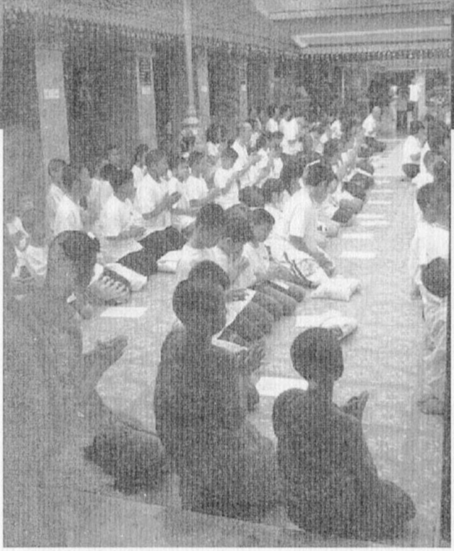

รายการโลกมองไทย ผ่านมาเมื่อสักครู่นี่เอง ก่อนสองทุ่มนี่เอง เขามองไทยอย่างไร ชาวโลกเขามองไทยมาว่าอนาคตของไทยอยู่ที่ว่ารัฐบาลจะปราบคอรัปชั่นได้หรือไม่ ถ้ารัฐบาลไทยปราบคอรัปชั่นไม่ได้ อนาคตของไทยก็จะค่อยๆ ผุกร่อนลงไป ดับลงไป หรี่ลงไป แต่ถ้าสามารถปราบคอรัปชั่นได้ ให้กระเตื้องขึ้นให้ดีขึ้น สถานะของบุคคล สังคมต่างๆ ในสังคมไทยก็จะดีขึ้น เขาว่าอย่างนั้นนะครับ ว่าโลกเขามองไทยว่าอย่างไร เท่าที่เขาสังเกตว่าเวลานี้เมืองไทยมีคอรัปชั่นมากขึ้น ไม่ได้ลดลง ดูการเลือกตั้ง ส.ว. คราวที่ผ่านมา ว่าในระดับคนที่จะเข้ามาเป็น ส.ว. เข้ามาเป็นสมาชิกวุฒิสภา ก็ยังมีการคอรัปชั่น จนต้องเลือกแล้วเลือกอีก บางจังหวัดเลือกถึงสามครั้ง เพราะว่ามันไม่สุจริต เลือกตั้งมันไม่สุจริต

อย่างนี้ท่านลองนึกดูว่า ในวงการต่างๆ จะเป็นอย่างไร ถ้าเราไม่กลัวสิ่งนี้ ก็เท่ากับว่าเรายอมรับให้เนื้อร้ายมันลุกลามไปตลอดเวลา แล้วการพัฒนาเศรษฐกิจมันจะเป็นไปได้อย่างไร ไม่เห็นพุทธธรรมหรือว่าหลักคำสอนของศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ กลัวเชย ถ้าเอาหลักคำสอนของศาสนามาใช้แล้วมันก็เชย แต่ว่าไม่กลัวชั่ว แต่กลัวเชย ทีนี้บางคนเขาไม่กลัวเชย เขากลัวชั่วมากกว่า เชยช่างมัน ไม่เป็นไร มันกลัวเชยมากกว่ากลัวชั่ว มันก็แปลก ในสังคม

เรานี่ก็ผู้หลักผู้ใหญ่จำนวนไม่น้อย ก็นับถือศาสนาพุทธ เคารพกราบไหว้พระพุทธรูป เวลาจะทำงานทำการ เวลาทำอะไรที่เป็นเรื่องเป็นราวเป็นหลักเป็นฐาน ก็มีการบูชาพระรัตนตรัย เคารพกราบไหว้จุดธูปเทียน มีดอกไม้สวยๆ มาบูชาพระ *อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภควา พุทธัง ภะคะวันตัง อภิวาเทมิ* ข้าพเจ้าขออภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า *สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ธัมมัง นะมัสสามิ* ขอนมัสการพระธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว *สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ* ขอนอบน้อมพระสงฆ์พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ขอนอบน้อมพระสงฆ์ ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบนั้น ก็ทำกันได้ทุกหนทุกแห่ง แต่ว่าเวลาจะพูดธรรมะของพระพุทธเจ้า ผู้ที่เป็นหัวหน้านั่นแหละ เวลาจะให้โอวาทหรือพูดอะไรกับผู้น้อยในที่ประชุม ถ้าจะพูดว่านี่คือคำสอนของพระพุทธเจ้า อ้างพระพุทธเจ้าไม่ได้ เชย ต้องไม่อ้างพระพุทธเจ้า ถ้าอ้างพุทธภาษิตอะไรนี่เชย อ้างฝรั่งไม่เป็นไร รู้สึกว่าโก้ดี ทำนองนั้น ก็มันขัดกันเราก็กราบไหว้บูชาพระพุทธเจ้า แต่ว่าพอจะพูดถึงคำสอนของท่านกลับเห็นเป็นเชย ทำนองนั้น มันอะไรกัน ไม่เข้าใจ ถ้าอย่างนั้นก็แสดงว่าพระพุทธเจ้าท่านสอนอะไรเชยๆ สิ ก็ไปเคารพนับถือท่านทำไม มันก็ไม่ตรงกันน่ะ มันเป็นการขัดแย้งตัวเอง

ผมได้ยืนยันมาตลอดเวลา **ถ้าคนไทยเราซึ่งเป็นชาวพุทธส่วนมากเป็นชาวพุทธ ใช้ชีวิตแบบพุทธ ดำเนินชีวิต ใช้เศรษฐกิจแบบพุทธ ไม่ลำบากหรอกครับ สังคมไทยไม่ลำบาก ขอให้เราได้ศึกษาศาสนาพุทธให้เข้าใจ ปฏิบัติตามหลักธรรมของพุทธ ใช้ชีวิตแบบพุทธ ไม่ลำบาก สังคมไทยไม่ลำบากแน่นอน** อันนี้ก็ขอนำมาเล่าสู่กันฟังนะครับ

ทีนี้ก็มีนักศึกษาได้ถามต่อไปว่า **เราต้องใช้มงคล ๓๘ ประการทั้งหมดหรือ** ผมก็ตอบไปว่า เราต้องใช้ ไม่เพียงแต่มงคล ๓๘ ธรรมะทุกอย่างเราต้องใช้ ใช้หมดทุกอย่างเท่าที่จำเป็น การใช้ธรรมะไม่ได้ใช้พร้อมกัน แต่ว่าถ้าคราวใดมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ธรรมข้อไหน ก็เอาข้อนั้นมาใช้ ก็เปรียบเหมือนว่าเรามีเครื่องมือมากมายสำหรับทำงานของเรา เปรียบกับช่างไม้ช่างเหล็ก อะไรก็แล้วแต่ คนที่ปลูกบ้านสร้างเรือน เขาก็มีเครื่องมือเยอะแยะไปหมดเลย เขาไม่ได้ใช้พร้อมกันทุกอย่าง เขาดูว่าอะไรจำเป็นสำหรับใช้เครื่องมืออันไหน เขาก็ใช้เครื่องมืออันนั้น อย่างนี้จำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมืออันนี้ เขาก็หยิบเครื่องมืออันนั้นมาใช้ แล้วก็วางไว้ ทำอะไรต่อไปจำเป็นจะใช้เครื่องมืออันนี้เขาก็ต้องใช้อันนี้ หรือว่าหมอ เภสัชกรรู้จักยาเยอะแยะ มีไม่รู้ตั้งกี่พันอย่าง เขาไม่ได้ให้คนไข้กินยาพร้อม

กันหมดทุกอย่าง อย่างนี้ก็ตายแน่ เขาดูว่าโรคอย่างนี้ควรจะกินยาอะไร ก็ให้ยานั้นไป และก็ควรจะควบกับยาอะไร อย่างคนที่กระเพาะไม่ค่อยดี ก็ให้ยาเกี่ยวกับกระดูกมา ปวดหลัง ปวดเอว หรือเกี่ยวกับยากระดูก ยากล้ามเนื้ออะไรพวกนี้มันมักจะกัดกระเพาะ เขาก็ให้ยาเคลือบกระเพาะมาควบคู่กันไป อย่างนี้เรียกว่าใช้ยาเป็น เขาก็สั่งยาได้ถูกต้อง คนไข้ที่ไม่รู้ด้วยตัวเองก็ต้องเชื่อหมอ แล้วก็ทำไปก็ปลอดภัย ยาตัวไหนควรจะใช้กับยาตัวไหน ยาตัวไหนใช้กับยาตัวไหนไม่ได้ มันเสริมฤทธิ์กันมากเกินไป อะไรทำนองนั้นนะครับ

เหมือนกับธรรมะ ก็เหมือนยา ที่เรียกว่าธรรมโอสถ เราต้องใช้ธรรมะเป็น ถ้าใช้ไม่เป็น ธรรมะมันเป็นพิษเอา เหมือนกับกินยา ถ้ากินไม่เป็น ยามันก็เล่นงานเอาแย่ ถ้าใช้ธรรมะเป็นก็ได้ประโยชน์ทุกอย่าง พูดอย่างสุภาพหน่อยก็เรียกว่า องค์ธรรมทุกข้อ พูดแบบยาทุกตัว ธรรมะทุกข้อ มันจะเสริมกันบ้าง ล้างกันบ้าง อะไรอย่างนี้ ถ้าเรามีสันโดษ ก็ต้องมีสัมมาวายามะเข้ามา มีวิริยะเข้ามา เป็นคู่กัน สอนให้สันโดษ ให้พอใจในสิ่งที่เป็นของตนเพื่อป้องกันคอรัปชั่น แล้วก็ให้มีสัมมาวายามะคือความเพียรชอบเข้ามาสนับสนุน เสริม รับช่วงต่อไป เป็นต้นนะครับ มันก็มีอีกเยอะ

นักศึกษาถามว่า**ปัญหาเศรษฐกิจเวลานี้มีอะไรบ้าง** ผมก็บอกว่าผมไม่ใช่นักเศรษฐกิจ ไม่ใช่นักเศรษฐศาสตร์ ผมก็ไม่ค่อยจะทราบเรื่องปัญหาเศรษฐกิจอะไรมากนัก ก็ให้ผู้ถามพูดมาดู ลองชี้มาดูว่ามีปัญหาอะไรอยู่บ้างที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ แล้วเราจะเอาพุทธปรัชญาไปแก้ปัญหาได้ให้ถูกต้อง คือให้เขายกขึ้นมา เช่นว่าปัญหาเรื่องความยากจน ปัญหาใหญ่ของเศรษฐกิจก็คือปัญหาความยากจน ถ้ามั่งมีแล้วก็ไม่ค่อยมีปัญหา คนมั่งมีจะไปมีปัญหาอย่างอื่น ไม่ใช่ปัญหาทางเศรษฐกิจนะครับ อาจจะมีปัญหาสังคม ครอบครัว เพื่อนฝูง คราวนี้เราจะแก้ปัญหาความยากจน เอาพุทธธรรมไปแก้อย่างไร ทีนี้เราก็ต้องคุ้ยหา เสาะหา เจาะหาสาเหตุเสียก่อนว่าสาเหตุของความยากจนมีอะไรบ้าง คนพวกหนึ่งอาจจะยากจนเพราะเกียจคร้าน หนักไม่เอาเบาไม่สู้ อย่างที่ใน**หนังสือจดหมายถึงนาย** ก็บอกว่า คนไทยส่วนมากก็มักจะเป็นแบบนั้น หนักไม่เอาเบาไม่สู้ มันก็ต้องแก้ด้วยความเพียร

ถ้ายากจน สาเหตุของความยากจนมีอะไรบ้าง คนพวกหนึ่งอาจจะยากจนเพราะเกียจคร้าน หนักไม่เอาเบาไม่สู้ อย่างที่ในหนังสือจดหมายถึงนาย ก็บอกว่าคนไทยส่วนมากก็มักจะเป็นอย่างนั้น หนักไม่เอาเบาไม่สู้ และก็มาปัญหาเรื่องความยากจน คนพวก

หนึ่งยากจนเพราะว่าเกียจคร้าน มันก็ต้องแก้ด้วย**ความเพียร** ทำอย่างไรให้เขาขยันขึ้น ให้เป็นคนมีพฤติกรรมที่น่าเอ็นดู ให้น่าเอ็นดู ให้มีคนเขาอยากใช้ ถ้าไม่มีใครเขาใช้ก็ใช้ตัวเอง หัดใช้ตัวเองมาตั้งแต่เล็กๆ ผู้ใหญ่สอนให้เด็กใช้ตัวเอง ไม่ต้องคอยให้ผู้ใหญ่ใช้ ผู้ใหญ่แล้วก็เหมือนกัน เคยได้ยินคนบ่น แม้ในวัดก็มีพระบ่นเราไม่มีใครใช้ เราไม่รู้จะทำอะไร เพราะว่าไม่มีใครใช้ ถ้าผมได้ยินอย่างนี้ผมก็จะตอบไปทันทีว่าขอให้ใช้ตัวเอง ถ้าไม่มีใครใช้ขอให้ใช้ตัวเอง และเราสำรวจว่ามีหน้าที่ว่าเราทำหน้าที่อะไรก็ทำหน้าที่นั้นไปให้ดีที่สุด ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วคนเขาก็เห็นคุณค่า คนเห็นประโยชน์ เขาก็จะเรียกใช้ จนทำกันไม่ไหว คนนั้นก็จะให้ทำคนนี้ก็จะให้ทำ คนนู้นก็จะให้ทำ และทำกันไม่ไหว ยังต้องปฏิเสธงานมากมาย ทำไม่ไหว ก็คนเขาไว้ใจ เพราะเหตุที่ว่าเราใช้ตัวเองมาก่อน ว่าให้ใช้ตัวเองมาก่อน จนเป็นผู้ชำนาญ เป็นผู้รู้งาน งานมันสอนคน เป็นผู้รู้งาน เป็นผู้ทำงาน

คนพวกหนึ่งยากจนเพราะการพนัน ก็ต้องแก้ให้เลิกการพนันเสีย ต้องแก้ และใครแก้ก็ไม่ดีเท่ากับตัวของตัวเอง ต้องแก้ตัวเอง ใครมาแก้ก็ไม่เหมือนกับตัวเองรู้สึกว่ามันผิดมันไม่ถูกต้อง เพราะคนอื่นเขาไม่ได้อยู่กับเราตลอดเวลา ตัวเราเองอยู่กับเราตลอดเวลา เราก็ต้องเตือนตัวด้วยตัวเอง ให้เลิกการพนันเสีย ไม่มีใครเคยได้ดี

เพราะการพนัน มันมีแต่ช่วยกันย่อยยับ ช่วยกันพากันย่อยยับเพราะการพนัน ก็มีคนหนึ่งเล่นการพนัน ทรัพย์สินสมบัติขายหมด ของลูกของเมียขายหมด ไร่นาขายหมด วันหนึ่งลูกชายเขาอยากจะสอนพ่อ ก็จูงควายเข้าไห เอาไหไปตั้ง ไหเหล้าเนี่ย แล้วจูงควายเข้าไป พ่อก็ดูอยู่ ไอ้นี่มันบ้า จูงควายเข้าไห ควายตั้งเบ่อเริ่ม ไหนิดเดียว จะจูงควายเข้าไปได้อย่างไร แกก็บอกว่าพ่อครับนานี่มันใหญ่โต แปลงมันใหญ่โต พ่อยังเอาไปเข้ารูโปได้ ทำไมไหปากกว้างกว่ารูโปอีกทำไมควายมันจะเข้าไม่ได้ นั่น พ่อถึงได้ความรู้สึกว่าที่ลูกพูดนั่นถูกต้อง นาสวนอะไรมันใหญ่กว่าควายตั้งเยอะ มันยังเข้าไปในรูโปได้ รูนิดเดียว แพ้การพนันน่ะเล่นโป

และวันนี้ก็มาจบกันที่ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ ปัญหาเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับความยากจน ก็คนบางพวกอาจจะยากจนเพราะเกียจคร้าน นี่เราก็ต้องเพิ่มเติมให้เขามีความเพียร ทำให้เขาเห็นโทษของความเกียจคร้าน และก็ให้เห็นคุณของความเพียรให้เขาขยันขึ้น ให้เห็นว่าความเกียจคร้านเป็นโจรปล้นเวลาที่สำคัญที่สุด ในชีวิตมนุษย์ เราก็ค่อยทำค่อยไป อันนี้ก็ได้พูดมาแล้วเมื่อวานนี้นะครับ ทีนี้คนบางพวกก็อาจจะยากจนเพราะว่าเล่นการพนัน อันนี้บางทีมันก็เป็นสหสัมพันธ์กัน เพราะว่าขี้เกียจ อยากจะหาเงินโดยวิธีไม่ต้องเหนื่อยมาก

คือเล่นการพนัน แต่ก็ไม่แน่เหมือนกัน บางคนก็เล่นการพนันเหนื่อยเหมือนกัน เพราะว่าหามรุ่งหามค่ำ ทีนี้คนที่จะเลิกการพนันนี่มันก็ต้องเห็นโทษของการพนัน คนเราไม่ว่าจะเลิกอะไร ถ้าจะเลิกสิ่งนั้นมันก็ต้องพิจารณาบ่อยๆ ให้เห็นโทษของสิ่งนั้น โทษของการพนันก็มีหลายอย่าง เช่นว่า ต้องเสียทรัพย์ ต้องก่อเวร ที่พระพุทธเจ้าท่านทรงแสดงเอาไว้ว่าผู้ชนะก่อเวร ผู้ที่แพ้ก็เสียทรัพย์ เสียดายทรัพย์ที่เสียไป ที่ว่าผู้ชนะย่อมก่อเวรหรือประสบเวรนี่ก็เพราะว่าด้วยเหตุผลสองประการ ประการที่หนึ่งก็คือ ผู้แพ้ไม่ยอมเลิก เขาอยากจะเอาชนะ ก็ชวนเล่นเรื่อยๆ ไป บางทีจะเลิกแล้ว ชนะแล้วจะเลิกแต่ผู้แพ้ไม่ยอมให้เลิก ถ้ายิ่งมีพรรคพวกมากก็ขู่เขาด้วย ตะคอกเขาด้วยว่าต้องเล่นต่อไป ถ้ายิ่งในบ่อนการพนันนี่ก็นักเลงเยอะ ยิ่งถ้าพวกนั้นมันเป็นคนหัวไม้ มันก็ขู่เอา มันก็แย่งเอาทรัพย์ที่ชนะไปได้ซะเลย อันนี้เรียกว่าก่อเวร เพราะว่าผู้แพ้เสียดายทรัพย์ที่เสียไป

แล้วก็**ประการที่สามก็เสื่อมทรัพย์ทันตาเห็น** อย่างที่พูดแล้วเมื่อคืนนี้ว่า มีเรือกสวนไร่นา มีทองหยอง มีทรัพย์สินเงินทองอะไร ของตัวของลูกของเมียเอาไปเล่นหมด ผีการพนันนี่มันแรงแรงมาก ก็มีคนวายวอดมากับการพนันเยอะแล้ว ในที่สุดไม่ต้องพนันอื่นหรอก พนันบอล พนันฟุตบอล ก็มีเด็กเกือบแย่มาแล้ว เด็กในมหาวิทยาลัยสองสามคนก็เกือบจะถูกพวกนักเลงยิงเสียแล้ว เพราะ

เหตุที่ไปแพ้บอล ทำนองนี้ก็มี มันเสื่อมทรัพย์ทันตาเห็น ต้องไปใช้เขาตั้งสองแสนสามแสน ไปแพ้การพนันบอล พรรณนาไปก็ไม่รู้จักจบสิ้นนะครับ มันเยอะเหลือเกิน เรื่องโทษของการพนัน

และก็ข้อต่อมา**ก็ไม่มีใครเชื่อถือถ้อยคำ** มันจะบิดพลิ้วอยู่เรื่อย มักจะบิดพลิ้วอยู่เรื่อย ไม่มีใครเชื่อถือถ้อยคำ ก็เป็นที่ดูหมิ่นของคนทั้งหลาย ถ้าเล่นการพนันจนติดการพนันละก็ ถูกดูหมิ่นแน่นอน ไม่มีใครยกย่องหรอก ทีนี้ก็ข้อสุดท้ายท่านว่าไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย ถ้าเลี่ยงได้เขาเป็นเลี่ยงนอกจากว่าจะชอบกันทั้งสองคนก็จูงมือกันไปสู่หายนะอันนี้ก็เคยเห็นมาเหมือนกัน ที่ว่าทำท่าจะตั้งตัวได้แล้วแต่ทีนี้ไปติดการพนัน พอใจในการพนัน ไม่มีใครห้ามใครเพราะว่าชอบด้วยกันทั้งสองคน ในที่สุดก็ล้ม ตั้งตัวไม่ติด ฉะนั้นเมื่อหมั่นพิจารณาถึงโทษของการพนัน ก็เลิกเสีย ถ้าเราจนเพราะการพนัน เราเลิกการพนันเสีย ก็ตั้งหน้าทำมาหากินโดยสุจริต ได้เท่าไรก็เท่านั้น มันไม่มีรูรั่ว มันได้มามันก็เป็นอันได้มา อย่างวัดบางวัดนี่มีงานวัดก็ให้เขาตั้งบ่อนการพนันในวัดเพื่อจะได้เงินจากการพนัน บางทีก็มีดนตรีใหญ่ๆ โตๆ ราคาแพงๆ ไอ้เงินที่ชาวบ้านเอามาบริจาคทำบุญก็ต้องเอาไปให้มหรสพเสียมากมายเกินครึ่งของราย

ได้ มันคุ้มกันที่ไหน ไม่คุ้ม แล้วก็มันเสียบรรยากาศด้วย สมมติว่าถ้าได้มาสักสี่หมื่น มีมหรสพมากมายและก็มีการพนันด้วย เราก็ต้องไปเสียให้สิ่งเหล่านี้ วัดก็ต้องไปเสียให้สิ่งเหล่านี้ แล้วก็ครึกโครมไปหมดนะงานวัด

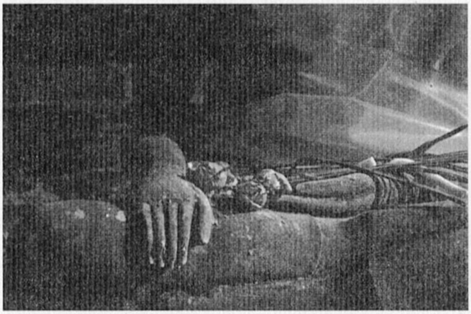

กับการที่ไม่ต้องมีสิ่งเหล่านี้ก็มีกันอย่างเงียบๆ สงบๆ เป็นงานบุญ เป็นงานสงบ ได้เงินมาสักหมื่นห้าก็ยังดี เพราะว่าเป็นเงินที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง ได้เท่านั้นก็เท่านั้น ดีกว่าตั้งเยอะ บางคนก็บอกว่ามันเป็นทางที่จะจูงคนมาเข้าวัด แล้วถามว่าจูงเข้ามาทำอะไร จูงคนเข้าวัดจูงเข้ามาทำอะไร ถ้าเข้ามาเล่นการพนันเข้ามาดูมหรสพที่อึกทึกครึกโครม ทำให้เสียบรรยากาศของวัดหมดเลย อย่างนี้ไม่ต้องมีก็ได้ ทำนองนี้นะครับ นี่เรื่องการพนันเพราะว่าสิ่งที่คนติดมันต้องมีเสน่ห์ มันต้องมีเสน่ห์ของมัน เลยทำให้คนติด เหมือนเหล้า บุหรี่ บางคนก็ติดมัน ถ้ามันไม่มีเสน่ห์ไม่มีรสที่เป็นเสน่ห์ของมันคนก็ไม่ติด แต่ว่าไอ้รสที่เป็นเสน่ห์ของมันนั่นแหละคือตัวร้าย ตัวที่จะทำร้ายคน

คนบางพวกยากจนเพราะกินเหล้า ทางเดียวที่จะทำได้ก็คือเลิกกินเหล้า พูดง่ายแต่ว่าทำยาก แต่ว่าที่จริงก็ทำไม่ยาก ถ้าใจแข็งสักหน่อยก็ทำไม่ยาก พิจารณาโทษของมันบ่อยๆ ที่มองเห็นชัดเจนก็คือว่าเสียทรัพย์ เสียทรัพย์โดยไม่จำเป็นต้องเสีย บางคนนี่ซื้อเหล้ากินได้ทุกวัน ราคาแพงๆ ด้วย ไม่รู้ขวดละเท่าไรเดี๋ยวนี้ แต่ว่าทราบว่าราคาแพง มันก็ขึ้นราคากันไปเรื่อย เวลาลูกไปขอสตางค์ซื้อขนมไม่มีให้ เวลาลูกไปขอสตางค์ซื้อเสื้อผ้าไปใช้ในโรงเรียน ซื้อเครื่องเขียน ขอสตางค์ไปซื้อเครื่องเขียนไม่มี ตวาดลั่น ให้ไปขอแม่ แต่ว่าซื้อเหล้ากินได้ทุกวันไม่เสียดาย ยิ่งเมาก็ยิ่งซื้อ ยิ่งไม่เสียดาย เสียทรัพย์โดยไม่จำเป็น

นอกจากเสียทรัพย์โดยไม่จำเป็นแล้วมันก่อการทะเลาะวิวาท มีเยอะไป เราก็เห็นๆ กันอยู่ ว่าคนเมาแล้วมันก็ทะเลาะวิวาทกันง่าย ถ้าไม่เมาก็ยังพออดใจได้ไม่ทะเลาะ พอเมาเข้าละก็อหังการมันเกิดมากขึ้น อหังการ ไอ้ตัวทิฏฐิมานะ ตัวอัสมิมานะ ตัวเรา เราต้องเป็นที่หนึ่ง เราต้องใหญ่โต ตรงนี้ใครใหญ่โตไม่ได้ เราต้องใหญ่โต มันเมาเข้าแล้วก็ยิ่งใหญ่โต ก็ต่างคนต่างเมา ต่างคนต่างก็ใหญ่โต มันก็ตีกัน อย่างงานวัดก็มี งานวัด งานต่างจังหวัด เช่นว่าทางภาคใต้งานชักพระ ออกพรรษานี้ละครับ ชักพระบกบ้าง

ชักพระน้ำบ้าง คนตีกันทุกครั้ง ตีกันตกน้ำทุกครั้งงานชักพระ ก็คือว่าเหมือนกับที่กรุงเทพฯ เขาทำเทโวโรหนะ ออกพรรษาเราทำบุญเทโวโรหนะ ตักบาตรเทโวพระพุทธเจ้า ใครต่อใครก็ลงมาจากชั้นดาวดึงส์ ทำเป็นอย่างนั้น ประเพณี แล้วก็เมา พวกนักเลงประจำหมู่บ้านก็เมา พวกหนุ่มๆ มันก็เมา คนแก่บางทีมันก็เมา เมาแล้วก็ตีกัน ตกน้ำ ตีกันในเรือพระนั่นแหละ และตกน้ำป๋อมแป๋มๆ ตีกันคนละทีสองที ฉะนั้น ก็เคยอาฆาตกันเมื่อไร เคยพยาบาทกันไว้เมื่อไรก็มาตีกันวันนั้น แต่ต้องเมาเสียก่อน ถ้าไม่เมามันก็ตีไม่คล่อง มันก็ตีไม่ลง อย่างนี้ทะเลาะวิวาทก่อการทะเลาะวิวาท ในกรุงเทพฯนี่ก็เยอะ เห็นๆ กันอยู่ มันก่อการทะเลาะวิวาท เกิดโรคสารพัดโรค กินไปๆ มีโรคตับบ้าง โรคกระเพาะบ้าง โรคลำไส้บ้าง โรคอะไรนะไอ้โรคติดสุรามือสั่น ไม่ได้กินมือสั่น ทำอะไรไม่ได้ และก็ตายไปกับโรค บางทีก็ตายไปกับโรค ก็ยังไม่เลิก ก็มีคนที่หวังดีไปเตือนไปบอกว่ากินมากเดี๋ยวตาย ก็บอกเขาอยากตายอยู่แล้ว ว่าเข้าไปอย่างนั้น จริงๆ ก็คืออยากกินเหล้านั่นแหละ ไม่ใช่ว่าอยากตายอะไรหรอก แต่ว่ามันอดไม่ได้ เกิดโรคตับแข็งไปเยอะแล้ว แต่ว่าคนที่เป็นโรคตับแข็ง ไม่จำเป็นว่าจะต้องกินสุราทุกคนนะครับ เกิดจากโรคอื่นก็ได้

แล้วก็ถูกติเตียน ถูกติเตียนก็เพราะว่าไปประพฤติสิ่งที่น่าติเตียน เช่นว่าไม่รู้จักอาย อันนี้ก็เป็นอีกข้อหนึ่งของโทษของสุรา คือไม่รู้จักอาย เคยละอายในสิ่งนี้ก็ไม่ละอาย คือทำได้ สิ่งที่เคยละอายทำไม่ได้ พอเมาเข้าก็ทำได้ไม่รู้จักอาย นอนกลางถนนก็ได้ บางคนก็บอกนอนกับหมาก็สนุก นอนกับหมาหมาก็ไปเลียปากข้างถนน และก็ถูกติเตียน

ที่สำคัญประการหนึ่งก็คือทอนกำลังสติปัญญา บางคนก็บอกว่าต้องกินเหล้าถึงจะทำงานได้ ไม่กินทำไม่ได้ ไม่กินเหล้าไม่มีสติปัญญา ต้องกินเหล้า อันนี้ไม่จริงหรอกครับ มันค่อยทอนสติปัญญาลงเรื่อย เหมือนม้า ท่านลองนึกดูว่าม้าที่มันล้าแล้ว มันวิ่งไปเพราะถูกแส้ วิ่งไปเพราะเอาแส้หวดมัน มันก็กระโดดกระโจนไปพักหนึ่งเพราะมันเจ็บ มันโดนแส้ สักประเดี๋ยวมันก็อ่อนเปลี้ยลงอีก อ่อนเปลี้ยลงอีกก็หวดมันลงไปอีก มันก็วิ่งไปอีกได้อีกหน่อย ในที่สุดมันก็ต้องล้มลงตาย ขาดใจตาย ฉะนั้นคนที่คิดว่าดื่มเหล้าแล้วทำให้สติปัญญาพลุ่งโพลง อย่างนักเขียนบางคนนี่ไม่กินเหล้าเขียนไม่ได้ เพราะฉะนั้นต้องอาศัยเหล้า เขียนไปเรื่อย ก็ไม่เท่าไรก็ตาย ไม่เท่าไรเขียนไม่ได้ เพราะว่าสติปัญญามันจะหมดอยู่แล้ว มันจะมอดอยู่แล้ว ก็ใช้เหล้ากระตุ้นไป มันไม่ได้เกิดเองโดยธรรมชาติ ไม่เหมือนคนที่เขาไม่ดื่มแล้วก็ทำงานไปโดยธรรมชาติบริสุทธิ์ ตัว

หนังสือทุกตัวออกมาด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ไม่มีอะไรมากระตุ้นเลย ไม่มีบุหรี่ ไม่มีสุรา ไม่มียาชนิดใดชนิดหนึ่งมากระตุ้นเลย แต่เป็นสติปัญญาบริสุทธิ์แท้ๆ มันก็ออกมาบริสุทธิ์ ออกมาดี

เพราะฉะนั้นก็ผู้ที่คิดว่าจะดื่มสุราเพื่อทำงานอย่างนี้ อย่าไปคิดอย่างนั้น อย่าไปหวังพึ่งสุราเพื่อการทำงาน ให้ทำงานด้วยเรี่ยวแรงที่บริสุทธิ์ ด้วยสติปัญญาที่บริสุทธิ์ แล้วก็ที่สำคัญก็คือว่าเศรษฐกิจ ตอนนี้เรากำลังพูดถึงเรื่องเศรษฐกิจอยู่ มันก็เสียทรัพย์ไปโดยใช่เหตุ และก็ก่อการทะเลาะวิวาทกัน ถ้าถึงกับตีรันฟันแทงแล้วมันก็ยิ่งเสียทรัพย์มากขึ้น และเกิดโรคมันก็ต้องเสียทรัพย์อีก ทอนสติกำลังปัญญา ทอนกำลังสติปัญญา มันต้องเสียทรัพย์อีก ก็เป็นเรื่องที่จะต้องเสียทรัพย์ทั้งนั้น อันนี้ละครับ ถ้าเผื่อคนที่จนเพราะกินเหล้า เพราะสุราก็ต้องพยายามงดให้ได้ เว้นให้ได้ มันไม่ได้กินมาแต่เกิด มาหัดเอาภายหลัง มาทำเอาภายหลัง

คราวนี้คนบางพวกก็ยากจนเพราะไม่มีงานทำ ไม่มีงานทำตกงาน ทำอย่างไรดี ก็ต้องหางานทำ พยายามหางานทำให้ได้ อันนี้ก็มันมีเหตุปัจจัยหรือมีองค์ประกอบมากสำหรับคนที่ยากจนเพราะไม่มีงานทำ อันนี้ต้องช่วยกันหลายๆ ฝ่ายทั้งตนเอง แล้วก็ญาติพี่

น้อง และก็ผู้ปกครองบ้านเมือง ผู้นำสังคม ต้องช่วยกันหลายฝ่าย ว่าเราทำอย่างไร ทำอย่างไรถึงจะให้คนมีงานทำ มีงานทำให้เขาพอเลี้ยงตัวได้ ให้เขาพอเป็นอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน แต่ว่าถึงอย่างไรก็พยายามให้เขาเว้นอบายมุขเสียก่อน บางคนแม้จะไม่มีงานทำ แต่ว่าถ้าไม่ไปฝักใฝ่อบายมุข ไปอาศัยคนอื่นอยู่ชั่วคราว ไปอาศัยผู้อื่นเลี้ยงชีพชั่วคราวแต่ก็ทำงานให้เขา ให้คุ้มกันกับที่อาศัยเขาเป็นการชั่วคราว ถ้าเป็นคนดี เป็นคนดีจริง เป็นคนขยันจริง เป็นคนมีคุณธรรมจริง เป็นคนมีคุณสมบัติ น่าช่วยเหลือ น่าเอ็นดู น่ารัก ไม่เป็นไรหรอกครับ ตกไม่นานละ ตกไม่นาน ไม่เท่าไรก็ได้ ไม่เท่าไรก็จะได้ อันนี้ผมก็ไม่มีอำนาจที่จะช่วยใครที่ตกงานให้ทำงานได้ แต่ว่าคิดว่าสังคมก็ควรจะดูแลหรือช่วยเหลือกัน ว่าเราควรจะทำอย่างไรให้เขาพออยู่ได้

พูดถึงเรื่องความยากจน คนบางพวกก็จนเพราะการพนัน บางพวกยากจนเพราะกินเหล้า และบางพวกยากจนเพราะไม่มีงานทำ นี่ก็ผมได้พูดรายละเอียดไปพอสมควรแล้วนะครับ คงจะต้องเป็นความรับผิดชอบของสังคมส่วนรวมทั้งหมด ก็จะไปโทษรัฐบาลอย่างเดียวก็คงไม่ได้ หรือไปโยนให้เป็นความผิดของประชาชนทั้งหมดก็ไม่ได้เช่นเดียวกัน ก็จะว่าครึ่งต่อครึ่งหรือห้าสิบห้าสิบก็ได้ เรามีวิธีอย่างไรให้คนมีงานทำ มีวิธีอย่างไรที่จะให้คนมีงานทำ ก็ช่วยกันคิด ก็คิดกันอยู่ละครับแต่ยังไม่สำเร็จ

การเอาของไปแจก แจกเท่าไร ก็เหมือนหายไปในบ่อลึก แจกเท่าไรก็ทำให้คนรู้สึกว่าบางทีคนคอยจะรับของแจกก็ไม่อยากจะทำอะไรก็มี สุภาษิตที่พูดกันอยู่เสมอ ผมก็พูดบ่อยเหมือนกัน ที่ว่าสอนให้เขาหาปลากินเองดีกว่าเอาปลาไปแจก ถ้าเราเอาปลาไปแจกก็แจกกันอยู่เรื่อยไป ผลก็คือคนนั้นก็จะหาปลากินเองไม่ได้ไม่ได้สักที เพราะฉะนั้นทำอย่างไรเราจึงจะสอนให้เขาหาปลากินเองได้ เมื่อเขาหาปลากินเองได้แล้วเราก็ไม่ต้องห่วงเขา ไม่ต้องเหนื่อยกับการหาของไปแจก แต่ว่าในขณะที่หาปลากินเองไม่ได้ก็ต้องไปแจกบ้าง อันนี้ก็ไม่ว่าอะไรนะครับ อย่างหน้าหนาวทางภาคอีสานภาคเหนือก็หนาวมาก คนก็ยากจน บางส่วนก็ยากจน ไม่รู้จะแก้ปัญหาอย่างไร ก็เอาไปแจกไว้ก่อนเป็นการประทังชีวิตกันไป ขณะเดียวกันก็ต้องสอนให้คนพึ่งตนเองให้ได้ ให้ได้อย่างไร เขาจะพึ่งตนเองได้โดยวิธีใด ก็ต้องทำโดยวิธีนั้น สุภาษิตฝรั่งก็มี พระเจ้าจะช่วยคนที่ช่วยตัวเอง

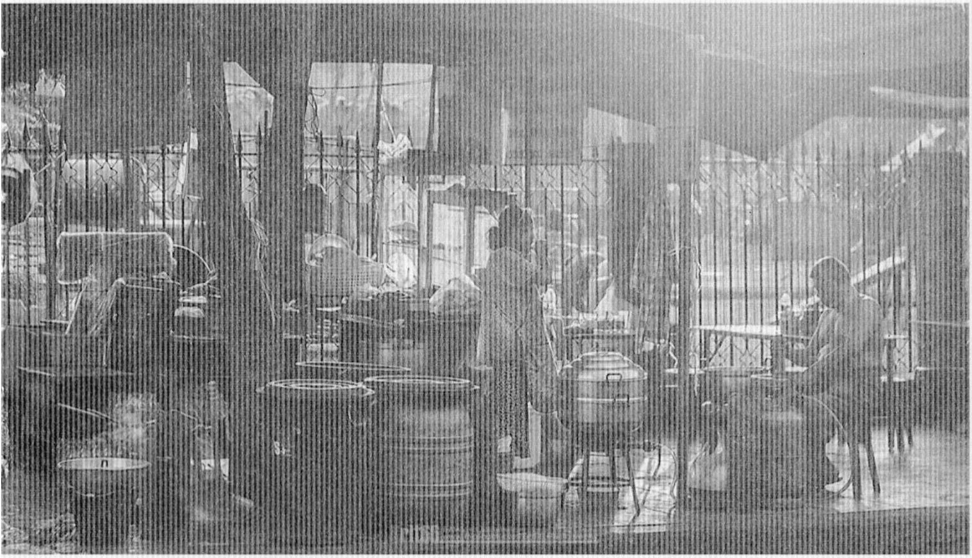

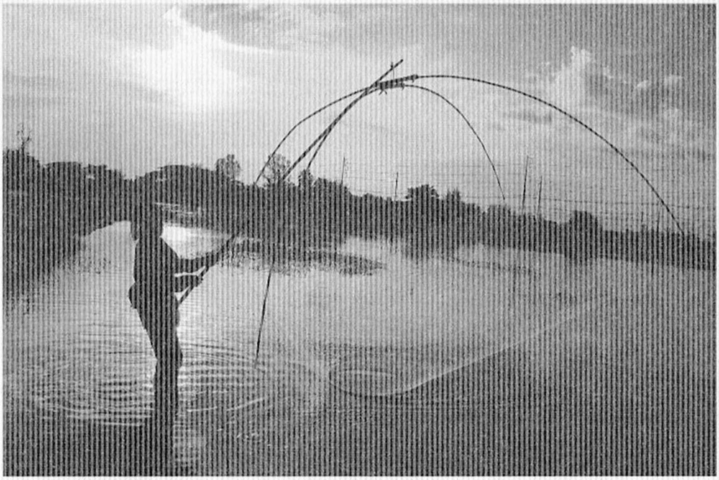

การสอนคนของพระพุทธเจ้าของเราก็เพื่อให้คนช่วยเหลือตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่นไม่ใช่ตั้งจุดมุ่งหมายเอาไว้ว่าช่วยเหลือกันไปตลอดชีวิต แต่เราช่วยเหลือเพื่อให้เขาช่วยเหลือตัวเองได้ในโอกาสต่อไป เพราะว่าถ้ารู้ว่าเราแบกใครแล้วเราต้องแบกไปตลอดชีวิตก็ไม่ไหวเหมือนกัน เราแบกเขาเพื่อว่าไปช่วงหนึ่งเขาจะได้เดินเองหรือช่วยตัวเองได้ เหมือนกับว่าเด็กที่จะข้ามแม่น้ำ แต่ว่าตัวแกเตี้ยเกินไปเล็กเกิน ข้ามแม่น้ำไม่ได้ เราก็อุ้มไป แล้วก็เมื่อถึงฝั่งโน้นแล้วก็ให้เดินไปเอง ทางนี้เราคนช่วยก็ต้องมีกำลังใจในการที่จะช่วย แต่ว่าเด็กคนไหนเรารู้ว่าจะต้องอุ้มไปตลอดชีวิต เราก็เสียกำลังใจเหมือนกัน คือแกไม่โต ไม่รู้จักโต เราเลี้ยงเด็กเลี้ยงคนเราก็หวังว่าเขาจะโต จะโตเป็นผู้ใหญ่ ก็เลี้ยงตัวเองได้ ประชาชนพลเมืองกับรัฐบาลก็ทำนองเดียวกัน ดูๆ ไปแล้วดูเหมือนว่าประชาชนจะช่วยรัฐบาลมากกว่าด้วยซ้ำไป ผมพูดด้วยความมั่นใจนะครับว่าเศรษฐกิจไทยจะแก้ไขได้ถ้าเราเอาหลักพุทธธรรมไปใช้ ถ้าชาวพุทธเราเอาหลักพุทธศาสนาไปใช้กันจริงๆ ก็จะประสบความสำเร็จในการจะแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นอันมาก และก็มีตัวอย่างบุคคลที่สามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจส่วนตัวได้สำเร็จ ด้วยการเอาหลักพุทธศาสนาไปใช้เป็นส่วนตัว ทีนี้เมื่อส่วนตัวแก้ได้ สังคมก็เป็นการรวมของคนแต่ละคน

ถ้าคนแต่ละคนแก้ปัญหาเศรษฐกิจของตัวได้ สังคมก็ไม่มีปัญหาเศรษฐกิจ ผมพูดอยู่เสมอด้วยความมั่นใจว่า ถ้าเราปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมแล้ว ไม่มีปัญหาเศรษฐกิจให้แก้ มันไม่ได้แก้เพราะมันไม่มีปัญหาเศรษฐกิจให้แก้ เหมือนกับว่าเราไม่มีการแก้เพราะมันไม่มีการผูก เมื่อไม่มีการผูกก็ไม่มีการแก้ ก็ไม่ต้องเป็นภาระเพราะไม่ได้แบกภาระเอาไว้ เมื่อไม่หิ้วก็ไม่ต้องวาง ทำนองนั้นละครับ ไม่มีปัญหาเศรษฐกิจให้แก้

ทีนี้ก็มีคนอาจจะหมั่นไส้ขึ้นมาแล้วก็ถามขึ้นมาว่า **เราเป็นพุทธกันทั้งนั้น ทำไมมีปัญหาเศรษฐกิจกันมากมาย** ก็ตอบได้ว่าเราเป็นพุทธก็จริง แต่เราก็ไม่ได้เอาหลักธรรมของพุทธมาใช้ในชีวิตประจำวัน เราเอาแต่พิธีรีตอง เราเอาแต่พิธีกรรม ไม่ได้เอาหลักของพระพุทธเจ้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน มันก็มีปัญหา เขาจดชื่อยาให้ใส่เศษกระดาษ ชื่อยาให้กินยา ไปซื้อยานี้ๆ มากิน และถ้าเราหลงเข้าใจผิดเราก็เอาเศษกระดาษนั้นไปต้มกิน แล้วมันจะหายโรคได้อย่างไร มันไม่ได้ตัวยา มันได้แต่ชื่อยา ดูแล้วก็น่าขำ น่าขำจริงๆ ว่าเราไม่ได้ตัวยา ได้แต่ชื่อยาไปต้มกิน ทีนี้ก็นักศึกษาถามว่าเราต้องช่วยตัวเองก่อนใช่ไหมแล้วจึงช่วยส่วนรวม อันนี้ก็ตอบว่าถ้าแต่ละคนสามารถมีชีวิตอยู่ผาสุกได้ แต่ละครอบครัวเป็นครอบครัวที่ผาสุกได้ไม่มีปัญหาเศรษฐกิจ สังคมก็ไม่มีปัญหา สังคมเป็นการรวมของหน่วยย่อย คือคนแต่ละคน ทีนี้ถ้าคนหลายๆ คนขึ้นไปไม่สามารถเอาตัวรอดได้ สังคมก็ไม่รอด ไปไม่รอด ก็มีปัญหา ปัญหาเศรษฐกิจ

มันเนื่องมาจากจิตใจ มันเกี่ยวกับจิตใจ บางทีมันก็มีปัญหาทางจิตใจก่อน แล้วมันก็มีปัญหาทางเศรษฐกิจตามมา คนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้เขาจะยืนยันได้ว่า พอปัญหาทางจิตใจหมดไป ปัญหาทางเศรษฐกิจก็หมดไปด้วย สำหรับบางคนที่ยืนยันได้

ทีนี้ก็เท่าที่ผมมองเห็นจากรอบๆ ตัว ส่วนมากผมก็จะมองจากรอบๆ ตัวไปก่อน ครอบครัวที่เอาตัวไม่รอด เช่นว่าครอบครัวที่เอาตัวไม่รอด สาเหตุประการหนึ่งคือไม่ได้ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาที่ว่าด้วยเศรษฐกิจ ทีนี้ท่านต้องทราบนะครับว่า ครอบครัวนั้นคือคนทุกคนไม่ใช่คนเดียว ถ้าคนเดียวปฏิบัติอยู่คนเดียวนอกนั้นเขาไม่ปฏิบัติ มันก็ไปไม่รอดอีก ต้องเดินไปพร้อมๆกันทุกคน สาเหตุประการหนึ่งคือไม่ได้ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาที่ว่าด้วยเศรษฐกิจว่าท่านสอนอย่างไร ให้ใช้ทรัพย์อย่างไร ให้ทำตัวอย่างไร ท่านสอนทุกอย่างละครับ วิธีใช้ทรัพย์ วิธีหาทรัพย์ วิธีใช้จ่ายทรัพย์ ทำอย่างไรๆ ท่านก็สอนเอาไว้หมด ถ้าทำได้ตามนั้นก็เรียบร้อย อันนี้เราต้องพยายามศึกษาและก็นำมาปฏิบัติจริงในชีวิตจริง ไม่ใช่เพียงแต่รู้เฉยๆ นำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนเห็นผลด้วยตนเอง เห็นผลในปัจจุบัน เป็น self evidence มีตนเป็นพยาน เอาตัวเป็นพยานได้ ว่าได้ปฏิบัติ ได้เห็นผลมาแล้ว และก็สามารถจะยืนยันด้วยตัวเองได้ด้วยความมั่นใจ

ทีนี้นักศึกษาก็คุยต่อไปถึงเรื่องอื่น **ถามว่าพุทธปรัชญาที่ว่าด้วยการเดินสายกลางเป็นอย่างไร** คำตอบก็คือว่าไม่ตึงเกินและก็ไม่หย่อนเกิน ไม่ว่าจะทำอะไร ท่านสอนให้เราทำแต่พอดี **ความพอดีดีเสมอ** ขอให้เราท่องคาถานี้เอาไว้ คาถาที่ศักดิ์สิทธิ์ ความพอดีดีเสมอ ไม่ตึงไปและก็ไม่หย่อนเกินไป ท่านลองคิดไปทุกเรื่องนะครับ คิดไปทุกเรื่อง เราจะเห็นว่าความพอดีดีเสมอ กินข้าวอิ่มแต่พอดี อะไรมันพอดีๆ แล้วมันก็ดี แล้วก็ดี เสื้อผ้าอาภรณ์ก็เหมือนกัน ไม่หลวมไม่คับ มันพอดี ถ้าจะพูดอีกทีก็ว่าคุณธรรมทั้งหมดก็เป็นทางสายกลางทั้งหมด

ทางสายกลางไม่ได้หมายเพียงมรรคมีองค์แปดเท่านั้น แต่หมายรวมถึงคุณธรรมทั้งหมด ขอยกตัวอย่างเช่นว่าความฟุ่มเฟือย อันเป็นส่วนสุดข้างหนึ่ง ความเหนียวแน่นเบียดกรอตระหนี่เกินไป นี่เป็นส่วนสุดข้างหนึ่ง ทีนี้ท่ามกลางความเหนียวแน่นกับความฟุ่มเฟือย ก็คือความมัธยัสถ์ มัธยัสถ์ แปลว่า ตั้งอยู่ท่ามกลาง ท่ามกลางความฟุ่มเฟือยและก็เหนียวแน่น และก็ประหยัด ประหยัดนั่นคือ ใช้ของให้คุ้มราคา ไม่ใช้ครึ่งทิ้งครึ่ง แต่ว่าใช้จนหมดคุณภาพที่จะใช้ มันใช้ต่อไปอีกไม่ได้ เรียกว่าใช้อย่างประหยัด กินอย่างประหยัด ใช้อย่างประหยัด อยู่อย่างประหยัด และ**ความมัธยัสถ์และประหยัด** เป็นทางสายกลาง เรียกว่าเข้ากลางระหว่างความตระหนี่และความฟุ่มเฟือย ความตระหนี่ไม่เป็นคุณธรรม ความฟุ่มเฟือยก็ไม่เป็นคุณธรรม ความมัธยัสถ์ความประหยัดเป็นคุณธรรม

นี่ก็เป็นทางสายกลาง ความขี้เกียจไม่เป็นคุณธรรม ความขยันเกินไป ขยันเกินไปจนบ้าบิ่น และกล้าจนบ้าบิ่น ขยันเกินไป และก็ไม่เท่าไรก็ตาย ไม่ได้กินไม่ได้นอนไม่ได้พักผ่อน ขยันจนไม่เป็นอันหลับอันนอน ไม่เป็นอันได้พักผ่อนหย่อนใจหรืออะไร อันนั้นก็เกินไป นี่ก็เป็นส่วนสุดอีกข้างหนึ่ง ทางสายกลางระหว่างอันนี้ก็คือ **ความเพียรแต่พอดี** ความเพียรก็ต้องการความพอดี ปัญญาก็ต้องพอดี คนบางคนก็มีปัญญาเยอะแยะ คิดมาก มีปัญญามากแล้วก็ไม่มีศรัทธา ไม่เชื่ออะไรเสียเลย นี่ก็เป็นความงมงายชนิดหนึ่ง บางคนก็เชื่อหมดทุกอย่าง ใครบอกอะไร ใครเล่าอะไร ใครนั่นอะไร ก็เชื่อหมดทุกอย่าง ก็เป็นความงมงายชนิดหนึ่ง คุณธรรมก็จะเข้ากลางระหว่างนี้ คือว่าเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ไม่เชื่อสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ อันนี้เป็นคุณธรรม อันนี้คือธรรมที่ดี กลัวเกินไปก็ไม่ดี กล้าเกินไปก็ไม่ดี ขี้ขลาดเกินไปก็ไม่เป็นคุณธรรม ความกล้าหาญเกินไปจนกลายเป็นความบ้าบิ่นก็ไม่ดี เข้ากลางระหว่างความขี้ขลาดกับความกล้าจนบ้าบิ่น นั่นเป็นคุณธรรม นี่คือทางสายกลาง

ฉะนั้นทางสายกลางนี่ เอาไปใช้กับทุกสิ่งทุกอย่างได้เกือบทั้งหมด ทีนี้ก็นักศึกษาก็**ขอแนะนำว่าใช้ปรัชญาในการดำเนินชีวิตอย่างไร** ให้นำปรัชญาไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร ก็ตอบว่าให้ใช้ปัญญาในการเดินทางสายกลาง หรือใช้ปรัชญาในการเดิน

ทางสายกลาง ให้พวกเราดำเนินชีวิตโดยทางสายกลาง คอยเช็คตัวเองอยู่เสมอ ว่าตึงเกินไปหรือเปล่า หย่อนเกินไปหรือเปล่า แต่ว่าเราต้องศึกษาธรรมด้วย เป็นหมวดๆ เป็นข้อๆ ให้จำหลักธรรมไว้ให้ได้ มันเป็นหลัก เช่นว่า ธรรมมีอุปการะมากมีอะไรบ้าง เช่นว่า สติสัมปชัญญะ ธรรมที่ทำให้งามสองอย่างมีอะไรบ้าง ขันติ ความอดทน โสรัจจะ ความสงบเสงี่ยม ความสุภาพเรียบร้อย อย่างนี้เราเรียกว่า จำหัวข้อธรรมได้ แล้วก็นำมาเช็คดูว่าเรามีหรือไม่

มงคล ๓๘ นั่นเป็นการไต่บันไดของการปฏิบัติธรรม ก็พยายามสำรวจดูว่าเรามีเท่าไร ขาดไปเท่าไร เว้นการคบคนพาล คบคนดี บูชาคนที่ควรบูชา เรื่อยไปนะครับ ว่าเรามีเท่าไร แล้วก็กรณีมีความทุกข์ขึ้นมา มีความเดือดร้อนขึ้นมา เราก็เช็คได้เลยว่าเราผิดธรรมอะไร ความทุกข์อันนี้มันเกิดได้อย่างไร เราผิดข้อไหนดูสิ มันต้องมี มันต้องมีนะ เหมือนกับว่าร่างกายของเรานี้ ปกติมันต้องไม่เจ็บ ถ้าเผื่อว่าร่างกายปกติมันต้องไม่เจ็บตรงนั้นตรงนี้ ถ้าเผื่อว่าเจ็บขึ้นมาตรงไหน แสดงว่าร่างกายผิดปกติ ต้องเช็คดูว่ามันมีอะไร เสี้ยนตำหรือเปล่า แคะออกเสีย ได้ไหม เป็นอะไรมันต้องมีอะไร ถ้าเผื่อร่างกายเราเกิดเจ็บปวดมันต้องมีอะไร ถ้าเผื่อว่าใจเราทุกข์มันแสดงว่า ใจต้องมีอะไรอักเสบหรือมีอะไรบางอย่างที่ทำให้ใจเป็นทุกข์ เราต้องเช็คได้ เราต้องเขี่ยมันออกไป อันนี้ก็

เป็นวิธีปฏิบัติในการนำปรัชญา นำพุทธปรัชญามาใช้ในชีวิตประจำวัน อันนี้ไม่ใช่ปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่เป็นปัญหาที่ว่าเราจะนำมาใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างไร

หลักธรรมหรือพุทธปรัชญาที่จะเป็นประโยชน์ได้มากก็คือ หลักที่เราสามารถจะนำมาใช้กับชีวิตประจำวันได้ ไม่ใช่เรียนรู้แล้วก็แขวนอยู่บนฟากฟ้าป่าหิมพานต์หรืออะไร เราต้องเอามาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ก็ต้องเป็นธรรมะที่ติดดิน

ท่านผู้ฟังที่เคารพครับ เรื่องพุทธปรัชญาจะนำไปใช้กับเศรษฐกิจอย่างไร จากคำถาม จากคำสัมภาษณ์และคำตอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ที่ตึกคณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหงหลายปีมาแล้ว ก็จบลงเพียงเท่านี้นะครับ และเวลาก็จบลงพอดี ขอความสุขสวัสดี พึงมีแก่ท่านผู้อุปถัมภ์รายการและท่านผู้ฟังโดยทั่วกัน สวัสดีครับ

มีน้อยคนนักที่จะมีบุญบารมีมาแต่อดีต
ทำให้สนใจในธรรม ดื่มด่ำในธรรม
ค้นคว้าหาความรู้อย่างเพลิดเพลิน ไม่รู้จักอิ่ม
ไม่รู้จักพอในการแสวงหาความรู้ทางธรรม
ตั้งตนอยู่ในธรรมสม่ำเสมอ น่าเลื่อมใส
จิตใจหนักแน่นมั่นคง ไม่ถูกกระแสโลกพัดไป
เมื่อบวชอยู่ ก็เป็นพระที่ดี เป็นกำลังสำคัญ
ของคณะสงฆ์ พระศาสนา และบ้านเมือง
เมื่อสึกไป ก็เป็นฆราวาสที่ดี
เป็นกำลังสำคัญของบ้านเมือง
เป็นกำลังของศาสนาด้วย
คนอย่างนี้มีจำนวนน้อย

อาจารย์วศิน อินทสระ

ชมรมกัลยาณธรรม
www.kanlayanatam.com

หนังสือดีอันดับที่ : ๑๙๔

สนทนาธรรมกับพระธรรมทูต และ พุทธปรัชญา แก้ปัญหาเศรษฐกิจ

อาจารย์วศิน อินทสระ

พิมพ์ครั้งที่ ๑	กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖
จำนวนพิมพ์	๔,๔๐๐ เล่ม
จัดพิมพ์โดย	**ชมรมกัลยาณธรรม**
	๑๐๐ ถ.ประโคนชัย ต.ปากน้ำ อ.เมือง
	จ.สมุทรปราการ ๑๐๒๗๐
	โทรศัพท์ ๐๒ ๗๐๒ ๗๓๕๓ และ ๐๒ ๗๐๒ ๙๖๒๔
ภาพปก	ศักดิ์สิทธิ์ ภัทรประกฤต (ต้าร์)
รูปเล่ม	ป้าแช่ม ลุงชม
พิสูจน์อักษร	อ. จันทรา ทองเคียน และคณะ
พิมพ์ที่	สำนักพิมพ์ก้อนเมฆ
	โทรศัพท์ ๐๘๙ ๗๘๕ ๓๖๕๐

สัพพทานัง ธัมมทานัง ชินาติ

การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง

การไม่รู้บ้างนี้เป็นเสน่ห์

ทำให้สิ่งที่เรารู้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

ไม่ใช่ว่าจะรู้ไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง

มีพระพุทธเจ้าเท่านั้นที่รู้เรื่องพระพุทธศาสนาทุกอย่าง

คนอื่นนอกนั้นก็รู้บ้างไม่รู้บ้าง

อาจารย์วศิน อินทสระ

ชมรมกัลยาณธรรม

kanlayanatam.com

สนทนาธรรมกับพระธรรมทูต และพุทธปรัชญาแก้ปัญหาเศรษฐกิจ อาจารย์วศิน อินทสระ